

© Kim van de Wetering

VERDIEPENDE STUDIE NAAR DE SOCIALE BASIS IN UTRECHT

Over versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk

Verdiepende studie naar de sociale basis in Utrecht

Over versterken van de eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk.

In hoeverre is er een sociale basis in Utrecht waarin (nauw) samengewerkt wordt tussen informele en formele zorg in de wijk, die toegankelijk is, participatie-bevorderend en eigen regieversterkend werkt voor cliënten die uitstromen uit Beschermd Thuis?

Mei 2025

Ineke Baas

Lectoraat Wonen & Welzijn, Hogeschool Utrecht –
Kenniscentrum Sociale Innovatie

Bezoekadres:
Padualaan 101
3584 CH Utrecht

Postadres:
Postbus 85397
3508 AJ Utrecht

Telefoon: 088 – 481 92 22
E-mail: ksi@hu.nl

Het lectoraat Wonen & Welzijn is onderdeel van het Kenniscentrum Sociale Innovatie. Hoe bouwen we aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen, tot zijn recht komt en zich veilig voelt? Hier doen de lectoraten van het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht onderzoek naar, met en voor (aankomend) sociale professionals in het brede sociaal domein. Onze missie is om samen met partners uit praktijk, onderwijs en beleid bij te dragen aan 'beter samen leven' en het verkleinen van sociale ongelijkheid. Dit doen wij door praktijkgericht onderzoek, ontwikkeling en agendering van actuele maatschappelijke en sociale vraagstukken op het vlak van participatie, welzijn, zorg en ondersteuning, jeugdhulp, werk en inkomen, schuldenproblematiek, dak- en thuisloosheid, toegang tot recht, reclassering, sociale veiligheid, en deelname aan onderwijs, sport en cultuur.

© Hogeschool Utrecht, 2025
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudigen voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding	9
1.2 Landelijke context	9
1.3 Context U16	10
1.4 Opbouw onderzoeksrapportage	12
2 Onderzoeksmethoden	14
2.1 Inleiding	14
2.2 Onderzoeksbenadering	14
2.3 Populatie en steekproef	15
2.4 Betrouwbaarheid en validiteit	15
2.5 Data-analyse	15
3 Literatuurverkenning	18
3.1 Inclusieve samenleving	18
3.2 Empowerment	19
3.3 Eigen regie	20
3.4 Participatie	22
3.5 Sociaal professionals	24
3.6 Samenwerken in de wijk	25
3.7 Resultaten en conclusies literatuurverkenning	26
4 Theoretisch kader	30
4.1 Perspectieven en theoretische invalshoeken	30
4.2 Empowerment als behandelwijze; denk- en handelingskader voor sociaal werk en als meetbaar concept	30
4.3 Mensenrechtenperspectieven	31
4.4 Participatie	32
4.5 Waarden centraal	32
4.6 Benadering Positieve Gezondheid	33
4.7 Netwerk, netwerkversterking en netwerksamenwerking	33
4.8 De wijk en wijkversterking	34
5 Participatief onderzoek Maak je Eigen Thuis Training (METT)	36
5.1 Inleiding	36
5.2 Vervolgopdracht METT, 2024	36
5.3 Analyse Maak je Eigen Thuis Training (METT)	36
5.4 Conclusies Maak je Eigen Thuis Training (METT) in relatie tot de wijk	37
5.5 Aanbevelingen METT met betrekking tot wonen en landen in de wijk	37
6 Participatief actieonderzoek training 'Skillslab landen in de wijk'	40
6.1 Inleiding	40
6.2 Aanleiding	40
6.3 Doel van de training 'Skillslab landen in de wijk'	41
6.4 Conclusie van de training 'skillslab landen in de wijk'	42

6.5	Aanbevelingen voor de doorontwikkeling training 'Skillslab landen in de wijk'	43
7	Resultaten en analyse van de verdiepende studie	45
7.1	Thematische analyse	45
7.2	Thematische analyse interviews m.b.t wonen en landen in de wijk	45
7.3	Overzicht clustering kern en subthema's interviews	46
7.4	Analyse literatuurverkenning, interviews en ervaringen respondenten	58
8	Conclusies en aanbevelingen	64
9	Dankwoord	67
	Referenties	68
	Bijlage	74

Samenvatting

Deze verdiepende studie gaat specifiek in op de hoofdvraag¹ over de toegankelijkheid van de sociale basis in Utrecht; in hoeverre Utrecht een sociale basis heeft waarin (nauw) samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg in de wijk, die de toegankelijkheid vergroot en eigen regie-versterkend en participatie-bevorderend is voor cliënten in Beschermd Thuis.

In deze studie is gebruikgemaakt van interviews, literatuurverkenning, deelname aan trainingen en data-analyse om inzicht te krijgen in de sociale basis en de samenwerking tussen zorgpartijen. De deelvragen richten zich op de effectiviteit van de trainingen 'Maak je Eigen Thuis' (METT) en 'Skillslab landen in de wijk', en de rol van sociaal professionals in het versterken van eigen regie en participatie.

De resultaten van de studie tonen aan dat samenwerking tussen informele en formele zorg een sterke sociale basis biedt, juist voor samenwerking in de wijk, wat bijdraagt aan het vergroten van de eigen regie en participatie. De resultaten laten eveneens zien dat de sociaal professional die werkzaam is in de sociale basis, niet alleen ondersteuning biedt, maar ook aanmoedigt om de intrinsieke motivatie van cliënten om hun eigen regie en participatie te versterken, wat bijdraagt aan het welzijn en autonomie.

Empowerment speelt een centrale rol in het onderzoek en wordt gezien als een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen controle krijgen over hun eigen situatie en omgeving. De trainingen 'Maak je Eigen Thuis' en 'Skillslab landen in de wijk' zijn daartoe ontwikkeld. De trainingen dragen bij aan empowerment, zowel op cliëntniveau, als bij sociaal professionals en zijn effectief gebleken in het vergroten van bewustwording over de rol van sociaal professionals in de ambulante begeleiding van cliënten. Tevens in de versterking van de samenwerking tussen zorgpartijen. Uit de beide trainingen, de interviews en de literatuurverkenning blijkt ook dat er een sterke behoefte is aan betekenisgeving en zingeving onder de cliënten in Beschermd Thuis. Een zinvolle daginvulling en het ervaren van betekenis in het leven worden gezien als de basis van empowerment.

Tot slot zien we dat het brede aanbod van Gemengd Wonen; de samenwerking in de sociale basis, mede door de training 'Skillslab landen in de wijk', én het benutten van formele en informele netwerken door o.a. een benadering als de Asset-Based Community Development (ABCD), bijdraagt aan community building en het versterken van sociale netwerken. Community building heeft een indirect empowerende werking. Dit kan positieve veranderingen teweegbrengen in het vergroten van de eigen regie en participatie van cliënten.

¹ Deze zelfde hoofdvraag is één van de deelvragen in het onderzoek naar empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie. Pijlers voor duurzaam wonen in de wijk (Baas, 2025).

“Mensen moeten goed kunnen landen in de wijk. Het gaat niet alleen om een eigen woning, maar ook om de omgeving en alles wat daarbij komt kijken.”

1 Inleiding

Tijdens een gesprek in 2022 met een medewerker van de gemeente Utrecht (afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling, team Meedoen naar Vermogen) kwam naar voren dat er binnen de stad veel wordt georganiseerd en geïnvesteerd om sociale inclusie en participatie in de wijk te bevorderen. Er zijn diverse (maatwerk)voorzieningen beschikbaar, onder andere gericht op het voorkomen van dakloosheid. Toch had de gemeente het gevoel dat deze voorzieningen niet optimaal werden benut. Er was te weinig inzicht in hoe het ging met mensen die uitstroomden of al uitgestroomd waren uit Beschermd Thuis. Met name ontbrak zicht op of zij duurzaam waren uitgestroomd en wat daarvoor nodig is – ondanks het langlopende onderzoek van Boesveldt van 2029 tot en met 2023 (Boesveldt, 2023) - naar het voorkomen van herhaalde dakloosheid in de regio Utrecht. Dit onderzoek bracht risicofactoren in kaart, zoals negatieve jeugdervaringen, verslaving en een beperkt sociaal netwerk. Tegelijkertijd werden beschermende factoren zichtbaar, zoals stabiele huisvesting, voortdurende begeleiding en het opbouwen van nieuwe sociale relaties. De inzichten uit dit onderzoek vormden mede de basis voor de ontwikkeling van het programma ‘Thuis in je Wijk’, dat zich richt op het ondersteunen van kwetsbare inwoners bij het opbouwen van een sociaal netwerk en het creëren van een gevoel van thuis in hun leefomgeving. Dit leidde tot deelvraag² die in deze verdiepende studie centraal staat:

In hoeverre werkt de sociale basis in Utrecht, waarin (nauw) samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg in de wijk, participatie-bevorderend en eigen regieversterkend voor cliënten die uitstromen uit Beschermd Thuis?

Dit onderzoek is een verdiepende studie, náást het bredere onderzoek naar hoe empowerment bijdraagt aan het versterken van eigen regie en participatie van cliënten binnen Beschermd Thuis. In het eerdere onderzoek is gekeken naar de impact van de training ‘Maak je Eigen Thuis’ (METT) voor cliënten en ‘Skillslab Landen in de Wijk’ voor professionals, met specifieke aandacht voor cliëntempowerment. Daarbij is onderzocht hoe professionals, volgens zowel cliënten in Beschermd Thuis, als sociaal professionals zelf, bijdragen aan het versterken van empowerment (Baas, 2025). Ook is in kaart gebracht wat cliënten in Beschermd Thuis zélf belangrijk vinden in dit proces. In deze verdiepende studie wordt de definitie van Beschermd Thuis gehanteerd zoals vastgesteld door de gemeente Utrecht: ‘Beschermd Thuis is een voorziening bedoeld voor inwoners van een gemeente binnen de 16 Utrechtse gemeenten regio (U16-regio) die zelfstandig wonen maar (zeer) intensieve gespecialiseerde begeleiding met 24-uurs bereikbaarheid nodig hebben (Gemeente Utrecht, 2020).

Eén van de opdrachtgevers van dit onderzoek benoemt dat Beschermd Thuis een relatief nieuw zorgdoel is, waarbij ook binnen de aanvullende zorg steeds vaker wordt samengewerkt met informele zorg. Binnen deze aanvullende zorg wordt in toenemende mate samengewerkt met partners uit het informele domein.

In Utrecht zijn drie sporen van ondersteuning te onderscheiden:

- Spoor 1: de sociale basis
- Spoor 2: de buurtteams
- Spoor 3: de aanvullende zorg, waar Beschermd Thuis onder valt.

Beschermd Thuis biedt intensieve begeleiding aanvullend op de inzet van de Buurtteams en wordt, waar mogelijk, geleidelijk afgeschaald richting minder intensieve ondersteuning via spoor 2 en uiteindelijk richting de sociale basis (spoor 1). In het traditionele model mochten deze sporen niet met elkaar verweven

² In het onderzoek naar empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk (Baas, 2025), is dit weergegeven als deelvraag 3.

worden; inmiddels is samenwerking over de sporen heen wél toegestaan. Hierdoor staan betrokken partijen aan het begin van een nieuwe manier van samenwerken binnen een veranderende zorgcontext. 'De huidige situatie (ist) is dat Beschermd Thuis een aanvullend zorgproduct is, gericht op mensen die nog intensieve begeleiding nodig hebben bovenop en veelal voorafgaand op wat de buurtteams bieden. Tegelijkertijd wordt er in toenemende mate nagedacht over hoe deze cliënten beter voorbereid kunnen worden op de stap naar zelfstandig wonen. De overgang naar meer informele zorg is hierbij een relatief nieuwe ontwikkeling. Dat is het toekomstbeeld (sol) waar de betrokken partners naartoe willen werken' (G. van der Zwaard, persoonlijke communicatie, 3 april 2025).

Opzet van het onderzoek

In deze verdiepende studie is door middel van interviews; literatuurverkenning; deelname aan trainingen; evaluatie en analyse, onderzocht in hoeverre er een sociale basis is waarin (nauw) samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg in de wijk, participatie-bevorderend en eigen regieversterkend werkt voor cliënten die uitstromen uit Beschermd Thuis. Dit onderzoek met een looptijd van twee jaar bestaat uit een uitgebreide verkenning van de perspectieven van cliënten in Beschermd Thuis, bewoners die uitgestroomd zijn uit Beschermd Thuis en overgedragen zijn aan de Buurtteams, (ervaringsdeskundige) facilitators en sociaal professionals in Beschermd Thuis. En het bevat eveneens perspectieven van ervaringsdeskundigen en sociaal professionals in de informele zorg in Utrecht. Wat het perspectief is, is voor ieder weer anders. 'Voor de ene is dit passende huisvesting met betaald werk, bij de andere is dit Housing First of een omklapwoning, en bij weer een ander een plek binnen een 24-uursvoorziening' (Valente, 2023).

Eindproduct

Het eindproduct is een verdiepende studie naar de toegankelijkheid van de sociale basis in Utrecht voor cliënten die uitstromen uit Beschermd Thuis. Deze studie beoogt kennis te vergaren over de toegankelijkheid van de sociale basis in Utrecht en het bevorderen van herstel en inclusie in de wijk. Het onderzoek kan als basis dienen voor een sociale kaart en voor vervolgonderzoek.

1.1 Aanleiding

In het najaar van 2022 werd de onderzoeksopdracht verstrekt om de trainingen *Maak je Eigen Thuis* (METT) (Baas, 2023)³ en *'Skillslab Landen in de Wijk'* te onderzoeken. In de twee jaar die volgden zijn de beide trainingen intensief gevolgd. Tegelijkertijd was er sprake van verdieping in de leefwereld van cliënten in Beschermd Thuis in Utrecht, in het bijzonder rondom hun overgang naar en deelname aan de sociale basis in de wijk na uitstroom uit Beschermd Thuis. Van de zeventien geïnterviewde respondenten waren er negen uitgestroomd en hadden hun woning op eigen naam⁴. Zij woonden (inmiddels) zelfstandig en waren overgedragen aan het Buurtteam. De Utrechtse sociale basis vormt het onderwerp van deze verdiepende studie in antwoord op de deelvraag in hoeverre de sociale basis in Utrecht, waarin samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg in de wijk, participatie-bevorderend en eigen regieversterkend werkt voor cliënten die uitstromen uit Beschermd Thuis en worden overgedragen aan het Buurtteam? Deze deelvraag vormt het kader voor dit onderzoek over eigen regie, participeren en zelfredzaamheid; en over autonomie om je eigen leven vorm te geven.

1.2 Landelijke context

In 2025, 10 jaar na de overgang van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2025), zijn de leidende principes voor het bewerkstellings van het normale leven, herstelondersteunende zorg en mee kunnen doen bij de overgang naar een 'thuis in de

³ Bijlage 1.

⁴ Van de negentien respondenten zijn twee respondenten twee keer gesproken. Deze twee respondenten hadden beiden hun woning op eigen naam en waren 'overgedragen aan de buurtteams'.

wijk' nog springlevend. Vertrekpunt is dat de cliënt de regie heeft, in zijn leefomgeving zorg op maat ontvangt; dat er gewerkt wordt aan persoonlijk, maatschappelijk en medisch herstel; opgeschaald wordt als het nodig is en er samengewerkt wordt in een netwerk. Immers, 'we willen dat mensen met psychische problemen een zo gewoon mogelijk leven kunnen leiden, naar eigen wens en geïntegreerd in de samenleving' (Kroon, 2018). De landelijke transformatiebeweging naar een Beschermd Thuis is gericht op inclusiviteit, wonen en meedoen in de wijk (Adviescommissie Toekomst beschermd wonen, 2015). Dit proces, ook wel 'van beschermd wonen naar beschermd thuis' genoemd, ging hand in hand met de opkomst van een zogenaamde inclusieve samenleving en de transitie van maatwerkvoorzieningen naar een sterkere sociale basis in de wijk. Deze bewegingen hebben als doel dat de burger zelfstandig(er) woont en de zorg betaalbaar blijft.

We zien een afbouw van intramurale bedden die in een toen beoogde gelijke tred had moeten gaan met een opbouw van (passende) woonvormen, van ambulante begeleiding thuis en van een stevige sociale infrastructuur in de wijk. Daarbij zijn organisaties voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang erop gericht om mensen die tijdelijk dak- of thuisloos zijn en in de opvang of in Beschermd Wonen verblijven voor te bereiden op uitstroom en op zo zelfstandig mogelijk wonen in de praktijk. Hochstenbach beschrijft in zijn boek *'Uitgewoond'* (2022) dat mensen een (uitstroom)woning nog altijd moeten 'verdienen' (Hochstenbach, 2022). Met andere woorden in plaats van Wonen Eerst moet een cliënt vanuit een opvangsetting laten zien dat de basis op orde is, o.a. de financiën, het hebben van een dagstructuur of werk én een netwerk. Beschermd Thuis biedt een basis voor zelfstandig wonen wél.

Gemeenten; de burger zelf; zorgaanbieders en maatschappelijke organisaties moesten zich voorbereiden op de inclusieve samenleving. 'Zoals de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in 2017 opmerkte: Van burgers wordt tegenwoordig verwacht dat ze meer verantwoordelijkheid voor hun gezondheid en welbevinden nemen en dat ze zo zelfstandig mogelijk functioneren. Niet alleen voor veel mensen met een psychische aandoening zijn dit lastige opgaven; de samenleving stelt hoge eisen aan de (zelf)redzaamheid van alle burgers en houdt te weinig rekening met burgers die daar – om verschillende redenen – niet aan kunnen voldoen' (Weeghel en Couwenbergh, 2020). Ook de rol van de sociaal werker veranderde mee met deze beweging, waarin de transformatie plaatsvond van intramurale zorg en opvang naar (passend en/of zelfstandig) wonen, en van nationaal beleid en verantwoordelijkheid naar regionale en lokale praktijken.

1.3 Context U16

Zestien gemeenten in de Regio Utrecht, de zogenoemde U16, hebben de verantwoordelijkheid voor de taken die per 2015 overgingen naar de Wmo ambitieus opgevat en zijn daarbij uitgegaan van het idee dat mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen hun zelfstandigheid beter kunnen behouden wanneer passende ondersteuning thuis sneller beschikbaar is. In deze beleidsverandering en beoogde transformatie, die zich richt op de overgang van opvang naar zo zelfstandig mogelijk wonen, van regionaal naar lokaal, en van intramurale zorg naar meer zorg in de buurt, is het doel dat burgers in een kwetsbare positie (weer) regie over hun eigen leven kunnen krijgen. 'Het idee dat mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen hun zelfstandigheid vaker kunnen behouden als passende ondersteuning in de thuissituatie sneller beschikbaar is' (Gemeente Utrecht (2016). Het perspectief van cliënten is hierin meegenomen. 'Vanuit het perspectief van de cliënten kan een plek en de juiste begeleiding in de eigen gemeente of regio vaak het beste zijn. Eén van de uitgangspunten daarbij is dat de U16 gemeenten zorgen voor een lokale ondersteuningsstructuur en vullen hun 'gereedchapskist', onder andere met inzet op preventie, nazorg, en ambulante begeleiding en behandeling en een sociale basis' (Gemeente Utrecht, 2019). Ook streeft de U16 ernaar 'dat iedereen die in de stad of de regio Utrecht woont een dak boven het hoofd heeft en een normaal leven kan leiden. Dat houdt in dat inwoners een woning hebben, werk en sociale contacten in hun wijk' (G4, 2019). In 2015 startte de U16 met ruim veertig pilotprojecten. 'Met

regio brede projecten in de U16 is onder andere toegewerkt naar de inclusieve samenleving' (Gemeente Utrecht, (2018). Ten aanzien van informele zorg, de inclusieve wijk en integratie in de wijk, liet een quickscan van Hogeschool Utrecht en Movisie zien dat: 'Vijf projecten werken aan het opbouwen van een sociaal netwerk en nabijheid van ondersteuning. Negen projecten dragen bij aan de ontwikkeling van de bouwsteen integratie in de wijk. De combinatie tussen informele zorg en inclusie in de wijk wordt meermaals gemaakt. Zoals het opbouwen van een sociaal netwerk door middel van activiteiten. En daar ook een stuk informele ondersteuning in onder te brengen, bijvoorbeeld via welzijnsorganisaties. Leeropbrengst voor de basisset zal zich voor een deel ook richten op hoe mensen een steunnetwerk in hun eigen woonomgeving kunnen opbouwen. Bijvoorbeeld door middel van vrijwilligerswerk, betrokkenheid bij buurthuizen en nabijheid van informele ondersteuning en lotgenotencontact' (Overkamp, E. et al., 2020).

1.3.1 Verdieping programma 'Thuis in de wijk', U16

De verdiepende studie in hoeverre de sociale basis in Utrecht waarin (nauw) samengewerkt wordt tussen informele en formele zorg in de wijk, participatie bevorderend en eigen regieversterkend werkt voor cliënten in Beschermd Thuis, loopt parallel aan het programma 'Thuis in de wijk' in de U16. Dit programma heeft zijn oorsprong in de *'Regionale koers maatschappelijke opvang en beschermd wonen in de U16'* (Gemeente Utrecht, 2017) en koerst erop dat mensen met (ernstige) psychische, sociale of maatschappelijke problemen zoveel mogelijk in hun eigen omgeving kunnen herstellen, zelfstandig kunnen wonen en deelnemen aan de samenleving. Ook dat mensen kunnen werken aan het opbouwen van een sociaal netwerk en door hun omgeving worden geaccepteerd en ondersteund. BMC, in opdracht van Regio Utrecht, schrijft in het rapport *Onderzoek Opvangvoorzieningen U16* (2021) dat: 'Burgers die door psychische of psychosociale problemen (nog) niet (volledig) zelfstandig kunnen wonen, kunnen door middel van Thuis in de wijk een zo gewoon mogelijk leven leiden. Passend wonen, werk en sociale contacten, met waar nodig thuis professionele en/ of informele ondersteuning en inzet op voorkomen en herstel, vormen daarbij de basis' (BMC, 2021).

Het programma 'Thuis in de wijk' in regio Utrecht vertaalt de 'Regionale Koers Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen' eveneens naar het inzetten op versterking van de verbinding en samenwerking tussen formele zorg en informele zorg (sociale basis). De achterliggende gedachte is dat wanneer burgers een sociaal netwerk hebben, zij zo min mogelijk afhankelijk zijn van een zorgverlener. De U16 zet in op de 'beweging naar voren' en vindt het daarbij belangrijk dat zorgpartijen werken met partijen in de buurt en werken met vrijwilligers. 'We zien de versterking van de beweging naar voren als een belangrijke gezamenlijke ontwikkelopgave' (Gemeente Utrecht, 2021). In het uitvoeringsplan van de Regiegroep Thuis in je Wijk (2023) wordt de visie op 'Thuis in de wijk' uitgewerkt, onder andere in de versterking van de sociale basis en de transitie van maatwerk naar het voorveld. 'Dit betekent een transitie van individuele maatwerkvoorzieningen naar voorliggende voorzieningen oftewel de sociale basis. Dit sluit aan bij de wens van gemeenten om geen onderscheid te maken tussen doelgroepen en individuele burgers (Regiegroep Thuis in je Wijk, 2023). 'Utrecht wil een stad zijn waarin bewoners zich inzetten voor zichzelf, voor elkaar en voor de buurt en de stad. Een stad waarin onderlinge betrokkenheid en solidariteit belangrijke waarden zijn. Een samenleving waarin mensen elkaar kennen en waar het gewoon is om elkaar even te helpen. Waar mensen een sociaal netwerk hebben om op terug te kunnen vallen, waar je ertoe doet en erbij hoort. De buurtgemeenschap speelt daarbij een grote rol in het prettig samenleven en de zorg voor elkaar. Utrechters, kwetsbaar of niet, kunnen gewoon meedoen en een goed leven leiden in Utrecht. Utrechters met een kwetsbaarheid en de mensen om hen heen in de wijk hebben vaak iets extra's nodig om dit te bereiken. Thuis in de wijk richt zich op deze Utrechters. Het gaat over zoeken naar maatwerk en goede samenwerking tussen professionals, informele zorg, buurtbewoners en betrokken inwoner. Met als doel Thuis in de wijk voor iedereen!' (Gemeente Utrecht, 2021).

‘Sociaal professionals signaleren uiteenlopende initiatieven die bijdragen aan het versterken van het dagelijks functioneren van cliënten. Deze variëren van het beantwoorden van praktische hulpvragen tot het verbeteren van de samenwerking met de sociale basis, informele organisaties en wijkbewoners. Ook zijn ze gericht op het toegankelijker maken van ontmoetingsplekken, activiteiten en vrijwilligerswerk. Thuis in je Wijk stimuleert nieuwe, duurzame samenwerkingsvormen en pakt belemmeringen in het systeem aan. Zo organiseert Lister bijvoorbeeld bijeenkomsten met het team van wooncomplex De Schipper om gezamenlijk te reflecteren op hun identiteit en rol in de wijk. Het doel hiervan is om met elkaar te verkennen waar het team over vijf jaar wil staan en hoe zij daartoe kunnen groeien. Lister wil haar teams steeds meer als vanzelfsprekend onderdeel laten zijn van de wijk, in verbinding met burens, lokale organisaties zoals DOCK en het NIZU, en actief deelnemen aan evenementen als burendag. Deze wijkgerichte benadering gebeurt altijd in samenwerking met cliënten. Het draait om een nieuw begin, waarbij het team fungeert als de sleutelpersoon. De ambitie is helder: werken vanuit vertrouwen, een ondersteunende en verbindende schakel zijn binnen de beweging van ‘Thuis in je Wijk’, en bijdragen aan duurzame wijkbegeleiding. Dit omvat ook het trainen en opleiden van (ervaringsdeskundige) medewerkers en cliënten, het vervullen van een brugfunctie tussen zorg en wijk, en het flexibel kunnen bijspringen waar nodig’ (Medewerkers Lister, persoonlijke communicatie, 17 maart 2023, 3 april 2023, 31 januari 2024 en 2 februari 2024).

1.4 Opbouw onderzoeksrapportage

Na de bespreking van de aanleiding en context van het onderzoek naar empowerment van cliënten en sociaal professionals binnen Beschermd Thuis, richt hoofdstuk 2 zich op de gehanteerde onderzoeksmethoden. Hoofdstuk 3 en 4 bieden respectievelijk een literatuurverkenning en een theoretisch kader. Hoofdstuk 5 en 6 geven een beknopte bespreking weer van het participatief actieonderzoek naar de METT en de training ‘Skillslab Landen in de Wijk’. Hoofdstuk 7 presenteert de resultaten en analyse van het verdiepend onderzoek. In hoofdstuk 8 volgen de conclusies en aanbevelingen. Dit onderzoeksrapport kan zelfstandig worden gelezen, maar sluit tevens aan op het rapport *Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis: Over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk* (Baas, 2025).

“Niet alleen cliënten, maar ook professionals moeten empowered worden. Veel cliënten denken dat ze weinig kunnen en verwachten vaak dat de professional alles voor hen regelt”

2 Onderzoeksmethoden

2.1 Inleiding

Het onderzoek is een kwalitatief, beschrijvend en participatief actieonderzoek, met zowel een praktijk- als actie- en beleidsgerichte insteek. De scope van dit onderzoek is wonen in Beschermd Thuis na uitstroom uit de Maatschappelijke Opvang (MO) en Beschermd Wonen (BW). Een groot deel van de geïnterviewde cliënten in Beschermd Thuis (R1 t/m R19) heeft een periode van dakloosheid meegemaakt. Voor het onderzoek is naast het afnemen van 69 interviews een literatuurstudie uitgevoerd.

2.2 Onderzoeksbenadering

Kenmerkend voor de onderzoeksaanpak is dat deze praktijk- en actiegericht is. De aanpak richt zich op het organiseren en ondersteunen van empowerment en eigen regie op individueel niveau in Beschermd Thuis en in de wijk. Cliënten in Beschermd Thuis, woonachtig in Utrecht in Gemengd Wonen⁵ voorzieningen, worden gestimuleerd om hun vaardigheden te ontwikkelen, bijvoorbeeld door deelname aan de METT. Wonen in een Gemengd Wonen-complex fungeert op zichzelf als een methodiek, waarbij bewoners hun woon- en samenleefvaardigheden ontwikkelen. Daarnaast wordt ook gewerkt aan de versterking van de competenties van sociaal professionals, onder meer via de trainingen 'Start in de Wijk', die later de naam 'Skillslab landen in de wijk' kreeg en de leergang Gemengd Wonen voor professionals (van onder andere de Tussenvoorziening en Lister). Een belangrijk onderdeel van de aanpak is het verzamelen van de ervaringen van cliënten in Beschermd Thuis, zowel individueel als in groepsverband, tijdens en na de METT. Dit gebeurt door middel van interviews en het delen van persoonlijke verhalen, waarbij het cliëntnarratief centraal staat. Verhalen van cliënten worden gedeeld met inzet van ervaringsdeskundigen en sociaal professionals met ervaringskennis. De belangen en ervaringen van cliënten in Beschermd Thuis spelen een centrale rol in deze verhalen. Daarnaast zijn ervaringen op wijkniveau, zoals in Kanaleneiland, verzameld om de bredere context te verkennen. Door actief de context te beïnvloeden en verbindingen in de wijk te versterken, ontstaan er (nieuwe) mogelijkheden. Dit draagt bij aan het vergroten van de eigen regie en participatie van cliënten in hun leefomgeving. Deze verdiepende studie gaat hier nader op in.

In deze onderzoeksbenadering gaan onderzoek, beleidsbeïnvloeding en beleidsversterking hand in hand. De opbrengsten worden direct ingezet voor beleidsversterking en de empowerment van betrokken deelnemers en de verdere ontwikkeling van de trainingen. De onderzoeksbenadering omvat ook elementen van inclusief onderzoek, als:

- Partnerschap in de samenwerking;
- De mogelijkheid om mee te denken op het proces;
- Toegang tot onderzoeksvragen, rapportages en uitkomsten;
- Het waarborgen dat de onderzoeksresultaten de belangen van ervaringsdeskundigen dienen. (Vrij naar Walmsley & Johnson, 2003) in Sergeant, 2021).

De argumenten die Sergeant (2021) aanvoert voor het toepassen van inclusief onderzoek kunnen worden gespiegeld aan dit onderzoek. Allereerst verhoogt het de relevantie van ervaringskennis, waarbij ervaringskennis, professionele kennis en wetenschappelijke kennis elkaar aanvullen. Dit zijn inhoudelijke argumenten. Daarnaast zijn er normatieve argumenten om te kiezen voor een inclusieve onderzoeks-

⁵ 'In Gemengd Wonen-projecten wonen mensen die (tijdelijk) begeleiding of ondersteuning ontvangen doelbewust en in georganiseerd verband samen met reguliere huurders in één wooncomplex of buurt. De achtergrond van de mensen die begeleiding ontvangen verschilt per project: er zijn projecten met dakloze mensen, statushouders, mensen met psychische problematiek, mensen met een lichte verstandelijke beperking, ouderen met een (lichte) zorgvraag en mensen die uitstromen uit detentie (Davelaar et al., 2018) in Eerst een Thuis in regio Utrecht, HU (2024)'.

benadering, zoals het recht op invloed, medezeggenschap en het hebben van een 'stem'. Deze aanpak heeft ook positieve effecten op beleidsvorming, innovatie en evaluatie.

Tot slot spelen instrumentele argumenten een rol: inclusief onderzoek vergroot het draagvlak en het biedt een grotere kans op succesvolle implementatie van de bevindingen (Sergeant, 2021).

2.3 Populatie en steekproef

Om de hoofd- en deelvraag te kunnen beantwoorden, is het perspectief onderzocht van de cliënt in Beschermd Thuis over wat hij wil en/ of nodig heeft om de eigen regie te versterken en volwaardig te participeren. Het onderzoek heeft een looptijd van twee jaar gehad, waardoor er een brede variëteit aan respondenten kon worden betrokken. In totaal werd een groep van 19 cliënten gevolgd die woont in Beschermd Thuis bij opvangorganisaties Lister, de Tussenvoorziening en het Leger des Heils in Utrecht. Allen zijn dakloos geweest en stroomden uit de Maatschappelijke Opvang (MO) en Beschermd Verblijf (BW) naar Beschermd Thuis, met de bedoeling na twee jaar door te stromen naar zelfstandig wonen, al dan niet met ambulante begeleiding. Uit het aantal van 19 cliënten c.q. geïnterviewde respondenten werd een controlegroep van negen cliënten gevolgd, afkomstig uit Beschermd Thuis-voorzieningen Tango, Amerhof, De Schipper en Mix-It onder andere. Ten aanzien van de respondenten en sociaal professionals die beroepsmatig met de trainingen of Beschermd Thuis of het programma 'Thuis in je wijk' (of een combinatie ervan) van doen hebben, zijn in totaal 50 respondenten geïnterviewd. Een overzicht van de geïnterviewde respondenten hierbij:

- 13 interviews met stakeholders en sociaal professionals in het kader van het verkennend onderzoek (2022);
- 19 interviews met cliënten in Beschermd Thuis die (deels) de Maak je Eigen Thuis Training volgden (2023-2024), aangeduid als 'R1 t/m R19';
- 37 interviews met sociaal professionals (2023-2024).

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de 'richtlijn onderzoek' van Lister en is akkoord bevonden door het bestuur van Lister, van de Tussenvoorziening, het Leger des Heils en de ethische commissie van Hogeschool Utrecht.

2.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te garanderen, is er op basis van de literatuurverkenning en de onderzoeksvragen een vragenlijst opgesteld. Door gebruik te maken van semigestructureerde interviews en de structuur van de vragenlijst te volgen, zijn de onderzoeksvragen op een zo betrouwbare en valide mogelijke manier afgenomen. Het onderzoek kent een representatieve weergave. De verschillende resultaten - al naar gelang de diversiteit in aanbod Beschermd Thuis - worden geborgd door o.a. een nauwe samenwerking met de controlegroep Beschermd Thuis in Tango, Mix-It, Buur, de Amerhof, de Schipper, de Tussenvoorziening Bolsbeek⁶ en de Tussenvoorziening Lunetten.

2.5 Data-analyse

Alle 69 respondenten hebben het uitgewerkte interview met hen ontvangen en van feedback (kunnen) voorzien. Er is gewerkt met een thematische analyse en codes toegekend aan alle interviewverslagen. 'Het toekennen van de codes is in een aantal rondes gedaan, met gebruik van 'kwaliteitskleuren' om voorlopig te groeperen' (Verhoeven, 2023). Alle interviews zijn open gecodeerd en relevante zinsdelen zijn aangeduid. Vervolgens zijn de codes gegroepeerd in patronen en thema's. Doel van de thematische analyse is: 'om het verhaal van de verzamelde gegevens te vertellen. Je geeft betekenis aan je materiaal door de

⁶ Eén deelnemer aan de METT verbleef in Beschermd Verblijf Bolsbeek van de Tussenvoorziening.

relevante kernbegrippen naar voren te halen en het patroon (het verhaal) zichtbaar te maken' (Verhoeven, 2023). De vragen en uitwerking van de codering met betrekking tot de sociale basis en werken in de wijk zijn te lezen in hoofdstuk 5.

“Dit is je sleutel, en dít is het volledige
plaatje. We werken ergens naar toe”

3 Literatuurverkenning⁷

De begrippen die de basis vormen van deze literatuurverkenning zijn: empowerment, eigen regie en participatie. Deze drie centrale begrippen empowerment, participatie en eigen regie worden elk afzonderlijk besproken. Daarnaast wordt de (gewenste) rol en verwachting van de sociaal professional in Beschermd Thuis belicht. Dit alles wordt geplaatst in het kader van de 'inclusieve samenleving', de verschuiving van opvang naar zelfstandig wonen, netwerkversterking/ netwerksamenwerking en de ontwikkelingen rondom (in)formele zorg binnen de sociale basis.

3.1 Inclusieve samenleving

In dit onderzoek, waarin empowerment bij de overgang van opvang naar wonen - specifiek naar Beschermd Thuis - centraal staat, is de inbedding in een inclusieve wijk en hoogover in een inclusieve samenleving van groot belang.⁸ Een inclusieve samenleving behelst: 'Een samenleving waarin mensen dezelfde kansen en mogelijkheden hebben, ongeacht hun achtergrond, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, godsdienst, seksuele voorkeur en ongeacht of ze een ziekte of beperking hebben (Rademakers, 2025)'. Zo'n samenleving hebben we nu nog niet. De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) pleit eveneens voor inclusie in plaats van marginalisatie. In het RVS-rapport *'Herstel begint met een huis'* (2020) staat: 'Sociale insluiting: recht op huisvesting als breekijzer om mensen te includeren in plaats van te marginaliseren. Het aantal mensen dat leeft in bestaansonzekerheid is groot en de verwachting is dat dit aantal zal toenemen. Er is een besef nodig dat goede en intensieve begeleiding op cruciale momenten dakloosheid kan voorkomen. Echter, regels en procedures die bedoeld zijn om individuen én de samenleving als geheel hiertegen te beschermen, veroorzaken regelmatig het omgekeerde: ze duwen mensen in een kwetsbare positie verder naar de rand van de samenleving' (*Herstel begint met een huis*, 2020).

Inclusie of exclusie?

Iedereen telt mee, maar volwaardig deelnemen aan de samenleving is een uitdaging wanneer je dakloos bent of in een preciaire woonsituatie verkeert. Van mensen die dakloos zijn, wordt vaak geredeneerd dat ze dakloosheid zelf veroorzaakt hebben. Artikel 1 van de grondwet zegt ons dat we niet mogen discrimineren op basis van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht op welke grond dan ook. Dit strookt niet met de realiteit en de praktijk van alle dag, zoals beschreven in de Initiatiefnota 'Er moet wat gebeuren, dit is menonwaardig, waar sprake is van: stigmatiserende en criminaliserende wetgeving, bijvoorbeeld bedel-verboden en het opleggen van onnodige boetes, zoals boetes voor buiten slapen of slapen in een auto (Beckerman en Westerveld, 2024)'.

Voor de definitie van dakloosheid, hanteren we de Europese 'European Typology of Homelessness and Housing Exclusion' (ETHOS-Light definitie). FEANTSA, de Europese koepel van nationale opvangfederaties, noemt het hebben van een huis: 'een adequate woning (of ruimte) waarover een persoon en zijn/haar de familie exclusief bezit uitoefent (fysiek domein), de mogelijkheid voor het hebben van privacy en sociale relaties (sociaal domein) en het hebben van een wettelijke titel (wettelijk domein)'. ETHOS classificeert daarom dak- en thuisloze mensen volgens hun levens- of 'thuisituatie' (FEANTSA, 2005). Het hanteren van de ETHOS-light classificatie biedt ook 'zicht op groepen die vaak buiten beeld blijven, omdat zij bijvoorbeeld worden aangemerkt als zelfredzaam of niet rechthebbend. Vaak verblijven zij in andere leefsituaties van dakloosheid zoals bij vrienden, familie of derden of in niet-conventionele woonruimten, zoals een auto, stacaravan, schuur of woning zonder basisvoorzieningen' (Kansfonds en Hogeschool Utrecht, 2024).

⁷ De literatuurverkenning komt grotendeels overeen met de literatuurverkenning van het onderzoek *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025)

⁸ Met 'opvang' wordt de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen/ Maatschappelijke ggz bedoeld.

Inclusie en ruimte voor 'andersheid'

Het volwaardig deelnemen aan de 'inclusieve' samenleving en regie hebben over je eigen leven, stelt ook Olthof ter discussie in zijn promotieonderzoek, getiteld *'Hard werken om normaal te zijn. Praktijken en illusies van inclusie'* (Olthof, 2024). Olthof onderzoekt ervaringen van mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) en de uitdagingen die zij tegenkomen bij hun pogingen om deel te nemen aan de samenleving. Zijn vraag is of inclusie wérkelijk kan worden bereikt. Dit door vooral mensen met een LVB te veranderen, of dat de samenleving zelf ingrijpende veranderingen moet ondergaan. Hij richt zich op de omgevingsfactoren en institutionele barrières die hun participatie in de weg staan. Hij beschrijft hoe deze mensen vaak veel moeite doen om niet op te vallen. En hoe hun inspanningen om 'normaal' over te komen hen veel energie kosten, zonder dat dit altijd leidt tot echte inclusie. Hij pleit voor een herziening van het concept inclusie en benadrukt dat het belangrijk is ruimte te bieden voor 'anders-zijn' of andersheid, zoals hij het noemt, in plaats van aanpassing aan de norm (Olthof, 2024).

Inclusie, informele verbindingen en samenredzaamheid

Bussemaker (2024) benadrukt in het kader van een inclusieve samenleving aandacht voor aandachtswijken, waar informele verbindingen en een zogenoemde 'coalition of the willing' van belang zijn om samenredzaamheid en de kracht van inwoners te benutten. 'Zo werken wij met een coalition of the willing, mensen met enthousiasme en (informeel) gezag en niet zozeer met officiële representanten vanuit diverse organisaties', aldus Bussemaker. En 'Een tweede les gaat over horizontale samenwerking en richt zich op het belang van informele verbindingen tussen burgers onderling en tussen burgers en professionals. Daar ligt veranderkracht, zeker gezien het gebrek aan vertrouwen of zelfs angst voor instituties in veel aandachtswijken'. 'Onze les is dat de samenredzaamheid in sociale netwerken de kracht van inwoners laat zien en veel beter benut kan worden als gemeentebestuur dit faciliteert en ondersteunt' (Bussemaker et al., 2024).

Inclusie en samenwerking

Om de juiste ondersteuning op de juiste plek te kunnen realiseren, zo redeneert Gemeente Utrecht (2021), is het van belang te beginnen met de 'juiste mindset' van professionals en vrijwilligers, zowel op inhoudelijk als procesmatig vlak. Aanleiding zo stelt gemeente Utrecht, is dat 'professionals niet altijd de verantwoordelijkheid nemen om vragen die niet direct door hen kunnen worden opgelost verder te brengen. Er wordt soms nog te veel vanuit protocollen gedacht en weinig out of de box of klantgericht. Cliënten hebben soms vooral behoefte aan praktische ondersteuning en hulp bij 'regelingen' terwijl een hulpverlener dat soort zaken niet oppakt. Hulpverleners moeten meer doen wat nodig is en daarin goed samenwerken met een bewonersinitiatief. Dat wil zeggen: zowel ambities kennen en doorleven als ook in een cultuur werken, waarin er direct opengestaan wordt voor verbinding tussen de verschillende sporen. Om samen te transformeren is de mindset bij alle vrijwilligers en professionals dat we dit samen doen van belang. Naast (en vanuit) deze mindset is het ook nodig dat de juiste partijen elkaar weten te vinden, elkaar beter leren kennen en op een goede manier samenwerken langs de verschillende sporen, vanuit dezelfde ambitie en mindset' (Gemeente Utrecht, 2021).

3.2 Empowerment

Hoe draagt empowerment bij aan het vergroten van de eigen regie en van participatie van cliënten in Beschermd Thuis, die thuis in de wijk wonen? De definitie van Van Regenmortel (2008) wordt gehanteerd: 'Empowerment is een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie' (Rapport Sociaal in Beweging, 2022).

Waarom inzetten op empowerment, zowel individueel bij cliënten in Beschermd Thuis als bij sociaal professionals? In de introtekst van 'de NUK' over de YouTubevideo met wijlen Wim Eickholt (2019) *'Als je*

dakloos bent' wordt treffend over de relevantie geschreven naar aanleiding van een jaar dakloosheid en wat het met je doet, over stigma, empowerment en het nemen van eigen verantwoordelijkheid.

'Wim Eickholt dronk veel. Zoveel dat hij geen geld meer had om de hypotheek van zijn huis te betalen. Hij moest zijn huis uit en kwam in de sleep-inn terecht. De eerste nacht voelde hij zich daar als een zombie en verviel in totale lethargie. Dat hij uiteindelijk met succes afkickte heeft hem op de weg teruggebracht. Wim was een jaar dakloos maar ook nu blijft hij last houden van het stigma van de oud-dakloze. Hoe kom je van de B-weg weer op de hoofdweg? Eickholt merkte dat als ex-dakloze het verleden je blijft achtervolgen. *"Al heb je het leven op de rit, van het stigma van dakloze kom je niet meer af"*. Als ervaringsdeskundige besloot hij het boek *Wat ik nou toch heb meegemaakt!* (2017) te schrijven. Zodat mensen begrip zouden krijgen voor daklozen. Maar ook in de hoop dat daklozen en verslaafden het gingen lezen. *"Want", zei hij, "het ligt ook aan jezelf. Je moet wel de verantwoordelijkheid nemen voor je eigen leven. Het is niet 'ze' zijn tegen mij"* (*'Als je dakloos bent* (4), Wim Eickholt,' 2019)'.

Empowerment kan zorgen dat (het gevoel van) erkenning, eigenwaarde en zelfvertrouwen groeit en de cliënt in Beschermd Thuis erkenning ervaart. 'Erkenning is de kernwaarde. Alle contact in de hier aan de orde zijnde zorg-, hulp- en dienstverlening zou erop gericht moeten zijn de eigenwaarde en het zelfbeeld te versterken. Het zelfvertrouwen kan men doen groeien door iemand de eigen mogelijkheden te laten ervaren (de betekenis van empowerment) en door te laten merken dat hij of zij ertoe doet' (Kal, 2012).

Professionals in relatie tot empowerment

Wat hebben professionals nodig, mede wanneer het werkveld zich verlegt naar de wijk? 'Het is niet de vraag of hulpverleners empoweren of desempoweren. Begin bij peersupport en bij het proces van ontmoeting en ontkoppeling. Sluit aan bij deze processen en ga verder waar de identiteit al gevormd is. Er zijn te weinig peersupportomgevingen; juist daar ontstaat meer' (J. Berndsen en M. Kole, persoonlijke communicatie, 13 december 2023).

3.3 Eigen regie

De definitie van 'eigen regie' van Movisie die in deze context wordt gehanteerd is:

'Eigen regie betekent dat een persoon, eventueel bijgestaan door naasten, zélf bepaalt wie welke hulp verleent of ondersteuning biedt en op welke manier dit gebeurt' (Movisie, 2017).

- Hoe hebben mensen eigen regie?
- Wat is helpend?

'Mensen wonen eerst in een setting waarin heel veel voor hen geregeld wordt. Zeggenschap over eigen leven is of wordt nagenoeg niet benut of aangeboord. In Beschermd Thuis hebben veel mensen de woning nog niet op eigen naam; de aanbieder is intermediair verhuurder. Budgetbeheer en financiële ondersteuning wordt geboden. Ook schaamte speelt dikwijls een rol. Eigen regie is inzetten op en het versterken van het geloof in eigen kunnen. Het is maatwerk' (T. Den Hertog, persoonlijke communicatie, 31 augustus 2021).

'Zelf de regie hebben over je leven en inspraak over je zorg is niet voor iedereen vanzelfsprekend, laat staan eenvoudig. Bijvoorbeeld als je al een afstand ervaart tot anderen, sociaal contact, werk en in een Beschermd Thuis situatie verblijft. Intramuraal is het eenvoudiger om cliëntondersteuning te bieden. Extramuraal is dit veel lastiger; denk bijvoorbeeld aan mensen die laaggeletterd zijn en moeite hebben om de regie over hun eigen leven te nemen. Zij zijn afhankelijk van waarborgen' (G. Van der Zwaard, persoonlijke communicatie, 2 september 2021).

Eigen regie in relatie tot positieve gezondheid

Huber (2016) ontwikkelde een nieuwe definitie van gezondheid waarbij de nadruk ligt op veerkracht en eigen regie, waardoor mensen zich in hun kracht aangesproken voelen en niet (uitsluitend) als patiënt. 'Voor deze mensen weegt sociale participatie en zingeving minstens zo zwaar' (Actiz, 2016). Haar definitie van gezondheid luidt: 'Gezondheid als het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven'. 'Volgens Huber wordt hierin veel meer de potentie benadrukt om gezond te zijn of te worden, zelfs wanneer er sprake is van ziekte' (Actiz, 2016). In gesprek over betekenisvolle relaties haalt Berndsen het Instituut Positieve Gezondheid (IPH) aan. *'Veerkracht en het voeren van eigen regie worden als essentiële aspecten van gezondheid ervaren. De brede scope van 'Positieve Gezondheid' biedt handvatten om het over andere dingen te hebben; over relaties; de plek waar je woont, zingeving en meedoen. Er ontstaat een soort taal, ook wel het andere gesprek van de sociaal werker die definieert en werkt vanuit deze brede focus. Het doet ook iets tussen hulpverleners onderling'* (J. Berndsen, persoonlijke communicatie, 31 augustus 2021). 'De focus ligt op wat er wel is (mogelijkheden) en niet op wat ontbreekt' (Wilken en Den Hollander, 2019). 'Ryff (2014) heeft veerkracht omschreven als het vermogen om welzijn te handhaven of terug te krijgen in tijden van tegenslag' (Ryff geciteerd in Wilken en Den Hollander, 2019).

(Hervonden) identiteit, zin en betekenis

'Een fundamenteel aspect van je eigen kracht vinden, ligt in wat mensen over zichzelf denken en voelen. Het begint met het verhaal van de cliënt. Ik verwijs hierbij naar de Franse filosoof Ricœur (1992), die stelt dat je iemand bent in relatie tot anderen. Je staat altijd in verbinding met de ander. Zelfwaardering en zelfrespect zijn nodig om jezelf te kunnen positioneren ten opzichte van die ander. Om jezelf te ervaren als individu en autonoom persoon, moet je een besef hebben van wie je bent. Dat kan alleen als je enig idee hebt van jezelf in relatie tot anderen. Dit begrip ontwikkelen binnen de context van Beschermd Thuis kan lastig zijn, vooral wanneer je voor het eerst je eigen woning hebt' (M. Kanne, persoonlijke communicatie, 17 mei 2022). Wilken en Den Hollander stellen dat persoonlijke identiteitsvorming altijd plaatsvindt in een wisselwerking tussen persoonlijke eigenschappen, ervaringen en de omgeving (Verhaeghe aangehaald in Wilken en Den Hollander, 2019). Kan je zinvol bestaan zonder de ander? Nee, aldus dichter Krog (2006) en filosoof Buber. 'Je verbonden voelen met anderen is een belangrijke voedingsbodem voor een zinvol bestaan' (Krog geciteerd in Wilken en Den Hollander, 2019). En, het ik bestaat volgens Buber niet op zichzelf, maar bevindt zich altijd in een relatie; dat is de plaats waar zin ontstaat. De mens is niets zonder een ander (Buber geciteerd in Wilken en Den Hollander, 2019). Psychiater De Wachter waarschuwt regelmatig tegen de doorgeschoten individualisering (*ikkigheid*) en benadrukt dat zingeving en psychisch welzijn vooral ontstaan in de verbinding met anderen (De Vries, 2020). Zin en betekenis ontstaan in de relatie met de ander en het andere, met andere woorden.

Een zogenaamde alternatieve persoonlijke biografie kan rechtdoen aan de (of een hervonden) persoonlijke identiteit en eigen kracht (Boevink, 2006). Kroon (2018) schrijft over het construeren van een alternatieve persoonlijke biografie en verwijst daarbij naar Boevink (2006). 'De hospitalisatieprocessen, en het traumatiserende effect ervan, zijn terug te lezen in vele persoonlijke ervaringsverhalen. Het is daarom niet verwonderlijk dat ervaringsdeskundigen binnen de herstelbeweging tegenwoordig zo veel waarde hechten aan het met elkaar construeren van een alternatieve persoonlijke biografie die recht doet aan de persoonlijke identiteit, krachten en talenten: het herstelverhaal' (Boevink, W. 2006). In dit onderzoek naar empowerment, wordt gewerkt met de verhalen van cliënten in Beschermd Thuis en van de deelnemers aan de 'Maak je Eigen Thuis Training' (METT). Verbeeldingskracht en het delen van ieders verhaal heeft een prominente plek in de METT.

Eigen regie in relatie tot veiligheid, hechting en vertrouwen

Een rode draad in de interviews met de 19 respondenten in Beschermd Thuis, is het gevoel van veiligheid en vertrouwen. In het leven van de respondenten is veiligheid en vertrouwen dikwijls geschonden. Waar

het gaat over veiligheid in de opvang wijzen Wilken en Den Hollander (2019) erop dat het (ervaren) van gebrek aan veiligheid in de opvang verschillende oorzaken kan hebben. Dit zou komen door het beperkte of afwezige gevoel van controle over de eigen leefomgeving, het feit dat mensen vaak uit een onveilige omgeving komen, en/of door onveilige hechting in de vroege jeugd. Zij benadrukken: 'In de maatschappelijke opvang is veiligheid een belangrijk aandachtspunt' (Wilken en Den Hollander, 2019). 'Identiteitsontwikkeling is het proces waarbij we een stabiel en samenhangend zelfbeeld ontwikkelen. Dit proces wordt sterk beïnvloed door onze vroege hechtingservaringen' (Van Zutphen, 2024). Ook dat 'Hechting een basis biedt voor de ontwikkeling van vertrouwen, veiligheid en het vermogen om emotionele relaties aan te gaan' (Van Zutphen, 2024).

Eigen regie in relatie tot (geld)stress en trauma

Schel (2024) deed promotieonderzoek naar veranderingen en risicofactoren in de periode van 5,5 jaar na uitstroom uit de Maatschappelijke Opvang; over de relatie kindermishandeling, huiselijk geweld en dakloosheid; over de werking van ervaringsdeskundigheid in de Maatschappelijke Opvang en over het leven van mensen in langdurige armoede en dakloosheid. Armoede en stress bevorderen het welzijn van mensen in een situatie van sociaaleconomische achterstand niet om hun levensomstandigheden te verbeteren. Sterker, het is een voorspeller van een grote kans op herhaalde dakloosheid (Schel, S. (2024).

3.4 Participatie

Voor de definitie van participatie wordt de omschrijving van branchevereniging Valente gebruikt: 'Participatie gaat over actief deelnemen aan de samenleving. Dit geldt voor iedereen, ongeacht leeftijd, fysieke of psychische problemen, en ongeacht of iemand in een huis of een opvang woont. Arbeidsparticipatie richt zich op het (her)vinden van een zinvolle daginvulling in de vorm van werk. Dit is met name relevant voor mensen die in een kwetsbare situatie zijn beland, bijvoorbeeld door dakloosheid, psychische problemen, verslaving of huiselijk geweld' (Valente, 2022). Zowel de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2015) als de Participatiewet (2015) richten zich op participatie, maar het begrip heeft in beide wetten een verschillende betekenis. De Participatiewet is primair gericht op het zo snel mogelijk begeleiden van mensen naar de arbeidsmarkt. De Wmo streeft ernaar om mensen optimaal te laten deelnemen aan de samenleving, bijvoorbeeld via dagbesteding of vrijwilligerswerk. In de Wmo (2015) wordt participatie gedefinieerd als deelnemen aan het maatschappelijk verkeer. Daarnaast staat in het sociaal domein cliëntenparticipatie centraal. Gemeenten zijn verplicht om inwoners, met name cliënten of hun vertegenwoordigers, te betrekken bij de uitvoering van de Wmo en Participatiewet.

Movisie ziet de keerzijde van de participatiewet. 'De participatie van kwetsbare groepen is mislukt', aldus Van Houten (Zorg en Welzijn, 2021). 'Er zijn op dit moment zo'n 1 miljoen mensen die niet kunnen meedoen in de samenleving. Participatie voor deze groep moeten we anders inrichten. Niet door betaald werk het allesoverheersende doel te maken, maar door meerdere vormen van participatie te ontwikkelen. Het gaat om verschillende manieren om mee te doen in de samenleving. Dat kan bijvoorbeeld zijn dagbesteding, vrijwilligerswerk of iets ertussenin: de basisbanen' (Zorg en Welzijn, 2021). Om de bestaanszekerheid te herstellen vragen VNG en Divosa om de Participatiewet fundamenteel te herzien; zij roepen op tot basisbanen (Zorg en Welzijn, 2021).

Gemeente Utrecht zegt over participatie: 'Vanuit de Participatiewet en de Wmo 2015 is het taak voor gemeenten om mensen met een arbeidsbeperking te ondersteunen en duurzaam te begeleiden, dat betreft ook mensen met een psychische aandoening. Van belang is hierbij een integrale en persoons-ondersteunende aanpak. Voldoende aanbod voor ontmoeten, (arbeidsmatige) dagbesteding en vrijwilligerswerk. Specifiek aanbod voor cliënten die niet passen of niet kunnen functioneren in de reguliere voorzieningen voor ontmoeten, (arbeidsmatige) dagbesteding en vrijwilligerswerk' (Gemeente Utrecht, 2016, *Regionaal veranderplan opvang en beschermd wonen*). Ook bepleit gemeente Utrecht om meer met

vrijwilligers en de sociale basis te werken. ‘De aanvullende zorg ziet soms onvoldoende de waarde van de vrijwilliger of professional uit de sociale basis. Een maatje/ vrijwilliger heeft in crisissituaties behoefte aan overleg of meedenken. De vrijwilliger moet serieus genomen worden als belangrijke persoon in het netwerk van de cliënt’ (Gemeente Utrecht, 2021. *Samenwerking zorg sociale basis*). Dit is bijvoorbeeld waarom de Tussenvoorziening bijvoorbeeld maatjes inzet in de aanvullende zorg.

Werk als katalysator voor participatie

Het Ministerie van VWS (2023) deelt de mening dat werk of een andere vorm van participatie belangrijk is voor het gevoel van zingeving, eigenwaarde en het op termijn weer verkrijgen van een inkomen. ‘De basis op orde op alle leefgebieden, waaronder een zinvolle daginvulling, is van belang bij het voorkomen van dakloosheid én bij herstel’ (VWS, 2023).

Succesvolle aanpakken waarbij dakloze mensen worden ondersteund naar werk, zijn bijvoorbeeld Zwolle Actief (2020) en Springplank (geciteerd in Eerst een Thuis, 2023). Het ‘Werk eerst principe’ wordt gedragen in de visie van Springplank. ‘Werk is een katalysator bij het herstel van dakloosheid, omdat het zorgt voor structuur en omdat het perspectief biedt. Deze initiatieven zijn gebaseerd op het idee dat zingeving en het gevoel ‘ertoe te doen’, van belang zijn voor herstel. Dakloze mensen worden begeleid naar een werkplek, waarbij gemeente, zorgaanbieders en werkgeversorganisaties intensief samenwerken. Goede voorbeelden worden actief gedeeld, daarnaast wordt er vanuit het Programma Sijpma van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gewerkt aan het makkelijker maken van de stap van een uitkering naar betaald werk’ (Eerst een Thuis, 2023). De missie en visie van Meetellen Utrecht! is dat betekenisvolle participatie bijdraagt bij aan positieve beeldvorming en het tegengaan van stigma. Meetellen Utrecht! is een onderzoeksbureau dat zich richt op en wordt geleid door ‘sociaal kwetsbare Utrechters’, zoals mensen met psychiatrische problemen, verslavingsproblematiek of dakloosheid. Het bureau doet onderzoek naar betekenisvolle participatie (Meetellen) van deze doelgroep in de stad Utrecht.

Participatie, inclusie en opvang

Uit het onderzoek: ‘Empowerment van cliënten en (sociaal) professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk’ (Baas, 2025), blijkt dat de organisaties Lister, het Leger des Heils en de Tussenvoorziening participatie actief bevorderen. Dit doen ze onder andere door mensen met ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in dienst te nemen. De Tussenvoorziening biedt specifieke functies voor mensen met ervaringskennis, zowel in betaalde als onbetaalde (vrijwillige) rollen. Hoe verhoudt participatie zich tot de opvang⁹? ‘Zo bieden organisaties letterlijk kansen tot inclusie en uitzicht op (betaald) werk voor hun cliënten. En omgekeerd creëren zij voor zichzelf de kans hun (ervaringsdeskundig) werknemersbestand op peil te houden. De aanstelling van ervaringsdeskundigen maakt dat niet alleen externe relaties, maar ook de eigen werknemers in aanraking komen met hoopgevendende voorbeelden en verhalen van de doelgroepen. Dat kan leiden tot het afnemen van vooroordelen en van stigmatisering’ (Boevink, 2023).

Wat betreft ervaringsdeskundigheid is er ‘Binnen alle 24 uren locaties bij de Tussenvoorziening ruimte en behoefte om leerling-ondersteunende begeleiders met ervaringsdeskundigheid op te leiden en te laten uitstromen op een reguliere functie als ondersteunend begeleider. Hierbij mag en kan de afgestudeerde leerling zelf bepalen in welke mate en op welke manier de ervaringsdeskundigheid wordt ingezet. Om voor dit leer-/werktraject in aanmerking te komen, moet iemand zelf eigen ervaring hebben met ernstige langdurige ontwrichtende psychiatrische kwetsbaarheden/ verslaving en/of dak- of thuisloosheid en/ of sociale en financiële armoede. Belangrijk hierbij is dat iemand zelf voldoende hersteld is om te kunnen werken en leren en reeds beschikt over goede werknemersvaardigheden en de Nederlandse taal machtig is in woord en geschrift’ (De Tussenvoorziening, 2020).

⁹ Organisaties voor Maatschappelijke Opvang, Beschermd Wonen en Vrouwenopvang

Ook Boevink maakt onderscheid tussen mensen met ervaring, mensen met ervaringskennis en mensen die beschikken over ervaringsdeskundigheid. 'Mensen met ontwrichtende ervaringen zoals dakloosheid, ernstige psychiatrische problematiek, geschiedenis van vluchten en migratie of langdurig leven in armoede en sociale uitsluiting, beschikken over ervaring. Op het moment dat deze mensen hun eigen ervaringen actief inzetten ten gunste van anderen of in functies, spreken we van ervaringskennis. Mensen die geleerd hebben om hun eigen ervaringen te zien in relatie tot die van anderen en hoe zij die kennis van henzelf en die van anderen functioneel kunnen inzetten in hun werk beschikken over ervaringsdeskundigheid. Zij kunnen actief reflecteren op hun eigen ervaringen en die van anderen, en weten hoe zij die kennis functioneel kunnen maken' (Boevink, 2000).

3.5 Sociaal professionals

Deelvraag 2

Hoe draagt de training 'Skillslab landen in de wijk', gericht op sociaal professionals bij aan empowerment op cliëntniveau?

Hoe dragen (sociaal) professionals bij aan empowerment? Volgens het nieuwe landelijke opleidingsprofiel voor de Bachelor Sociaal Werk (Ba-SW) (2025) wordt het concept empowerment binnen het sociaal werk gebruikt als een lens om vragen en situaties te benaderen¹⁰. Het benadrukt dat methodisch handelen op maat moet zijn en dat de eigen professionele intuïtie van sociaal werkers versterkt moet worden. Volgens dit profiel is het van belang dat (sociaal) professionals kritisch kijken naar de inzet van methodieken, bijvoorbeeld of een bepaalde methode wel geschikt is voor de specifieke situatie, en dat ze een lerende houding aannemen ten aanzien van het aanleren van nieuwe methodieken. Hierbij staat een mensgerichte, aanwezige en empowerende basishouding van de sociaal werker centraal (LOO, 2024). (Sociaal) professionals benaderen vragen en situaties vanuit een empowermentperspectief, waarbij ze een positieve invloed uitoefenen door hun specifieke kenmerken en hun contactuele vaardigheden. Deze vaardigheden zijn bepalend voor het succes van de hulpverlening. (Sociaal) professionals hebben oog voor de unieke eigenschappen van de mensen met wie zij werken en ze sluiten aan bij hun persoonlijke levensdoelen.

Kenmerken empowerende sociaal professionals

Uit de Regionale quickscan sociaal domein (2021) blijkt dat er veel onderzoeken zijn verschenen die aantonen dat bepaalde kenmerken en contactuele vaardigheden van (sociaal) professionals een positieve invloed hebben op het succes van de hulpverlening. 'Zo concluderen Pijnenburg en van Hattum (2012, p.214): 'kenmerken van hulpverleners blijken een sterkere voorspeller van de uitkomst van hulpverlening dan persoonskenmerken van cliënten'. Ze verwijzen daarvoor naar onderzoek van Wampold (2001) en Wampold & Brown (2005). Niet alleen de competenties van de professional zijn van belang, maar ook de samenwerkingsrelatie tussen cliënt en professional' (Regionale quickscan sociaal domein, 2021).

Volgens de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW, 2022) zijn 'sociaal werkers zich bewust van de plaats van mensen binnen kleinere en grotere sociale netwerken, en bevorderen zij dat mensen betekenisvolle relaties kunnen aangaan. Daarnaast hebben ze oog voor de unieke eigenschappen van individuen, sluiten ze aan bij hun persoonlijke levensdoelen en erkennen ze de historische en cultuurspecifieke ervaringen van mensen' (BPSW, 2022). Eveneens stelt de BPSW dat: 'Professionals sociale rechtvaardigheid in het algemeen bevorderen, en in het bijzonder voor de mensen waarmee zij werken. Ze zijn alert op hoe maatschappelijke ontwikkelingen en beleid kunnen leiden tot onrecht en ongelijkheid, en behartigen actief de belangen van mensen. Ze erkennen en waarderen diversiteit en staan op tegen discriminatie. Ze bevorderen dat iedereen gelijke toegang heeft tot informatie, dienstverlening,

¹⁰ Het opleidingsprofiel is in concept. Het definitieve opleidingsprofiel Bachelor Sociaal Werk wordt in de loop van 2025 gepubliceerd.

ondersteuning en hulp. Zo dragen zij bij aan een inclusieve samenleving en sociale rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid' (BPSW, 2022). Sociaal Werk Nederland is een pleitbezorger van opbouwwerk, waarbij het mensbeeld van 'de mens en zijn omgeving' centraal staat. *'Sociaal Werk Nederland bepleit het belang van ruimte voor sociaal werkers om ook informeel te kunnen werken, bijvoorbeeld door cliënten te begeleiden naar informele zorg of vrijwilligerswerk. Daarnaast moeten ze de tijd hebben om een kopje koffie met cliënten te drinken en laagdrempelig contact te onderhouden'* (L. Staal, persoonlijke communicatie, 13 november 2023).

Onderminning van de empowerende (sociaal) professional

De taken van de (sociaal) professional reiken verder dan de principes van de Beroepsvereniging van en voor de sociaal werker (BPSW) of Sociaal Werk Nederland (SWN). Niet iedereen is overtuigd van de effectiviteit van de principes van de BPSW of van Sociaal Werk Nederland. Van der Stel en Van Gool (2020) benadrukken dit door te stellen dat 'denken over competenties van werkers in de ggz en het sociaal domein goeddeels wordt overgelaten aan beroepsverenigingen en de beroepsopleidingen. De sector bemoeit zich relatief weinig met de curricula en dat wrekt zich direct wanneer er sprake is van structurele veranderingen, personeelstekorten of het streven naar het verwerkelijken van nieuwe visies in de praktijk' (Van der Stel, et al., 2020).

Daarnaast ligt onder de huidige beleidsmodellen de invloed van marktwerking, wat in sommige gemeenten betekent dat zij hun sociaal werk jaarlijks uitbesteden aan verschillende organisaties. Die organisaties kunnen vervolgens inschrijven op de opdracht, waarbij de partij met het beste bod wint. Dit dwingt organisaties en sociaal werkers om in termen van kosten en baten te denken, en al vooruit te kijken naar de volgende aanbesteding. Gemeente Utrecht hanteert lange gunningstermijnen van 10 jaar, juist om met elkaar te kunnen ontwikkelen. In lijn met *'Gespleten loyaliteit. Sociaal Werkers in morele nood'* (Kampen, 2024), benadrukt Trappenberg, bijzonder hoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek, dat we ons goed bewust moeten zijn van de context waarin de sociaal werker zijn werk uitvoert. Zij stelt dat sociaal werkers vaak te maken hebben met een keurslijf dat marktwerking heet en dat voorschrijft welke zorg of ondersteuning in een bepaalde situatie moet worden geboden. Zij noemt dat: 'De huidige beleidstrend in Nederland decentralisatie en integraal werken is. Mooi geformuleerd betekent dit: je kunt als sociaal werker maatwerk leveren, passend bij de buurt of de gemeente waarin je werkt en passend bij de doelgroep waar je mee bezig bent. Je hoeft je bovendien niet te laten hinderen door disciplinaire grenzen: als jouw cliënt psychische problemen heeft, maar daarnaast kampt met schulden en moeilijk opvoedbare kinderen, dan zou je het totaalplaatje in ogenschouw moeten nemen en met de cliënt passende hulp moeten bedenken en organiseren'. 'Maar onder deze laatste beleidsmode bevindt zich de aardlaag van de marktwerking, die in sommige gemeenten betekent dat zij hun sociaal werk jaarlijks uitzetten bij verschillende organisaties die erop mogen intekenen. Vervolgens sleept de organisatie met het beste bod de opdracht in de wacht. Dat betekent dat organisaties en sociaal werkers ook moeten denken in termen van kosten en baten en de volgende offerte' (Ham, 2019).

Samenwerken in de wijk

Deelvraag twee over hoe de training 'Skillslab landen in de wijk' - gericht op (sociaal) professionals - bijdraagt aan empowerment op cliëntniveau, is niet los te zien van samenwerken in de wijk. Namelijk de training 'Skillslab landen in de wijk' kent een sterke netwerk- en samenwerkingscomponent op wijkniveau. Zie hiertoe de verdiepende studie en de literatuurverkenning naar de sociale basis in Utrecht (bijlage 1).

3.6 Samenwerken in de wijk

Deelvraag 3

In hoeverre werkt een sociale basis waarin nauw samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg in de wijk, 'eigen regieversterkend' en 'participatie-bevorderend' voor cliënten die uitstromen uit Beschermd Thuis?

In deze verdiepende studie staat deze deelvraag (3) centraal. Echter deelvraag 2: 'Hoe draagt de training 'Skillslab landen in de wijk', gericht op (sociaal) professionals bij aan empowerment op cliëntniveau?' en deelvraag 3 zijn niet los te zien van elkaar. Namelijk de training 'Skillslab landen in de wijk', gericht op sociaal professionals en bijdragend aan empowerment op cliëntniveau, kent een sterke netwerk- en samenwerkingscomponent op wijkniveau. Deelvraag 3 is ruim aan bod gekomen in de interviews met de 50 professionals en 19 cliënten in Beschermd Thuis.

In de U16 wordt in het kader van 'community development' en het betrekken van (informele) netwerken én de buurt, door verschillende partijen gewerkt vanuit de ABCD-methode. Onder andere gebeurt dit in het project 'Buurt aan de slag dat zich richt op buurtbewoners in het algemeen en buurtbewoners die vanuit beschermde woonvormen voor mensen met een psychische kwetsbaarheid of GGZ- instellingen in de buurt komen wonen' (Overkamp, E. et al, 2020). ABCD is een benadering die zich richt op het werken vanuit de kracht en capaciteiten van individuen en gemeenschappen om positieve veranderingen te bewerkstelligen. *'De ABCD-methodiek zit echter nog niet bij iedereen in de rugzak'* (DOCK, persoonlijke communicatie, 3 november 2023). Binnen de training 'Skillslab Landen in de Wijk' is er aandacht voor deze ABCD-methode. Toch blijft Beschermd Thuis primair een interventie die zich richt op het individu in relatie tot zijn of haar directe omgeving. Hoewel de ABCD-aanpak hierin een waardevolle aanvulling is, bevatten de erkende methodiek Krachtwerk en de werkwijze Gemengd Wonen al nadrukkelijk gemeenschapselementen die hierin worden uitgelicht en toegepast.

Een nauwe samenwerking in de sociale basis biedt aanknopingspunten voor netwerkversterkend werken en community building in de U16. 'Voor netwerkversterkend werken is energie nodig. Juist ook onder professionals. Het is belangrijk om netwerkversterkend te werken en te komen tot vitalisering van gemeenschappen. Kijk naar verbindingen en patronen in de wijk' (T. Den Hertog, persoonlijke communicatie, 10 januari 2024).

Er is een gezamenlijke 'routekaart' ontwikkeld die helpt bij het evalueren of en hoe iemand zich thuis voelt in zowel zijn woning als in de buurt¹¹. Waarbij onder andere wordt gekeken naar aanwezige initiatieven in de woonomgeving en de sociaal professional die zich richt op het vinden van ingangen in de leefgebieden van de cliënt. Daarbij kan de sociaal professional onderzoeken wat de wijk aan ondersteuning nodig heeft en wat zorgpartijen kunnen bijdragen.

Wat betreft netwerkversterking en nauwe samenwerking tussen formele en informele zorg in Kanaleneiland, komen ook taboes naar voren. Kanaleneiland zou een *'zorgmijdende wijk zijn. Er liggen taboes op taal, mentale problematiek en culturele diversiteit. Je zegt eigenlijk dat jouw identiteit niet goed genoeg is'* (Kwartiermaker Thuis je Wijk, persoonlijke communicatie, 24 juni 2022).

3.7 Resultaten en conclusies literatuurverkenning

De literatuurverkenning richt zich op drie centrale begrippen: empowerment, eigen regie en participatie, en onderzoekt hoe empowerment bijdraagt aan de participatie en eigen regie van cliënten in Beschermd Thuis. Hierbij wordt gekeken naar de invloed van trainingen, zoals 'Maak je Eigen Thuis' (METT) en 'Skillslab landen in de wijk', op het versterken van empowerment, zowel bij cliënten als bij sociaal professionals. Empowerment blijkt belangrijk voor het vergroten van zelfvertrouwen, eigenwaarde en erkenning, wat van belang is voor de cliënten in Beschermd Thuis. Trainingen zoals de METT en 'Skillslab landen in de wijk' ondersteunen dit proces, waarbij ook het belang van peersupport en ontmoeting wordt benadrukt. Daarnaast wordt het kader van een inclusieve samenleving en samenwerking tussen formele en informele zorg in de wijk besproken. Dit is bevorderlijk voor de eigen regie en participatie. De rol van de

¹¹ Op 22 februari 2025 in gesprek met de kwartiermaker Thuis in je Wijk bleek dat de 'routekaart' wordt vervangen door de WIJCK-wijze.

Wmo en de Participatiewet komt ook aan bod, waarbij beide wetten verschillende accenten leggen op participatie: de Wmo richt zich op maatschappelijke participatie, terwijl de Participatiewet vooral gericht is op arbeidsparticipatie. Eigen regie is niet voor iedereen vanzelfsprekend; niet per definitie voor cliënten in Beschermd Thuis. Hier is vaak maatwerk en extra ondersteuning nodig. Community building en samenwerking in de wijk, onder andere via de ABCD-methode en de werkwijze Gemengd Wonen, kunnen helpen om de kracht en capaciteiten van individuen en gemeenschappen beter te benutten.

Uit de literatuurverkenning kunnen een aantal conclusies worden getrokken met betrekking tot de rol van empowerment, eigen regie, participatie voor cliënten in Beschermd Thuis en samenwerking in wijk. Waaronder dat:

- Empowerment een middel is voor participatie en eigen regie een factor is in het vergroten van zowel participatie, als de eigen regie van cliënten in Beschermd Thuis. Het geeft (meer) zelfvertrouwen, erkenning en het gevoel controle te hebben over hun eigen leven;
- De trainingen effectief zijn. De trainingen 'Maak je Eigen Thuis' (METT) en 'Skillslab landen in de wijk' dragen bij aan empowerment, zowel op cliëntniveau als bij sociaal professionals. Deze trainingen versterken respectievelijk de vaardigheden van cliënten in Beschermd Thuis om regie te nemen over hun eigen leven, en respectievelijk vergroot het de competenties van sociaal professionals om empowerment in hun werk te integreren. Zie voor de uitgebreide weergave van het participatief actieonderzoek naar de METT en de training 'Skillslab landen in de wijk' het onderzoek *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis. Een verkennende studie naar het effect van twee trainingen op het versterken van eigen regie en participatie van cliënten uit Beschermd Thuis die duurzaam (gaan) wonen in de wijk'* (Baas, 2025).
- Samenwerking tussen informele zorg en formele zorg een sterke sociale basis biedt voor samenwerking in de wijk, en werkt om eigen regie en participatie te bevorderen. Een 'coalition of the willing' binnen aandachtswijken kan bijdragen aan het benutten van de krachten van de inwoners en het versterken van hun zelfredzaamheid;
- Inclusie nog geen gemeengoed is. Hoewel er gestreefd wordt naar een inclusieve samenleving, blijkt uit de literatuurverkenning dat volledige inclusie (nog) niet bereikt is. Mensen die proberen zich aan te passen aan de norm ervaren ook uitputting, zonder daadwerkelijk deel te nemen aan de samenleving. Er is behoefte aan een herziening van het inclusiebegrip waarbij ruimte wordt geboden voor diversiteit en 'anders-zijn';
- Het versterken van eigen regie is een proces dat maatwerk vereist. Een aantal respondenten dat in Beschermd Thuis woont, heeft te maken met situaties waarin zij ervaren dat ze weinig zeggenschap hebben, door bijvoorbeeld intermediaire verhuur en budgetbeheer. Daarnaast vraagt het vergroten van eigen regie om een aanpak die praktische en emotionele ondersteuning biedt, en rekening houdt met o.a. stigma en afhankelijkheid van hulp.
- Wettelijke kaders hebben een verschillende focus op participatie. De Wmo en de Participatiewet richten zich beide op participatie, maar met verschillende doelen. De Wmo legt de nadruk op maatschappelijke participatie, terwijl de Participatiewet zich richt op arbeidsdeelname. Dit verschil heeft verschillende benaderingen m.b.t. participatie door cliënten in Beschermd Thuis tot gevolg;
- Gemengd Wonen draagt bij aan het creëren van een ondersteunende community rondom cliënten in Beschermd Thuis;
- Community building heeft een indirect empowerende werking. Samenwerking binnen de sociale basis en het benutten van informele netwerken door een benadering als de Asset-Based Community Development (ABCD), kan bijdragen aan community building en het versterken van sociale netwerken.

Dit kan positieve veranderingen teweegbrengen in het vergroten van de eigen regie en participatie van cliënten.

©Kim van de Wetering

“Er zijn veel cliënten die geen mening durven geven, deels door zelfstigma en omdat ze het niet gewend zijn”

4 Theoretisch kader

4.1 Perspectieven en theoretische invalshoeken

Dit participatief actieonderzoek is getoetst aan meerdere benaderingen en theoretische invalshoeken, waaronder empowerment van de deelnemer aan de METT, de cliënt in Beschermd Thuis en empowerment door de professional. Deze benaderingen en theoretische kaders zijn gebruikt om te analyseren hoe empowerment van zowel de cliënt in Beschermd Thuis, als de sociaal professional bijdraagt aan het vergroten van eigen regie en participatie, via het trainingsaanbod Maak je Eigen Thuis (METT), 'Skillslab Landen in de wijk' en in de dagelijkse praktijk van wonen in Beschermd Thuis¹². De verschillende perspectieven en benaderingen, waaronder het expliciet belichten van bepaalde waarden, worden verder toegelicht. Daarnaast is het onderzoek uitgevoerd vanuit een mensenrechtenperspectief, met nadruk op het recht op huisvesting en het recht op participatie.

4.2 Empowerment als behandelwijze; denk- en handelingskader voor sociaal werk en als meetbaar concept

Empowermentprincipes

Volgens Van Regenmortel is empowerment verbonden met een mensenrechten- en sociaal rechtvaardigheidsperspectief en moet het vanuit die invalshoek worden bevorderd (Van Regenmortel, 2022). Zij gebruikt de term 'empowermentprincipes' en ontwikkelt de zogenaamde 'empowermentbloem', waarin de werkingsprincipes van empowerment worden weergegeven. Deze principes dienen als richtlijnen voor de praktijk, ook wel 'principles shape practice' genoemd. Centraal hierin staat de combinatie van versterkend en verbindend werken (Van Regenmortel, 2015 in Van Regenmortel, 2022).

Empowerment en behandeling psychiatrische problematiek

Empowerment speelt ook een belangrijke rol bij de behandeling van mensen met ernstige psychiatrische problematiek en wordt steeds meer erkend als een doel in de zorg voor mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen (EPA). Tjaden et al. (2020) toonden aan dat gehechtheid een consistente voorspeller is van empowerment bij mensen met EPA. Veel mensen met EPA zijn onveilig gehecht, wat hen belemmert in het vertrouwen in zowel anderen als in zichzelf. Haar studie benadrukt de waarde van sociale interventies in herstelwerk. 'In line with attachment theory, it might be important that those in a patient's social environment all develop alternative coping strategies to adjust interpersonal attachment safety. It then follows that to achieve sustainable alterations in empowerment the focus of treatment should be broadened towards system changes. Hereby, our study emphasizes the value of social, contextualized interventions in recovery work for people with SMI' (Tjaden et al., 2020).

Nederlandse Empowerment Lijst (NEL)

In 2016 werd de Nederlandse Empowerment Lijst (NEL) ontwikkeld om empowerment te meten. (Boevink, et al., 2016). Vrij vertaald bestaat deze 'zelfrapportage-vragenlijst' uit 40 items die zijn gebaseerd op een narratieve, kwalitatieve analyse van het herstelproces van mensen met EPA. De NEL bevat zes categorieën: sociale steun; professionele hulp; verbondenheid; vertrouwen en doel; zelfmanagement en zorgzame gemeenschap. Samenhang van de categorieën en vragen levert resultaat op. Als voorbeeld: 'A sample item from the 'confidence and purpose' scale is 'I decide how I control my life' (Boevink et al., 2016). In de NEL hangen zogezegd de vragen met elkaar samen; worden dezelfde aspecten van empowerment gemeten en het levert vergelijkbare resultaten op. En tot slot, de NEL stelt in staat om onderscheid te maken tussen empowerment en andere, niet-gerelateerde concepten. 'The NEL displayed good internal consistency, moderate convergent validity, and good discriminant validity' (Boevink et al., 2016).

¹² Beschermd Thuis is een algemene producttitel waarbinnen verschillende werkwijzen vallen, waaronder Housing First, team gezinsbegeleiding, Springplank en Gemengd Wonen. De dagelijkse praktijk van Beschermd Thuis loopt uiteen.

4.3 Mensenrechtenperspectieven

Mensenrechtenperspectief en sociale rechtvaardigheid

Van Regenmortel benadrukt dat, vanuit een mensenrechten- en sociaal rechtvaardigheidsperspectief, onder andere sociale cohesie en empowerment worden bevorderd. Beide in de context van dit onderzoek relevant. In haar rede (2022) schrijft ze ‘Sociaal werk is een praktijk-gebaseerd beroep en een academische discipline die sociale verandering en ontwikkeling, sociale cohesie, empowerment en bevrijding van mensen bevordert. Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit staan centraal in sociaal werk’ (Van Regenmortel, 2022), Bouwen aan een wetenschappelijke basis voor sociaal werk. Onderzoek dat ertoe doet!). Daarbij is ‘empowerment als centraal denk- en handelingskader voor sociaal werk’ (Van Regenmortel, 2022).

Mensenrechtenperspectief en huisvesting

Het recht op huisvesting past naadloos in het mensenrechtenperspectief. Het biedt een kader én het past in een kader om dakloosheid aan te voorkomen en te beëindigen. Huisvesting is een fundamenteel mensenrecht. Ook de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) pleit voor een herwaardering van het recht op huisvesting. ‘Het hebben of behouden van een eigen plek om te wonen zou bij iedere hulpvraag omtrent (dreigende) dakloosheid de norm moeten zijn (RVS, 2020)’.

Het College voor de Rechten van de Mens stelt in *Het recht op behoorlijke huisvesting in Nederland*, dat ‘een mensenrechtelijke benadering van huisvesting helpt om het recht op huisvesting voor iedereen te verwezenlijken’ (College voor de Rechten van de Mens, 2017). Ze onderschrijven het als volgt: ‘Het tekort aan betaalbare en passende woningen neemt niet af. Hieronder lijden jongeren, vrouwen, mensen met een beperking, mensen in armoede en mensen die uitstromen uit een (jeugd)opvang. Het aantal mensen dat dakloos is groeit (College voor de Rechten van de Mens, 2018)’.

Lisbon declaration on combatting homelessness

‘Europese regeringen, instituten en maatschappelijke organisaties hebben op 21 juni 2021 in Lissabon het ‘European Platform on Combatting Homelessness’ gelanceerd. Vertegenwoordigers van de 27 EU-landen ondertekenden daartoe de ‘Lisbon Declaration on Combatting Homelessness’, een verklaring om dakloosheid te bestrijden. In de verklaring staan ambitieuze doelen opgenomen. Zo spreken de EU-lidstaten af dat in 2030 niemand meer onvrijwillig op straat mag slapen omdat er geen veilige opvang is. Het verblijf in opvanghuizen moet zo kort als mogelijk duren. Dakloze mensen die een zorginstelling, detentie of ziekenhuis verlaten moeten een aanbod van passende huisvesting krijgen. Huisuitzettingen moeten te allen tijde voorkomen worden en niemand mag uit huis gezet worden zonder dat er een alternatief onderdak wordt geboden’ (Valente, 2021).

Mensenrechtenperspectief en participatie

Kroon stelt ‘Mensen met psychische problemen zouden, net als ieder andere burger, zo veel mogelijk in staat gesteld moeten worden om in de samenleving te wonen, werken en sociale contacten te hebben, conform het VN-verdrag over gelijke rechten van mensen met een handicap’ (Kroon, 2018). Het Verdrag voor mensen met een beperking gaat in beginsel over het recht om mee te doen (General Comment No. 7, 2018) ‘On the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention’ (General Comment No. 7, 2018). Het biedt een kader en een referentiepunt om te beoordelen waar in de cliënt in Beschermd Thuis staat op het gebied van participatie. Ook in hoeverre het wordt ondersteund in het licht van het VN-verdrag inzake gelijke rechten voor mensen met een beperking. Met andere woorden het recht op participatie is vertaald van mensenrechten naar cliëntenrechten. Ten aanzien van denken in termen van gelijke rechten stelt Kroon: ‘Een belangrijk motief voor deinstitutionalisering is het denken in termen van gelijke rechten van mensen met een handicap: waarom zouden we hen van onze samenleving uitsluiten en

stigmatiseren? Net als anderen hebben zij het recht om zelf keuzes te maken over hun leven, met wie ze omgaan en waar ze willen wonen' (Kroon, 2018).

4.4 Participatie

Participatie en cliëntperspectief

Hoe ervaren cliënten in Beschermd Thuis zélf de beweging van opvang naar wonen; het moeten hebben of nemen van meer regie en (nog meer) mee moeten doen? Wat is ondersteunend hierbij? Voelen zij dat ze op hun eigen manier en naar eigen inzicht hun leven kunnen vormgeven? Is er sprake van spanning op dit vlak? En slaagt Beschermd Thuis erin hen te begeleiden naar een nieuwe realiteit, waarin de verantwoordelijkheid steeds meer bij hen ligt om zelf hulp te organiseren? Het VN-Verdrag stelt als algemene verplichting dat ervaringsdeskundigen betrokken moeten worden bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid (artikel 4, derde lid). Het uitgangspunt van het VN-Verdrag is dan ook: 'niets over ons, zonder ons' (Adviespunt VN-verdrag Handicap, 2025).

Participatieve besluitvorming

Participatieve besluitvorming betekent dat alle betrokkenen inspraak hebben en dat hun bijdrage daadwerkelijk invloed heeft op de besluitvorming, en niet slechts symbolisch is. Deze theorie richt zich op het actief betrekken van relevante belanghebbenden bij besluitvormingsprocessen binnen organisaties of de samenleving. De onderliggende aanname is dat de kwaliteit van besluiten toeneemt wanneer de mensen die door de besluiten worden geraakt, daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op de uitkomst.

4.5 Waarden centraal

Waarden centraal in de beweging naar Beschermd Thuis

In het licht van de impact van de rapporten van Phrenos 'Over de Brug' (Phrenos, 2014) en van de Adviescommissie Toekomst Beschermd Wonen 'Kernpunten advies Commissie Toekomst beschermd wonen' (VNG, 2015), die het tijdperk verder inluiden van de ambulantisering van Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en de ggz, zien we ook dat het werken aan bepaalde waarden werd aangezet. Of zoals hieronder weergegeven, in een 'nieuwe kijk' in het advies van de Commissie Toekomst. Neem bijvoorbeeld de waarden verantwoordelijkheid, respect, gelijkheid en vrijheid. Deze zijn vertakt en vertaald naar het vergroten en bevorderen van *eigen* verantwoordelijkheid en regie van cliënten; in meer respect voor menselijke waardigheid en bovenal menselijke autonomie. Vrijheid zou door de participatiesamenleving toenemend bevorderd worden. 'De participatiesamenleving zou de vrijheid van burgers bevorderen (rechts), het maatschappelijk middenveld versterken en mensen meer naar elkaar doen omzien (midden) en burgers zouden geprikkeld worden om meer verantwoordelijkheid te nemen voor de noden om hen heen (links)' (Koepel Gepensioneerden, 2015).

In het 'Kernpunten advies Commissie Toekomst beschermd wonen' (VNG, 2015) wordt deze zogenaamde 'nieuwe kijk' weergegeven vanuit de herstelgedachte én het perspectief van de hulpvrager en naastbetrokkenen. In dit advies van de Commissie Toekomst Beschermd Wonen, staat deze nieuwe benadering op psychisch lijden en gezondheid centraal. Mensen met een psychische kwetsbaarheid zijn burgers, ze maken deel uit van de samenleving. In de zorg komt meer nadruk op variatie, aanpassing, veerkracht en regie van hulpvragers. De herstelgedachte is daarbij leidend. De omslag naar (meer) zelfstandig wonen vereist dat cliënten zich ervan bewust worden dat ze zelf vorm kunnen geven aan hun leven en de ondersteuning die daarbij nodig is. Dat betekent bijvoorbeeld dat actief wordt ingezet op cliëntinitiatieven; dat alle ondersteuning wordt geleverd vanuit de principes van herstelgerichte zorg en dat er structureel gewerkt wordt met ervaringsdeskundigen. Het perspectief van de hulpvrager en naastbetrokkenen is het uitgangspunt bij het herinrichten van de zorg. Aanbieders worden onderdeel van de gemeenschap rond de individuele zorgvrager en zijn omgeving. Zorg en ondersteuning worden georganiseerd op het niveau van wijken en regio's. Hiervoor is - waar nodig - langdurige begeleiding met

een flexibele intensiteit beschikbaar' (VNG, 2015, Kernpunten advies Commissie Toekomst beschermd wonen).

In het 'Kernpunten advies Commissie Toekomst beschermd wonen' (VNG, 2015) wordt deze zogenaamde 'nieuwe kijk' weergegeven vanuit de *herstelgedachte* én het perspectief van de *hulpvrager* en *naastbetrokkenen*. In dit advies van de Commissie Toekomst Beschermd Wonen, staat deze nieuwe benadering op psychisch lijden en gezondheid centraal. Mensen met een psychische kwetsbaarheid zijn burgers, ze maken deel uit van de samenleving. In de zorg komt meer nadruk op variatie, aanpassing, veerkracht en regie van hulpvragers. De herstelgedachte is daarbij leidend. De omslag naar (meer) zelfstandig wonen vereist dat cliënten zich ervan bewust worden dat ze zelf vorm kunnen geven aan hun leven en de ondersteuning die daarbij nodig is. Dat betekent bijvoorbeeld dat actief wordt ingezet op cliëntinitiatieven; dat alle ondersteuning wordt geleverd vanuit de principes van herstelgerichte zorg en dat er structureel gewerkt wordt met ervaringsdeskundigen. Het perspectief van de hulpvrager en naastbetrokkenen is het uitgangspunt bij het herinrichten van de zorg. Aanbieders worden onderdeel van de gemeenschap rond de individuele zorgvrager en zijn omgeving. Zorg en ondersteuning worden georganiseerd op het niveau van wijken en regio's. Hiervoor is - waar nodig - langdurige begeleiding met een flexibele intensiteit beschikbaar' (VNG, 2015. Kernpunten advies Commissie Toekomst beschermd wonen).

4.6 Benadering Positieve Gezondheid

Eén van de perspectieven in dit onderzoek naar de relatie empowerment en participatie en het vergroten van de eigen regie, is de benadering van positieve gezondheid. Positieve gezondheid gaat uit van wat mensen wél kunnen in plaats van naar wat zij níet (meer) kunnen. Er wordt gestreefd naar herstel en uitgaan van het zelf omgaan met beperkingen. Huber definieert positieve gezondheid als: 'Het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven' (Huber e.a., 2011; Huber e.a., 2016 in Wilken en Den Hollander, 2019).

4.7 Netwerk, netwerkversterking en netwerksamenwerking

In dit onderzoek is netwerkversterking gericht op het versterken van de cliënt in Beschermd Thuis en zijn netwerk.

Netwerkversterking met behulp van de 'Resource group method'

Kroon (2018) in 'Verbinden via de resourcegroep' verwijst naar het promotieonderzoek van Tjaden (2020). 'In deze aanpak wordt de cliënt gevraagd wie belangrijke steunbronnen zijn om tegemoet te komen aan wat hij in het leven wil veranderen of bereiken. Dat zijn vaak hulpverleners van het FACT-team en naastbetrokkenen, maar het kan ook gaan om professionals van andere voorzieningen. De resourcegroep komt regelmatig bijeen om de voortgang te bespreken. De cliënt wordt ondersteund om in dit proces de regie te behouden' (Kroon, 2018).

In haar studie (2020) beschrijft Tjaden et al. dat werken volgens de resource group-methode inhoudt dat herstel te zien is als een sociaal proces, dat zich afspeelt in relatie tot de sociale omgeving en het dagelijks leven van de persoon. En dat het hierbij wezenlijk is om de behoeften van belangrijke naasten te erkennen en deze te integreren in zorg en behandeling. 'Working according to the resource group method involves that the person's recovery work becomes a social process that takes place in relation to the social environment and everyday life in which it is important to acknowledge and integrate the needs of significant others in treatment and care. This study provides a first step toward a multidimensional comprehension of the resource group method, the working mechanisms and its influence on recovery for people with severe mental illness' (Tjaden et al, 2020).

Netwerksamenwerking

In dit onderzoek is netwerksamenwerking specifiek gericht op versterking van onderlinge samenwerking in de wijk en over de domeinen heen.

4.8 De wijk en wijkversterking

Hoe zorg je dat de wijk een inclusieve wijk is? En hoe wordt er gewerkt aan de vertaalslag van theorie naar praktijk om een inclusieve wijk te realiseren? ABCD en wijkversterking bieden een theoretische en methodische onderbouwing voor 'Thuis in de Wijk' en heeft in dit onderzoek een relatie met onder meer 'Skillslab Landen in de Wijk'. ABCD gaat uit van de kracht en het betrekken van de gemeenschap en het werken én het versterken vanuit aanwezige bronnen. 'Asset Based Community Development (ABCD)' gaat over gemeenschapsvorming in buurten. Doel is zoveel mogelijk zelfsturing van lokale gemeenschappen, want ABCD gaat ervan uit dat gemeenschappen/ buurten in staat zijn om de meeste problemen en vragen zelf op te lossen waarmee ze geconfronteerd worden' (Het Platform voor Community Builders, 2015). De theorie is ontstaan als reactie op de traditionele benadering van community development, waarbij er vaak en vooral gekeken wordt naar wat er niet goed gaat en wat er verbeterd moet worden. ABCD richt zich juist op het in kaart brengen van de aanwezige assets en deze te versterken om positieve veranderingen te bewerkstelligen. Dat betekent o.a. het zichtbaar maken van een gemeenschap en het versterken en onderhouden ervan. Ten behoeve van het onderhouden van de inclusieve wijk kan wijkpreventie een rol spelen. In tegenstelling tot de ABCD-theorie vertrekt de methodiek Krachtwerk en de werkwijze Gemengd Wonen vanuit de cliënt. Gemengd Wonen bouwt letterlijk een buurtje rond en met een groep cliënten in de wijk.

“Dit is je sleutel, en dít is het volledige
plaatje. We werken ergens naar toe”

5 Participatief onderzoek Maak je Eigen Thuis Training (METT) ¹³

'De METT benadert het gevoel, de identiteit en de eigen kracht' (R18, 24 februari 2023)

5.1 Inleiding

In de regio Utrecht wordt sterk geïnvesteerd in sociale inclusie en maatwerkvoorzieningen om participatie in de wijk te bevorderen. Dit roept de vraag op of deze voorzieningen optimaal worden benut en of er voldoende zicht is op de duurzaamheid van de uitstroom van mensen uit Beschermd Thuis. Dit leidde onder andere tot het onderzoek naar de empowerende werking van de Maak je Eigen Thuis Training (METT).

5.2 Vervolgopdracht METT, 2024

Begin 2024 werd de opdracht verstrekt om het onderzoek verder uit te breiden. De conclusies en aanbevelingen uit de METT (Baas, 2023) vormden de basis voor dit vervolgonderzoek, waarin de volgende vragen centraal stonden: heeft de METT een blijvend effect? Kan de METT breder worden geïmplementeerd? Is opschaling van de METT binnen de regio Utrecht/ U16 mogelijk? Zou de METT wellicht landelijk uitgerold kunnen worden? Het doel van deze vervolgopdracht is om te komen tot een geëvalueerde, doorontwikkelde en geborgde 'Maak je Eigen Thuis Training' (METT), specifiek gericht op cliënten in Beschermd Thuis, Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen.

Ten aanzien van het verloop van het vervolgonderzoek naar de METT; de interviews en ervaringen; de clustering van de thema's uit de interviews; de opbouw van de METT; de meerwaarde van de METT; de evaluatie en de randvoorwaarden; de inbedding en de implementatie van de METT, zie hiervoor het onderzoek naar *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025).

5.3 Analyse Maak je Eigen Thuis Training (METT)

De analyse van de *Maak je Eigen Thuis Training* (METT) toont aan dat de METT een zorgvuldig geëvalueerde en doorontwikkelde training is voor cliënten in Beschermd Thuis. De training combineert theorie met praktische oefeningen en richt zich op het versterken van identiteit, eigen kracht, samenleven in de wijk en actief deelnemen aan de samenleving. De meerwaarde wordt erkend door deelnemers, facilitators en begeleiders van cliënten in Beschermd Thuis, met positieve effecten zoals het vinden van (vrijwilligers)werk en meer zelfvertrouwen. De training stimuleert indirect collectief empowerment en moedigt deelnemers aan om hun wijk te verkennen. Daarnaast stimuleert het hen om elkaar aan te sporen vrijwilligerswerk te doen of om bijvoorbeeld een opleiding tot ervaringsdeskundige te volgen. Op collectief niveau zien we empowerment ontstaan, zoals de wens om samen te zijn en gezamenlijk de opleiding tot ervaringsdeskundige of facilitator te volgen.

Het betrekken van de buurt. Lister hanteert een andere aanpak voor het werven van METT-deelnemers dan de Tussenvoorziening. De facilitator kan cliënten in Beschermd Thuis niet rechtstreeks werven; dit kan alleen via de teams die cliënten in Beschermd Thuis aanmelden voor de METT. Buurtbewoners worden onder andere door middel van flyers geïnformeerd over de METT en zijn van harte welkom om deel te nemen. Bij de METT die Lister in de wijk aanbiedt, kunnen deelnemers samen met hun begeleider deelnemen. Ook zijn wijkbewoners uitgenodigd om mee te doen, onder andere door het verspreiden van flyers¹⁴.

¹³ Hoofdstuk 5 is een ingekorte versie van het onderzoek naar *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025).

¹⁴ De geplande METT in Kanaleneiland is echter niet doorgegaan vanwege te weinig aanmeldingen.

5.4 Conclusies Maak je Eigen Thuis Training (METT) in relatie tot de wijk

De conclusies van de Maak je Eigen Thuis training (METT) richten zich op de mate waarin de METT bijdraagt aan het versterken van eigen regie en het bevorderen van participatie op cliëntniveau in Beschermd Thuis. Daarbij is onderzocht of de training als empowerend wordt ervaren door de deelnemers, facilitators en betrokken sociaal professionals.

In hoeverre de METT op individueel niveau bijdraagt aan het versterken van eigen regie en participatie, wordt beantwoord. Evenals de vraag in hoeverre de verwachte resultaten en effecten van de METT zijn behaald. De beoogde resultaten betreffen de versterking van kennis over participatie, empowerment en het bevorderen van eigen regie binnen Beschermd Thuis. De resultaten hebben daarnaast betrekking op de bevindingen die getoetst zijn en betrekking hebben op het draagvlak dat gecreëerd is voor productontwikkeling, voor zowel cliënten in Beschermd Thuis als de sociaal professionals. Daarnaast zijn de trainingen op maat ontwikkeld voor de cliënten in Beschermd Thuis en de sociaal professionals. Tot slot worden de bevindingen gedeeld met de geïnterviewde respondenten; cliënten in Beschermd Thuis, Utrechtse zorgpartijen, de Initiatiefgroep Beschermd Thuis, het Kennisplatform Utrecht Sociaal (kUS) en aangereikt in afstudeerkring van Hogeschool Utrecht over het beëindigen van dakloosheid.

In de fase van overgang- of uitstroom zien we dat de cliënt uit Beschermd Thuis kwetsbaar(der) is, waarbij er een risico op terugval is. De Maak je Eigen Thuis Training (METT) draagt bij aan bewustwording van krachten en kwetsbaarheden, waardoor deelnemers dichter bij zichzelf komen en meer inzicht ontwikkelen in hun eigen behoeften en drijfveren.

In antwoord op de deelvraag 'hoe de METT op individueel niveau bijdraagt aan het versterken van de eigen regie en participatie', kan geconcludeerd worden dat de oefeningen hierop gericht zijn, wat op (in ieder geval) de korte termijn bijdraagt aan versterking van eigen regie en participatie. Bovendien vergroot de METT kennis en helpt het bij het ontwikkelen en/of versterken van vaardigheden in de praktijk. De feedback van deelnemers aan de METT impliceert dat zij de training als waardevol hebben ervaren en denken dat de training hen heeft geholpen. Binnen de context van METT is de training 'Skillslab landen in de wijk' een waardevolle aanvulling voor sociaal professionals.

In vergelijking met de geïnterviewde respondenten in Beschermd Thuis die de METT niet hebben gevolgd is niet te zeggen dat het niet gevolgd hebben van de METT uitmaakt voor hun herstel en empowermentontwikkelingen. De respondenten die de METT niet volgden geven aan dat hun leven betekenis heeft; dat ze werk en/ of een zinvolle daginvulling hebben en een netwerk. De grootte en de intensiteit van het netwerk loopt uiteen. Mogelijk is hier een relatie met (het effect van) wonen in een community van Gemengd Wonen en een benadering gericht op inclusie en participatie. Dit onderzoek laat evenmin zien of er een effect is voor de langere termijn.

5.5 Aanbevelingen METT met betrekking tot wonen en landen in de wijk

- Er is meer aandacht voor nodig over wat het is om een eigen huis te hebben en wat het is om te (leren) voelen;
- Heb aandacht voor eenzaamheid. *'Als je een tijd in de opvang verbleef, zeg de NOIZ, dan kan een eigen huis soms als een gevangenis voelen. Ook kan eenzaamheid de kop opsteken. Maak bijvoorbeeld gebruik van de ruimte en de catering van BUUR'* (Activerend begeleider, 30-10-2024);

- Heb aandacht voor stilte in huis, cultuursensitiviteit en vooral voor de overgang van Beschermd Thuis naar zelfstandig wonen in de wijk¹⁵;
- Verbind de METT met Thuis in je Wijk;
- *'Organiseer nazorg, eventueel in samenwerking met ervaringsdeskundige facilitators. Stel een inhoudelijke METT-checklist op met de volgende punten: hygiëne; voeding; budgetbeheer; middelengebruik; activiteiten buitenshuis' (R12);*
- Organiseer wijkwandelingen en andere (wijk)activiteiten voor deelnemers van de METT. Om de connectie met de wijk te versterken kunnen er in én naast de METT, extra oefeningen en kennismaking met de wijk geboden worden. Voor professionals worden er al regelmatig zogenaamde 'wijksafari's' georganiseerd, dus waarom niet ook iets vergelijkbaars voor cliënten in Beschermd Thuis?
- Onderzoek de effecten van de METT waarbij de deelnemer samen met de begeleider komt.

¹⁵ De METT werd oorspronkelijk ingezet op het moment dat de woning werd omgeklapt op eigen naam; bij de overgang naar het Buurtteam.

“Stimuleren, blijven benoemen wat er
mogelijk is”

6 Participatief actieonderzoek training 'Skillslab landen in de wijk'

6.1 Inleiding

De mede onderzochte training in deel A van het onderzoek: 'Start in de Wijk' leidde tot een kort verdiepend onderzoek van de training 'Skillslab landen in de wijk', die toen nog 'Skillslab Thuis in de Wijk' heette. Sinds 2024 heet de training 'Skillslab landen in de wijk'. De bredere sociale en maatschappelijke context van deze op empowermentgerichte training is gerelateerd aan de beweging van opvang naar wonen; van participatie in de wijk en van het vergroten van de eigen regie. De training 'Skillslab landen in de wijk' is feitelijk geland in de basis van de training 'Thuis in de Wijk'.

6.2 Aanleiding

De training 'Skillslab landen in de wijk' is ontwikkeld door het Leger des Heils, de Tussenvoorziening, Lister, Kwintes en de Buurtteams. De training wordt aan medewerkers van bovengenoemde organisaties aangeboden en medio 2024 eenmalig aan Woonin. Er is nog geen besluit genomen of en hoe woningbouwcorporaties te betrekken in de toekomst. Welzijnsorganisatie DOCK is ook een keer uitgenodigd in het kader van het programma Thuis in de Wijk. Naast uitwisseling van ervaringen en kennisvergroting door middel van theorie over fases van herstel; (tegen)overdracht; projectie; zelfregie; zelfredzaamheid; eigen kracht, eigen verantwoordelijkheid en casuïstiek, heeft de training als doel de samenwerking tussen de organisaties te bevragen, verdiepen en te versterken. Dit ten dienste van de professionele ondersteuning in de ambulante begeleiding en het empoweren van cliënten in Beschermd Thuis en of zelfstandig wonen anderszins. *'Kern is hoe je jezelf als professional onbelangrijk maakt'*, aldus de kwartiermaker 'Thuis in je Wijk' op 29 januari 2025.

Opdracht en deelvraag 2

In hoeverre draagt de training 'Skillslab landen in de wijk', gericht op sociaal professionals bij aan empowerment op cliëntniveau?

De te onderzoeken vragen in de opdracht (deel B) ten behoeve van het aanbod en de implementatie van de training 'Skillslab landen in de wijk', betreffen:

- Wanneer en aan wie bied je de training aan?
- Wie geeft bekendheid aan de training? Sociaal professionals weten niet altijd van het bestaan van de training;
- Hoe worden de deelnemers geworven? Intranet? Standaard onderdeel van de 'POP' ¹⁶
- Wie regelt het; wie doet bijvoorbeeld de administratie?
- Hoe wordt de training gefinancierd? Wordt de training gezamenlijk aangevraagd in een aanbesteding of een subsidie bij de gemeente, c.q. regio U16?
- Zijn de kosten van de training door te berekenen aan de deelnemers?
- Kan de training samen met de bovengenoemde partijen: Kwintes, Buurtteam, Leger des Heils, de Tussenvoorziening en Lister gegeven (blijven) worden?
- Kan je een carrousel maken van de trainingen met een gezamenlijke pool van facilitators?
- Kan de training 'Skillslab landen in de wijk' ingebed worden in het programma 'Thuis in je Wijk'? Deze vraag wordt nader behandeld in de verdiepende studie in hoeverre de sociale basis in Utrecht werkt en waarin wordt samengewerkt tussen de informele en formele zorg in de wijk.

¹⁶ Persoonlijk Ontwikkelplan (POP)

- En deze sociale basis participatie-bevorderend en eigen regieversterkend is voor cliënten in Beschermd Thuis.

Zie voor de opzet van de training 'Skillslab landen in de wijk' en het overzicht van de gegeven trainingen, het onderzoek het onderzoek naar *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025).

6.3 Doel van de training 'Skillslab landen in de wijk'

'Doel is het versterken van de regie van de cliënt; het versterken van de sociale infrastructuur en jezelf als professional onbelangrijk maken'.

'Kijk verder dan alleen de training: wat is eigenlijk het bredere doel van het project 'Landen in de Wijk'; en welk doel dient het overkoepelende programma 'Thuis in je Wijk dat wordt uitgevoerd in vier Utrechtse wijken?', aldus de kwartiermaker van 'Thuis in je Wijk' in Kanaleneiland. 'Het draait het uiteindelijk om het versterken van de regie van de cliënt, het opbouwen van een sterke sociale infrastructuur, en het als professional leren om jezelf steeds meer overbodig te maken. Om dat te bereiken is verbinding nodig, maar ook kennisdeling én scholing over ambulantisering in de wijk – idealiter vormgegeven door, voor en met mensen met ervaringskennis of ervaringsdeskundigheid. De training 'Skillslab Landen in de Wijk' sluit hierop aan: de kern ervan is dat de professional zichzelf onbelangrijk leert maken en bijdraagt aan bewustwording over het belang van ambulantisering' (Kwartiermaker Thuis in je Wijk, persoonlijke communicatie, 24 juni 2022).

De oorspronkelijke training 'Start in de Wijk' is hernoemd en inhoudelijk uitgebreid tot 'Skillslab landen in de wijk'. In de nieuwe opzet zijn verschillende thema's verwerkt in 'Skillslab landen in de wijk', waarbij professionals uit heel Utrecht worden uitgenodigd. Belangrijke thema's die aan bod komen, zijn onder andere:

- Herkennen en kennen van cliënten;
- Fases van herstel; (tegen)overdracht, projectie; zelfregie, zelfredzaamheid; eigen kracht, eigen verantwoordelijkheid en casuïstiek;
- Impliciete kennis zichtbaar maken, zoals waarom je doet wat je doet. Bijvoorbeeld bewustwording: blijf je met een cliënt kerst vieren? Wil je iemand afhankelijk houden? Of bewustwording door bijvoorbeeld een buurt-BBQ, waarbij medewerkers herkenbaar zijn door Lister-shirts;
- Wat zou de cliënt écht willen, zoals bijvoorbeeld een wandelgroepje?
- Mogelijk gebruik van de gezamenlijke 'routekaart'¹⁷
- Wat sluit aan en wat je beter kunt laten;
- Luisteren naar wat mensen willen en zelf kunnen, wat ook activiteiten buiten de wijk kan omvatten;
- Veiligheid als belangrijk aspect van het werk;
- Aandacht voor zelfstigma en het proces van 'weer mens worden';
- Contact met burens: cliënten zijn niet alleen zorgvragers maar kunnen ook iets bijdragen aan de buurt. 'Gewone vragen gewoon oplossen' (kwartiermaker Thuis in je Wijk);
- Inzicht krijgen in de mogelijkheden in de wijk;
- Bekendheid genereren over de ambassadeurs van informele zorg.

¹⁷De gezamenlijke 'routekaart' wordt aangepast in de z.g. 'WIJCK-wijze'. Dit is een voorstel vanuit het programma Thuis in je wijk (Kwartiermaker thuis in je Wijk, persoonlijke communicatie, 29 januari 2025).

De training is ontwikkeld en getest door het Leger des Heils, Kwintes - met aandacht voor het onderwerp de-stigmatisering, een ervaringsdeskundige begeleider van het Buurtteam, facilitator/ kwartiermaker Thuis in je wijk én een facilitator van de Tussenvoorziening - met aandacht voor hulpbronnen in de wijk. De training start met een fragment uit de film *Finding Nemo*, waarbij de vissen uit het raam springen en hun eigen weg moeten vinden. Dit symboliseert het thema 'now what'? Ze vluchten uit het aquarium op een heel doordachte manier om vervolgens niet te weten wat te doen als ze zijn waar ze willen zijn. Met name door het plastic zakje, wat zorgverleners; eigen overtuigingen; zelfstigma; oude patronen etc. kan representeren.

Bevindingen, evaluatie en implementatie van de training 'Skillslab landen in de wijk'

De bevindingen, de evaluatie en de implementatie van de training 'Skillslab landen in de wijk' zijn te lezen in het onderzoeksrapport *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis. Een verkennende studie naar het effect van twee trainingen op het versterken van eigen regie en participatie van cliënten uit Beschermd Thuis die duurzaam gaan wonen in de wijk'* (Baas, 2025).

6.4 Conclusie van de training 'skillslab landen in de wijk'

In hoeverre draagt de training 'Skillslab landen in de wijk', gericht op sociaal professionals bij aan empowerment op cliëntniveau in Beschermd Thuis? Samenvattend is de training Skillslab landen in de wijk gericht op sociaal professionals met focus op empowerment, het bewerkstelligen van verantwoordelijkheid en regie door de cliënten in Beschermd Thuis en op onderlinge samenwerking. De 'Skillslab'-training draagt bij aan empowerment van cliënten in Beschermd Thuis én het draagt bij aan de versterking van samenwerking tussen zorgpartijen. De organisatie en de inbedding van de training vraagt echter structurele aandacht.

Met het participatief onderzoek naar de training 'Skillslab landen in de wijk' wordt de deelvraag beantwoord hoe empowerment door middel van de Skillslab training gericht op sociaal professionals, bijdraagt aan het vergroten van de eigen regie en participatie van cliënten in Beschermd Thuis, die thuis in de wijk wonen. Hierbij is o.a. onderzocht of de training als empowerend wordt ervaren door de facilitators/ ontwikkelaars en de betrokken (sociaal) professionals. De conclusie is dat de training 'Skillslab landen in de wijk' waardevolle inzichten biedt voor (sociaal) professionals in onder andere Beschermd Thuis en bevorderlijk is voor de samenwerking tussen zorgorganisaties en hun professionals. De verwachte resultaten en effecten van het 'Skillslab' zijn gerealiseerd. De training is op maat gemaakt voor de (sociaal) professionals werkzaam in Beschermd Thuis, door de betrokken zorgaanbieders, waaronder het Leger des Heils, de Tussenvoorziening en Kwintes. Het doel om de samenwerking tussen deze partijen te versterken en kennis te delen over thema's als eigen regie, zelfredzaamheid, en herstel/ krachtgerichte begeleiding, wordt met de training gerealiseerd.

De bevindingen van de training gevalideerd. Vragenlijsten zijn gemaakt en bijgesteld voor de evaluaties. De data uit de evaluaties zijn onderzocht. Facilitators en ontwikkelaars zijn meerdere keren geïnterviewd door middel van semi-gestructureerde interviews. Beleidsinformatie over de aanloop en ontwikkelingen van Thuis in de Wijk van de gemeente Utrecht/ U16 zijn in het kader van de literatuurverkenning onderzocht en tot slot is het proces van de doorontwikkeling van de training Skillslab landen in de wijk ook onderzocht. Tevens is er draagvlak gecreëerd voor productontwikkeling van de training Skillslab landen in de wijk door en voor sociaal professionals in onder andere Beschermd Thuis.

De training is sinds 2022 acht keer gegeven en heeft minimaal 64 deelnemers gehad. Met betrekking tot de training 'Skillslab landen in de wijk' zien we positieve effecten van de training en tegelijkertijd uitdagingen in de opzet en de implementatie van de training. Het belang van investering wordt erkend, met name in het verduidelijken van financiële afspraken én er is een wens om de training te integreren in bestaande structuren. Daarnaast wordt overwogen om het aantal deelnemende disciplines uit te breiden. De training

is effectief gebleken in het versterken van de samenwerking tussen professionals en het vergroten van bewustwording over hun rol in de (ambulante) begeleiding van cliënten en cliënten in Beschermd Thuis. Het leidt tot reflectie en inzicht in krachtgericht werken en het meer regie leggen bij de cliënt of bewoner in Beschermd Thuis. De evaluaties van de training 'Skillslab landen in de wijk' tonen aan dat er behoefte is aan verdere onderlinge uitwisseling van ervaringen en casuïstiek, en dat dit een belangrijke meerwaarde vormt. Niet alle onderwerpen zijn in eerste instantie makkelijk te bespreken, bijvoorbeeld het onderwerp stigma, waarbij medewerkers zichzelf in eerste instantie niet als stigmatiserend beschouwen.

Versterking van kennis over participatie, empowerment en het bevorderen van eigen regie binnen Beschermd Thuis onder de deelnemers van de training 'Skillslab landen in de wijk' is gerealiseerd. Het doel om kennis en ervaringen uit te wisselen over de training, over ambulante begeleiding en cliënten in Beschermd Thuis, ook als zij niet openstaan voor ambulante hulp.

Er wordt gewerkt aan een doorontwikkeling van de training, waarbij een toolbox en carrousel van trainingen wordt overwogen. De training sluit aan bij het bredere programma Thuis in je Wijk, waarbij verdere inbedding en samenwerking wordt gezocht met partijen als Buurtteams, het Leger des Heils, en mogelijk Woonin. Wel roept het de vraag op wie de training aanbiedt, hoe de deelnemers worden geworven en hoe de financiering kan worden geregeld? Los daarvan is er behoefte aan meer dan alleen de training. Aangegeven is om zogenaamde 'hubs' in de wijk te ontwikkelen waar activiteiten kunnen worden georganiseerd.

6.5 Aanbevelingen voor de doorontwikkeling training 'Skillslab landen in de wijk'

Naar aanleiding van de evaluatie is het finetunen en verder ontwikkelen van de training 'Skillslab landen in de wijk' een *ongoing* proces. Dit omvat onder andere het gebruik van evaluatieformulieren, het creëren van bewustwording en het doorvragen over wat medewerkers meenemen naar hun eigen praktijk. Eveneens het betrekken van woningcorporaties, het tijdig starten met de werving van deelnemers en het aanpassen van de cursusfrequentie naar twee keer per jaar.

Aanbevelingen:

- De kern van de beweging naar een thuis in de wijk kan prominenter naar voren komen, waarbij de oorsprong en bedoeling van de ambulantisering en de bredere maatschappelijke beweging duidelijker wordt belicht;
- Benadruk waarom we doen wat we doen. Dit zal mede worden gekoppeld aan de overgang naar informele zorg en het belang van collectief werken;
- De training 'Skillslab landen in de wijk' is een gezamenlijk initiatief van alle betrokken partijen.
- De inhoud is flexibel en kan verder worden ontwikkeld. Dit vereist voortdurende dialoog met en tussen de (sociaal) professionals onderling en het regelmatig uitwisselen van ervaringen over onderlinge samenwerking;
- Ga met de betrokken partijen na wat goed werkt en wat verbeterd kan worden en welke onderdelen zij verder willen ontwikkelen. Er zijn er praktische tools, do's en don'ts, informatie of vervolgspraken nodig.
- Neem bij de doorontwikkeling van de training 'Skillslab landen in de wijk' de meest impactvolle elementen mee, zoals het onderdeel over stigma in de wijk dat door Kwintes is ingebracht;
- Financiën; overweeg om een vraag toe te voegen aan de training over kennis van financiële ondersteuning en welke samenwerkende organisaties te benaderen bij vragen over financiën;
- Onderzoek en refereer in de training 'Skillslab landen in de wijk' aan de ABCD-methode.

“Het beroepenveld heeft een giga-filter op
wat iemand écht nodig heeft”

7 Resultaten en analyse van de verdiepende studie

In dit hoofdstuk worden de verzamelde gegevens geanalyseerd, waarbij de benaderingen en theoretische kaders uit hoofdstuk 3 als uitgangspunt zijn genomen. Deze kaders zijn gebruikt om te onderzoeken hoe empowerment van zowel de cliënten in Beschermd Thuis als van de sociaal professionals, bijdraagt aan het vergroten van de eigen regie en participatie door middel van de trainingen Maak je Eigen Thuis (METT); ‘Skillslab landen in de wijk’ (Baas, 2025) én de toegang tot de sociale basis vanuit en in relatie tot Beschermd Thuis in Utrecht. Met een open blik is naar de verzamelde data gekeken om te leren van de opbrengst. Zoals Baarda (2019) het omschrijft: ‘Het doel van een kwalitatieve analyse is vooral het ontdekken, dus het leren’ (Baarda, 2019). De verzameling onderzoeksdata bestaat uit getranscribeerde interviews, literatuur; trainingsopzetten en (eigen) trainingsservaringen door onderdompeling; beleidsdocumenten; projectvoorstellen een YouTube fragment en gespreksfragmenten. ‘Kwalitatieve gegevens vormen vaak een verzameling van opgeslagen gespreksfragmenten, observatieverslagen, sociale-mediaberichten, geregistreerde documenten of verslagen. De eerste taak is het ordenen van al deze onderzoeksgegevens’ (Baarda, 2019).

De onderzoeksmethode van ‘inclusief onderzoek’ werkt in dit onderzoek naar empowerment van en door cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over versterken van eigen regie en participatie in Beschermd Thuis en pijlers voor duurzaam wonen in de wijk. NI de ‘inclusieve onderzoeksmethode’ draagt bij aan het agenderen van de trainingen, de evaluaties en de doorontwikkeling van de trainingen. Ook om gezamenlijk met deelnemers en facilitators het onderzoeksproject mee uit te voeren en tegelijkertijd de opgedane kennis toe te passen en te verspreiden. Het participierend actieonderzoek is geen lean en mean proces, maar het is democratisch valide en het heeft concrete doorwerking. De relevantie van ervaringskennis is met name in de METT groot. In dit onderzoek versterkt deze onderzoeksmethode ook de relevantie van ervaringskennis, waarbij ervaringskennis, professionele kennis en wetenschappelijke kennis elkaar aanvullen. Dit draagt bij aan de beantwoording van de hoofd- en deelvragen.

Voor de data-analyse om de hoofd- en deelvragen te beantwoorden over hoe empowerment bijdraagt aan het versterken van eigen regie en participatie, zijn gegevens uit verschillende databronnen en invalshoeken geanalyseerd.

7.1 Thematische analyse

Dit onderzoek combineert verschillende methodologische benaderingen (zie ook het hoofdstuk onderzoeksmethoden) om de impact van empowerment binnen Beschermd Thuis te analyseren. De kern van de analyse ligt in de verwerking van de gegevens afkomstig uit interviews, literatuuronderzoek en de evaluatie van de trainingen ‘Maak je Eigen Thuis’ (METT) en de training ‘Skillslab landen in de wijk’. Hieronder worden de belangrijkste stappen in de data-analyse uiteengezet. De interviews met 69 respondenten, waaronder 19 cliënten in Beschermd Thuis, 37 sociaal professionals en 13 experts, zijn systematisch geanalyseerd volgens een thematische coderingsmethode. De verwerking van deze gegevens vond plaats in verschillende rondes. Relevante zinsdelen en uitspraken zijn gemarkeerd en voorzien van codes; daarop zijn de codes gegroepeerd in overkoepelende thema’s waaronder empowerment, eigen regie en participatie. Vervolgens zijn de kernpatronen en onderlinge verbanden tussen de thema’s geanalyseerd om tot conclusies te komen.

7.2 Thematische analyse interviews m.b.t wonen en landen in de wijk

Dit hoofdstuk bevat een weergave van thema’s en patronen met betrekking tot onder andere empowerment, eigen regie en participatie bij het wonen in Beschermd Thuis (in je eigen huis) én hoe dit zich vertaalt en wat het betekent voor de begeleiding. Daarnaast hebben de respondenten de thema’s: netwerk; bestaanszekerheid; wonen in de wijk; inclusieve wijk; en formele en informele zorg genoemd.

Deze zijn in kernthema's en subthema's gegroepeerd. Daarop is open gecodeerd: 'door alle verzamelde gegevens te lezen; in te delen in fragmenten; waarop de relevante fragmenten zijn vergeleken en vervolgens zijn gelabeld' (Boeije en Bleijenbergh, 2023).

7.3 Overzicht clustering van kern- en subthema's interviews

De codering heeft geleid tot een verfijning van thema's en subthema's. Specifiek zijn in deze verdiepende studie de kernthema's en subthema's met betrekking tot professionals in de wijk; wonen in de wijk; een inclusieve wijk en tot slot de samenwerking van de formele en informele zorg in Utrecht, uitgelicht. Zie voor de overige thema's en subthema's bijlage 1: het onderzoek naar *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025).

7.3.1 Uitwerking kernthema professionals in de wijk, wat kenmerkt een goed sociaal professional in de wijk?

- Vertrouwen en echte aansluiting. Het kunnen opbouwen van vertrouwen en echt aansluiting te vinden bij de cliënt. Dit begint met het creëren van een band, zonder te snel te gaan. Geduld en tijd nemen en prestatieafspraken (even loslaten zonder druk uit te oefenen). Een goede professional kan prioriteiten stellen en samen met de cliënt toewerken naar een doel, waarbij ze samen een plan opstellen. Het is belangrijk om te blijven stimuleren en te benoemen wat er mogelijk is. *'Daarnaast heeft een goede professional de neiging om als hulpverlener te handelen en dingen voor de cliënt te doen, maar durft dit los te laten. Ook om alert te blijven en te letten op signalen dat het niet goed gaat, zoals het schoonhouden van de woning'* (Activerend begeleider, persoonlijke communicatie, 30 oktober 2024).

Wijlen Wim Eickholt over vertrouwen in de sociaal werker:

'Alles wat ze (Wendy) beloofde, deed ze ook. Ze nam regie uit handen; ik wilde het ook'. (Video van de Nieuwe Utrechtse Krant (NUK) (20 september 2029): *'Als je dakloos bent'*).

- Aansluiten bij de behoeften van de cliënt. Dit betekent niet alleen ondersteunen, maar ook duidelijk aangeven waar de grens ligt en wanneer iets niet haalbaar is. Dit brengt morele kwesties met zich mee, omdat de cliënt wilsbekwaam en autonoom is. *'Soms moet je afwachten of het goed gaat, of toch misloopt. Er zitten twee kanten aan'* (M. Kanne, persoonlijke communicatie, 17 mei 2022).
- Linking pin in de wijk. De professional als linking pin in de wijk; hoe kan de zorg in de wijk zo goed mogelijk worden georganiseerd? *'De sleutel ligt bij de professional als linking pin, die een centrale rol speelt in het versterken van de wijk. Het is belangrijk dat de wijk goed toegerust en vertrouwd is met deze professionals. Een voorbeeld hiervan is de situatie rond een speeltuin in Utrecht, waarbij een zorgorganisatie, een welzijnsorganisatie en het Buurtteam betrokken waren bij een escalatie. Er werd gehandeld vanuit het principe 'regel is regel', wat de vraag oproept: 'bij wie ligt de verantwoordelijkheid in zulke situaties?' Een ander voorbeeld komt uit een ontmoetingsplek in de wijk waar een cliënt kwam die bekend staat om grensoverschrijdend gedrag. Deze zelfde cliënt komt nu langs bij een welzijnsorganisatie waar hij een relatie heeft gekregen met een vrouw in een kwetsbare situatie. Dit roept vragen op: is dit een gezonde situatie, en moet er preventief worden ingegrepen, óf pas wanneer er problemen ontstaan?' Voorzieningen en inloopcentra in de wijk worden steeds meer een mix van verschillende groepen, achtergronden en kwetsbaarheden. Kan er aan de voorkant meer worden gedaan om deze dynamiek te begeleiden? STUT organiseert theatervoorstellingen in de wijk en brengt ook kennis en cultuursensitieve benaderingen naar voren. De kern is hoe je als professional goed aansluit en samenwerkt met vrijwilligers. Een toonbeeld van collectieve empowerment is het Huis van Vrede dat een baken van rust is in de wijk. Mensen leren vaardigheden in bijvoorbeeld het naaiatelier of in de keuken van het restaurant. *'Vraag is wat het**

daadwerkelijk bereik van deze initiatieven in de wijk is? Hoewel dit een fijne plek is, blijft de collectieve empowerment beperkt' (Kwartiermaker Thuis in je Wijk en DOCK, persoonlijke communicatie, 9 februari 2024).

- 'Wees de reis Leider'. De juiste begeleiding op de juiste plek is een aanname, aldus Jan Berndsens. *'Voeg je. Namelijk wat zien mensen zélf als hun plek? Misschien wil iemand wel niets. Wat bedenkt iemand zelf? Het leven ziet er zo ie zo anders uit; rustiger. Ook kan het gevoel heersen dat je de boot gemist hebt. Belangrijk dat (sociaal) professionals meer of juist leren aansluiten. Een voorbeeld gaat over duivenmelken. Cliënt in Beschermd Thuis wilde graag duivenmelken. De begeleider heeft hem geholpen in contact te komen met de duivenmelker en de rest is geschiedenis. Help bijvoorbeeld bij het vinden van een koor of bij datgene waar de cliënt echt blij van wordt. Beweeg mee, volg iemand en wordt een soort reis Leider'* (J. Berndsens, persoonlijke communicatie, 15 december 2023).
- Visie. *'Heb visie op de leefwereld van de cliënt; pas je aan aan de cliënt. Het is het moeilijkst om echt in die leefwereld aanwezig te zijn. Soms is er stront aan de knikker en dan moet je er zijn'* (M. Kole, persoonlijke communicatie, 15 december 2023).
- Aanpassingsvermogen. *'Het aanpassingsvermogen wordt voornamelijk afgeremd door protocollen en door 'blauwe' mensen. Dan krijg je uitspraken als: cliënt stelt zich niet begeleidbaar op'* (J. Berndsens, persoonlijke communicatie, 15 december 2023).
- Het moreel kompas van de sociaal professional. *'Wat kan het leven nog meer brengen?' Klinieken zijn op dit moment nog niet voldoende in staat om aan te sluiten bij het 'gezonde stuk'. Vanuit het Instituut Positieve Gezondheid (IPH)) leren huisartsen echter om breder naar gezondheid te kijken. Ze verwijzen nu minder door, wat ze tegelijkertijd op kritiek komt te staan want ze moeten toch doorverwijzen. Ook het Trimbos Instituut benadrukt dat we in het leven van de cliënt moeten aansluiten en niet uit angst moeten handelen'. (J. Berndsens, persoonlijke communicatie, 15 december 2023). Berndsens voegt hieraan toe dat hulpverleners hun moreel kompas vaker moeten gebruiken, iets wat volgens hem nu te beperkt gebeurt. De vraag die professionals zich moeten stellen is: 'Wat moet ik doen om dit goed te doen?' Zijn we voldoende reflectief ingesteld? 'Ik ga maar niet langs, want dat raakt mij te veel. Belangrijk om op een basislijn in jezelf terug te kunnen keren. Als je het conceptueel aanvliegt, ga dan op zoek naar ervaringskennis. Veel cliënten én medewerkers hebben ervaringskennis; sluit daarbij aan. Onderzoek ook waar grenzen liggen. Echt aansluiten betekent nagaan wat de cliënt nodig heeft' (J. Berndsens, persoonlijke communicatie, 15 december 2023). Berndsens noemt dat onze manier van werken veel te ingewikkeld is geworden. *'Meanderen, het soepel inspelen op de situatie en de behoeften, is veel moeilijker, kost meer geduld, ruimte en energie, maar het levert uiteindelijk winst op voor alle betrokkenen. Professionals voelen meer regie en betekenis, terwijl cliënten eveneens ervaren dat zij meer regie hebben over hun eigen leven. Er ontstaat een basis van wederzijds respect'* (J. Berndsens, persoonlijke communicatie, 15 december 2023).*
- 'Wij zorgen voor je; in plaats van inzetten op het gezonde stuk' (Individueel begeleider, persoonlijke communicatie, 17 november 2023). Een individueel begeleider geeft aan dat in de visie van haar organisatie het bieden van herstelondersteunende zorg, begeleiding en opvang, in realiteit is vervangen door: *'Wij zorgen voor je. Medewerkers zijn geneigd het echt over te nemen! Er wordt níet gewerkt aan de bedoeling van herstelondersteunende zorg. Mijns inziens is er sprake van valse empathie'* (Individueel begeleider, persoonlijke communicatie, 17 november 2023). Het wordt anders wanneer zij zelf vraagt of de cliënten háár willen helpen. *'Dan groeien de cliënten. Ze hebben niet altijd zin om voor zichzelf hulp te vragen. Mensen moeten kunnen voelen dat ze iets kunnen en dat ze iets kunnen bijdragen. Ze moeten voelen dat ze geen last of te veel zijn; dit gevoel nemen ze nl hun hele leven al mee. De professional zou veel meer kunnen inzetten op het gezonde stuk: wat kan jíj bijdragen'* (Individueel begeleider, persoonlijke communicatie, 17 november 2023).

- Deelnemers van de METT over empowerment door sociaal professionals. Deelnemers aan de METT gaven hun visie op empowerment door sociaal professionals. Over het algemeen benadrukten de respondenten dat begeleiders inzicht en kennis moeten hebben van hun behoeften en leefwereld, aangezien zij zelf het beste weten wat voor hen belangrijk is. Uiteenlopend zagen ze de noodzaak dat begeleiders niet alles voor hen regelen, maar samen met hen werken. Laagdrempelig contact, zoals vinger aan de pols houden, werd als waardevol ervaren, evenals gesprekken over betekenisvolle zaken. Een deelnemer benadrukte het belang van openheid en eerlijkheid van de begeleider. Ook het écht gezien en serieus genomen willen worden kwam regelmatig terug in de interviews. Voor een ander verminderde misschien de behoefte aan begeleiding zodra de woning op eigen naam zou komen. Het belang van nakomen van afspraken door begeleiders weegt zwaar. Ook werd continuïteit van de begeleiding en kennis over medicatie als belangrijk ervaren.
- Inzage in behoeften cliënt nodig. R2 vindt dat sociaal professionals die werken als woonbegeleiders vooral inzicht in de behoeften van de cliënt nodig hebben. *'Het is namelijk de cliënt zelf die het beste weet wat belangrijk is voor hem of haar, niet de professional'*. Bewustwording van de leefwereld van de cliënt is nodig. Hij bepleit dat niet alleen cliënten, maar ook sociaal professionals empowered moeten worden. *'Veel cliënten denken dat ze weinig kunnen en verwachten vaak dat de professional alles voor hen regelt. Daarom is het belangrijk dat professionals empoweren én praktische ondersteuning bieden, bijvoorbeeld door samen schoon te maken. Het probleem is echter dat professionals vaak te weinig tijd hebben voor begeleiding, omdat ze veel tijd kwijt zijn aan administratieve verantwoording in systemen'*, aldus R2. *'Professionals kunnen hun werk leuker en minder hospitaliserend maken. Er zijn veel cliënten die hun mening niet durven uiten, deels door zelfstigma en omdat ze het niet gewend zijn. Ook vinden professionals het soms moeilijk om op gelijke voet met cliënten te communiceren; ze voelen zich soms aangevallen. Toch is er een positieve omslag gaande. Het zou goed zijn als iedere professional deelneemt aan de METT, zodat ze zich echt kunnen inleven in de leefwereld van de cliënt. Het gesprek dat de professional aangaat, draait niet om goed of fout. De professional helpt, of verleidt als het ware, om de cliënt op zijn verhaal te vertellen en leerervaringen op te doen'* (R2, 2 januari 2023).
- Laagdrempelig contact. R4 maakt één keer per week een wandeling met zijn begeleider, waarbij het contact laagdrempelig is en vooral dient om vinger aan de pols te houden. In het begin ging het over praktische zaken die geregeld moesten worden, zoals de verhuizing en het voortzetten van zijn contact met Altrecht. *'Wanneer je depressief bent, is het lastig om tot actie te komen'* (R4, 11 juli 2024). De eerste paar keer bij een nieuwe activiteit heeft hij vaak zijn bedenkingen en is het moeilijk om daadwerkelijk te gaan. Maar zodra hij eenmaal de drempel over is, er plezier en contact ontstaat, zoals bij het voetballen, dan gaat hij wel. Naast voetbal volgt hij nu de METT en heeft hij recent een fotografie cursus gedaan. Met zijn begeleider bespreekt hij vooral dingen die betekenis geven aan zijn leven en hoe hij die beleeft (R4, 11 juli 2024).
- Openheid en eerlijkheid. R5 vindt het belangrijk dat een begeleider open en eerlijk is over alles, en niet achter zijn rug om praat. Hoewel hij de mogelijkheid heeft om zijn rapportages in te zien, doet hij dat zelf niet. Soms trekken begeleiders conclusies die volgens hem nergens op slaan. Elke ochtend krijgt hij zijn Ritalin, maar hij wil de medicijnen niet op voorraad hebben. Daarnaast zou het prettig zijn als begeleiders niet te gesloten zijn en ook iets over zichzelf durven te delen. Een klik met je begeleider is niet altijd vanzelfsprekend, ook al doet de begeleider nog zo zijn best (R5, 23 augustus 2023).
- Gezien worden. R7 wil dat de sociaal professional de cliënt echt ziet, zonder dingen over te nemen. Ook om duidelijk te zijn en waar nodig een gezonde dosis kritische, constructieve feedback te geven. Bijvoorbeeld: nee is nee. *Die* had een medewerker die *die* triggerde en stress gaf, vooral omdat *die* in het verleden periodes van angst heeft ervaren. Met andere begeleiders doet *die* juist dingen samen. Twee keer per week doet *die* vrijwilligerswerk en heeft *die* vaste afspraken om

boodschappen te doen, te koken en schoon te maken. De eerste stap, om jezelf ergens toe te zetten, is vaak het moeilijkst. De begeleiding richt zich op het vinden van een balans: enerzijds zelfregie, anderzijds het voorkomen van zelfverwaarlozing. Bij angst of verwarring is het belangrijk om iets te doen en inspiratie te zoeken. R7 heeft één uur begeleiding per week en heeft tijd nodig om een band op te bouwen. De basis van de begeleiding is dat *die* zoveel mag en kan zeggen als *die* wil, met het doel om de regie over eigen leven te behouden. R7 is daarbij altijd eerlijk in *diens* antwoorden (R7, 25 oktober 2023).

- Serius genomen worden. R9 verwacht geen nazorg meer nodig te hebben zodra hij de woning op zijn eigen naam heeft. Wanneer gevraagd wordt wat volgens hem goede begeleiding is in relatie tot het vergroten van eigen regie en participatie, dan geeft hij aan dat hij niet veel aan zijn eerdere begeleiders heeft gehad. Hij krijgt één uur begeleiding per week, waarbij vooral praktische zaken worden geregeld. Daarnaast coacht de activerend begeleider hem bij het schrijven van brieven en ondersteunt hem met sportactiviteiten, terwijl de begeleider de meer zakelijke dingen regelt, zoals zijn Eneco-contract. Maar volgens hem is het belangrijk dat een goede begeleider je serieus neemt. Hij heeft eens een begeleider gehad die 'geen Turk wilde begeleiden' (R9, 16 februari 2024), wat voor hem onacceptabel was. Hij benadrukt het belang van continuïteit; respect; de vrijheid om je eigen ding te kunnen doen, en een gepaste afstand tussen begeleider en cliënt. Hij geeft de voorkeur aan een vrouw als begeleider en schuldhulpverlener, en hij wil liever geen islamitische begeleider, omdat dat cultureel te dichtbij komt. Over het algemeen heeft hij door de begeleiding meer vertrouwen gekregen, vooral omdat begeleiders hun afspraken nakwamen en blijven nakomen (R9, 16 februari 2024).
- 'Energie in iemand stoppen'
R12 (R16) wil dat begeleiders energie in contacten te steken; hij ziet dit als een belangrijk aandachtspunt. Daarnaast moeten begeleiders capabel zijn. Het behouden van dezelfde begeleider is belangrijk, omdat je een band hebt opgebouwd en niet telkens opnieuw je verhaal wilt vertellen. Continuïteit speelt hierin een grote rol, al vraagt hij zich af of dit realistisch is, aangezien je bij ambulante begeleiding soms te maken krijgt met een ander team. Verder is het belangrijk dat je medicatie op tijd wordt verstrekt en dat de begeleiding hierover kennis heeft (R12 (R16), 2 september 2024).
- Het aanpassingsvermogen van organisaties aan de cliënt
De geïnterviewde onderzoeker pleit voor een fundamentele verschuiving in denken: niet de cliënt moet zich aanpassen aan de organisatie, maar de organisatie aan de cliënt. Een voorbeeld hiervan is het FIT-team, dat zijn werkwijze laat aansluiten op de behoeften en vragen van de cliënt. *'Zorg dat je anders leert denken. Nu kost zorg en begeleiding veel geld. De mate van vrijheid die organisaties hun medewerkers geven, heeft directe invloed op de vrijheid én het herstel van cliënten. Negentig procent van wat een locatie wil, zou in theorie mogelijk moeten zijn. In de praktijk zien we echter veel tussenlagen en centralistisch georganiseerde structuren' De oproep is duidelijk: pas je aan aan wat de cliënt nodig heeft. Dat vraagt om visie en durf* (C. Van Everdingen, persoonlijke communicatie, 12 januari 2024).
- Shared decisionmaking. *'Hoe meer je exploreert, hoe meer de cliënt mag én kan meepraten. Nadruk leggen op de directe relatie en zoveel mogelijk samen tot een volgende stap komen. Een cliëntenpanel is nodig voor de grote lijnen. Werk op basis van afdoende beschikbare informatie'* (J. Berndsen, persoonlijke communicatie, 31 augustus 2021);
- '24/7 begeleiding bij ambulante zorg moet de norm zijn.'
Volgens het lid van de regionale cliëntenraad van Kwintessence zou 24/7 oproepbare begeleiding de standaard moeten zijn bij ambulante zorg. *'Het besef dat er altijd iemand beschikbaar is als vangnet, als de pleuris uitbreekt, geeft rust, vooral in situaties van paniek of stress. Het zou vanzelfsprekend*

moeten zijn dat er iemand is die luistert. Vooral in het begin van een ambulant traject is extra begeleiding noodzakelijk, bijvoorbeeld in de avonduren na het eten' (Lid regionale cliëntenraad, persoonlijke communicatie, 3 september 2021). Voor zichzelf erkent hij nu dat hij die extra ondersteuning toen echt nodig had.

- De professional van de toekomst

- Hoe ziet de professional er over vijf jaar uit, volgens één van de opdrachtgevers van dit onderzoek?
- Welke kwaliteiten moet 'De Schipper' dan in huis hebben, en welke rol(len) passen daarbij?
- En hoe worden die concreet ingevuld?

'Medewerkers zullen moeten kunnen meebewegen met veranderende eisen en verwachtingen' (Medewerkers Lister, persoonlijke communicatie, 14 februari 2024). Bevindt de professional zich nu nog in een fase van ontkenning of is er al sprake van ontwikkeling? *'Op dit moment ligt de nadruk in het werk vaak op praktische ondersteuning, zoals het op orde brengen van financiën. Maar juist de 'why' – de kern van waarom je dit werk doet – zou centraal moeten komen te staan'* (Medewerkers Lister, persoonlijke communicatie, 14 februari 2024). Wat is de veranderende rol van de professional? En hoe draagt die bij aan bijvoorbeeld een goed verlopen opnameproces? *'De professional van de toekomst wordt vooral gekenmerkt door het vermogen om beweging te creëren, vanuit een helder handelingsperspectief. Het stellen van de juiste vragen is hierin nodig en vormt de basis voor het invullen van deze vernieuwde, betekenisvolle rol'* (Medewerkers Lister, persoonlijke communicatie, 14 februari 2024).

- Vitale wijk

'Maak de wijk vitaler, in plaats van te focussen op het creëren van peersupport'. Volgens bestuurder en medewerkers Lister ligt de focus niet zozeer op opbouwwerk of het ontwikkelen van peersupport, zoals Bernds en het promoot. In plaats daarvan moet de nadruk liggen op het vitaler maken van de wijk door aan te sluiten bij de sociale basis. Dit kan worden bereikt door sociaal makelaars in te zetten en eigenaarschap binnen de wijk te creëren. Toeleiding vereist vaak dat je minstens zeven keer met iemand meegaat, maar het doel moet zijn om de wijk te versterken en te verbinden (T. Den Hertog, persoonlijke communicatie, 10 januari 2024).

- Maatwerk

'Het beroepenveld heeft een giga filter op wat iemand nodig zou hebben!'

- Zeven keer met iemand mee?
- 'Ontmoeten' en ergens komen waar je niemand kent is of kan lastig zijn.
- Is het wel veilig (genoeg)?

Volgens het Netwerk Informele Zorg Utrecht (NIZU) 'legt het beroepenveld vaak onterecht een groot filter op wat iemand nodig heeft, zonder echt te luisteren of aan te sluiten bij de persoon'. Een treffend voorbeeld is een man die graag thuis muziek maakt en luistert, maar wordt gestimuleerd om op een markt met anderen naar muziek te luisteren. In werkelijkheid zit hij daar alleen en luistert achteraf naar de muziek. De documentaire *'Goede Buren'* (2019) uit Rotterdam laat zien hoe goede bedoelingen in de praktijk vaak verkeerd uitpakken, en waarbij de plank volledig wordt misgeslagen. Er is te vaak sprake van een *'one size fits all'*-benadering, terwijl er maatwerk nodig is' (J. Muller, persoonlijke communicatie, 9 februari 2024). Een ander voorbeeld is Muller zelf, die naar het zogenoemde mama-café in De Bilt ging. *'Hoewel we doen alsof dit voor iedereen is, was het café eigenlijk bedoeld voor vrouwen die de voedselbank bezochten en elkaar daar ontmoeten'* (J. Muller, persoonlijke communicatie, 9 februari 2024). Dit roept de vraag op: moet elk aanbod voor iedereen passend zijn, of zijn er situaties waarin dat niet nodig of wenselijk is? *'Niet iedereen matcht met een*

bepaalde situatie of groep, en we zien ook toenemende kwetsbaarheid in wijken. Het idee 'het is wel goed zo' en de weerstand tegen nieuwe mensen laat zien dat er veel nuances zijn die niet altijd worden erkend. Een aanbod moet niet met een standaardbenadering gepaard gaan, maar moet aansluiten bij de behoeften van het individu' (J. Muller, persoonlijke communicatie, 9 februari 2024)

7.3.2 Wonen in de wijk; de overgang van Beschermd Thuis naar wonen in de wijk

- Overgang van Beschermd Thuis naar wonen in de wijk
 - o *'De realiteit van opvang naar wonen is problematisch'. Er is een groot gat tussen Beschermd Thuis en zelfstandig wonen. Hoe moet of kan je hiermee omgaan? 'Stop met dingen te regelen voor deze mensen. Koken; regel je eigen eten; ga niet wachten tot de medewerkers gaan koken. Ga je eigen vloer leggen. Op dit moment is de structuur en het patroon dat er te veel geregeld en te veel gedaan wordt voor mensen die uit gaan stromen' (R2, 2 januari 2024).*
 - o *'Ook gaat de uitstroom véél te snel!' De wal kan het schip keren als het te snel gaat en mensen weer terugvallen. Wat werkt wel? 'Pantoffel-woningen. Dit is ambulant wonen op 'pantoffel' afstand van de zorginstelling. O.a. in de vorm van beschut wonen en beschermd thuis. Maar, ambulant hulpverleners hebben echt heel weinig tijd. Over het algemeen alleen voor de praktisch ondersteunende zaken als de post etc.'* (R2, 2 januari 2024)
 - o De overgang naar zelfstandig wonen verliep erg snel. Binnen een week had ze de sleutel, en dat terwijl haar wereld erg klein was, zeker na een lange periode van dakloosheid (R3, 6 januari 2023).
- Werken aan een thuis
 - o Aan het 'werken aan een thuis' komen de ambulant hulpverleners niet toe. (R2, 2 januari 2024). *'Uitstromers uit de Maatschappelijke Opvang (MO) en Beschermd Thuis landen beter in de wijk. Beschermd Wonen en psychiatrie is toch kwetsbaarder'. 'Een probleem hierbij is dat SPV'ers slechts 15 minuten begeleiding per week krijgen, en het wijkteam maar 1 uur per week. Dit is te weinig en is het resultaat van kortetermijndenken vanuit de (lokale) politiek, zoals in de gemeente Veenendaal. In de gemeente Utrecht is er meer oog voor de lange termijn, met duurzame investeringen en een aanpak die zich richt op de kern van het probleem', aldus R2. Utrecht werkt met een lange termijnplan om herstel en integratie te bevorderen. 'Blijvend in de opvang en niet in herstel; zoek dan een meer kleinschalige vorm. Een voorbeeld hiervan is de woonvorm van Kwintes in Zeist, waar cliënten 's nachts iemand kunnen bellen als ze hulp nodig hebben' (R2, 2 januari 2024).*
 - o Stigma
Ze ervoer stigma; het voelde alsof iedereen naar haar keek, alsof er 'gedetineerde' op haar voorhoofd stond. Acclimatiseren kostte tijd, en het duurde minstens een jaar voordat ze zich weer op haar gemak voelde. Het accepteren van die situatie was een proces, maar openheid hielp. Het maakte een verschil dat ze over haar verleden mocht praten en zelf kon bepalen aan wie ze wat vertelde. 'Iedereen draagt immers iets mee', en na verloop van tijd leerde ze hier beter mee om te gaan. Qua toekomstperspectief zou ze in juni 2023 de sleutel van een beschermd thuis appartement buiten Utrecht kunnen krijgen, of mogelijk een plek via een traject van de Tussenvoorziening (R3, 6 januari 2023).
 - o Vrijwilligerswerk
Ze werkt momenteel als vrijwilliger bij NOIZ onder een vrijwilligerscontract, maar vreest dat ze, ondanks haar verhuizing, nog steeds het gevoel zal hebben dakloos te zijn omdat de woning niet op haar naam staat. Het tijdelijke karakter hiervan versterkt dat gevoel (R3, 6 januari 2023).
 - o Binding met de plek
Waar ze vroeger geen binding had met een specifieke plek, is dat nu veranderd. Ze begon bij 50/50 in de schoonmaak en ontmoette daar haar beste vriendin; die in de NOIZ woonde. Via haar werd ze, samen met haar begeleider, ingeroosterd bij de NOIZ. Al na twee dagen kreeg ze

te horen *‘Doe je ding’*. Ze voelt zich een brug tussen de cliënten en de begeleiding, en zelfs richting de beheerder. Wanneer ze merkt dat iets anders gezegd of gedaan had kunnen worden, neemt ze het initiatief om het gesprek aan te gaan: *‘Je kunt dat beter zo en zo doen’* (R3, 6 januari 2023).

- Betekenis van een eigen huis

- Het huis is van toegevoegde waarde; *‘wonen helpt echt’*, zegt hij. Toch kijkt hij samen met de zorgorganisatie of hij in aanmerking kan komen voor een andere woning. Hiervoor is een aanvraag nodig. Eerder heeft hij al naar andere woningen gekeken, maar er moet een stabiele basis zijn. Nu het beter met hem gaat, wil hij opnieuw een poging wagen om te verhuizen (R4, 11 juli 2023).
- *‘Thuisvoelen na lange tijd’*
Voor het eerst in lange tijd voelt hij zich echt thuis, en dat betekent veel voor hem. Het geeft hem de motivatie om verschillende dingen op te pakken; het voelt als een nieuw begin. Zijn woning is smaakvol en eigen ingericht, met een groot aquarium, een tv, een tafeltje en een schilderij van *Guns 'n Roses*. Wat heb je nodig voordat je een eigen plek hebt? Hij woonde 18 jaar in een kleine, benauwde kamer in de Rivierenwijk. Hoewel hij toen ook een *‘stek’* had, was het totaal anders dan nu. Hij werkte korte tijd in de Royco-fabriek, wat hij als ranzig beschreef. Vroeger was het gebied waar hij nu woont nog Rivierenwijk (R5, 28 augustus 2023).
- Privacy
Een eigen huis betekent eindelijk privacy en eindelijk zelf kunnen koken (R12 (R16), 2 september 2024).
- Dit is niet de eerste keer dat hij een eigen woning heeft, maar het verschil is dat hij deze keer vastbesloten is zijn woning te behouden. Hij gebruikt geen drugs in zijn huis en nodigt ook geen vrienden die gebruiken bij hem thuis uit. Wel rookt hij sigaretten en een jointje. Zijn vorige woning raakte hij kwijt door overlast veroorzaakt door drugsgebruik. Hij gebruikt nu drie keer per dag medisch verstrekte heroïne en heeft het dagelijks gebruik van cocaïne achter zich gelaten. Hij neemt nog methadon, maar hoeft nu niet meer te husselen of te stelen om aan geld te komen (R15, 30 augustus 2024).
- Sinds mei 2024, nu vijf maanden geleden, heeft hij een eigen woning in een seniorenflat, omringd door *‘allemaal bejaarden’*. Hij weet niet zeker of het Utrechtenaren zijn, want er is weinig onderling contact. Wat betekent een eigen huis voor hem? *‘Niet meer bivakkeren’*, zegt hij. Hij wil 's avonds thuis zijn, terwijl hij vroeger geen behoefte had aan een vaste plek. Toen trok hij rond en leefde van een uitkering, wat hem een gevoel van vrijheid gaf. Nu daarentegen heeft hij wel de behoefte aan een eigen plek. Hij volgt een cursus fotografie, kookt graag, zit op zijn laptop of leest een boek. Ook vaart hij graag met zijn kajuitbootje. Met een inrichtingsbudget van €2500,- heeft hij zijn woning kunnen inrichten. Daarvan heeft hij een nieuwe breedbeeld-tv; een koelkast en een wasmachine gekocht. De overige spullen zijn tweedehands of gevonden. Zijn kleding koopt hij tweedehands bij het Leger des Heils, en gebruiksartikelen haalt hij bij de Action (R17, 4 oktober 2024)
- Voor hem is een huis pas echt van hemzelf als hij volledig zelfstandig woont. Na twee scheidingen verloor hij tweemaal zijn huis, omdat hij *‘alles deed voor zijn kinderen’*. Op 17-jarige leeftijd werd hij voor het eerst dakloos en voelde hij zich *‘thuisloos’*. Van een crisiscentrum op zijn 17e verhuisde hij rond zijn 20e naar zijn vader. Later belandde hij met 26 tassen vanuit de NOIZ in Nieuwegein, bij de BOKA. Dat voelde abrupt: *‘Je wordt ineens losgelaten, zonder begeleiding. Zoek het maar uit. Help iemand gewoon; je hebt een maatje nodig’*. Een eigen huis betekent veiligheid, de afwas kunnen laten staan en jezelf kunnen terugtrekken. In augustus 2024 kreeg hij de sleutel van zijn nieuwe woning in Buur, maar hij leeft met de angst dat hij zijn huis opnieuw kan verliezen. De huur is eigenlijk te hoog voor hem. Voorheen woonde hij in Place2BeYou, waar hij €700,- kreeg voor inrichtingskosten uit de

bijzondere bijstand. Maar nu voelt zijn nieuwe woning in Buur nog niet als zijn eigen plek. Dit keer ontving hij geen geld voor inrichtingskosten (één keer per tien jaar kom je voor inrichtingskosten in aanmerking) en hij heeft geen gordijnen. Ook heeft hij speciale pannen nodig om elektrisch te koken. Hij heeft wel iets om óp te koken, maar nu nog iets om *mee* te koken (R18, 16 oktober 2024).

- Gemengd Wonen

- Begeleiding van cliënten in Gemengd Wonen. Bij Majella kregen cliënten vroeger drie jaar lang ambulante begeleiding, waarbij gekeken werd naar hun specifieke behoeften.
- *'Er wordt een selectie gemaakt voor Gemengd Wonen. Het doel is niet om vijftig enthousiaste mensen te kiezen, maar om bewoners te selecteren die bekend zijn, ondersteunend kunnen zijn en de vaardigheden hebben (of kunnen leren) om volwaardig in deze woonvorm te wonen. Je leert ze pas echt kennen als ze hier wonen. Nu gaat de begeleiding in de periode van 2,5 jaar actief met de cliënt aan de slag. Ondertussen zijn al meerdere woningen succesvol omgeschakeld naar deze vorm van wonen'* (Activerend begeleider, persoonlijke communicatie, 30 oktober 2024).

Laagdrempelig contact in Gemengd Wonen in de Amerhof

'Er worden regelmatig activiteiten aangeboden in huis, zoals bijeenkomsten van de thuisgroep en de activiteitengroep, die barbecues en borrelavonden organiseert. Echter, niet iedereen neemt deel aan deze activiteiten. Hoewel er een gezellige sfeer heerst, is de motivatie om dingen te organiseren op dit moment laag'. Het pand heeft gemeenschappelijke ruimtes die voor iedereen toegankelijk zijn. Het zorgt voor laagdrempelig contact tussen de bewoners. 'Niet-Lister'-bewoners van de Amerhof solliciteren en lichten hun motivatie toe om er te mogen wonen. Ook is er in de buurt een buurthuis waar regelmatig evenementen worden georganiseerd. Dit helpt om contacten op te doen. Hoewel er in het huis sociale contacten ontstaan, groeien deze niet altijd uit tot hechte vriendschappen. Ze, (R6), heeft nu wel contact met iemand op haar verdieping, en hoopt dat dit contact blijft bestaan, zelfs als ze beiden elders gaan wonen. Als er zorgen zijn over een medebewoner, bijvoorbeeld wanneer iemand twee keer niet op de BBQ verschijnt, kan er contact worden opgenomen met de begeleiding of zelfs met de politie. Soms nemen cliënten en andere bewoners tijdelijk afstand, bijvoorbeeld door een time-out en wanneer er incidenten geweest zijn. Het bestuur van het Gemengd Wonen bestaat uit mensen die daar zelf ook wonen. De duur van wonen in Beschermd Thuis is in principe twee jaar. Op haar zeventiende begon ze met begeleid wonen, nu is ze drieëntwintig. Momenteel is ze bezig met een visumaanvraag voor emigratie naar het buitenland, waar haar vriend woont en ze een warme community heeft gevonden die elkaar helpt. In Nederland mist ze dat gevoel van gemeenschap. Hoewel ze tevreden is over de positieve ervaring die ze hier heeft opgedaan, voelt ze zich niet meer gebonden aan Nederland. Als ze zou blijven, overweegt ze een hbo-opleiding. Ze is wel bang voor heimwee en het gemis van haar moeder. Ze plant om haar moeder twee keer per jaar te bezoeken. Lister heeft haar enorm geholpen om weer balans te vinden in haar leven, met name tussen rust en activiteit. (R6, 9 september 2023).

7.3.3 Inclusieve wijk

- Behoeften van mensen in de wijk. *'De grootste behoefte in de wijk is de behoefte aan een maatje. Het gaat vaak om mensen die hun partner of goede vriend verloren hebben. Zij zijn eenzaam en willen iemand als vriend of vriendin. Wel zien we verschillen in en tussen de wijken. In Kanaleneiland is er meer etnische diversiteit. De mensen in de minderheid zoeken elkaar zoveel mogelijk op'* (Kwartiermaker Thuis in je Wijk Kanaleneiland, persoonlijke communicatie, 3 november 2023).
- De wijk Kanaleneiland. De wijk Kanaleneiland vormde zowel een fysieke context als onderwerp van dit onderzoek. Aanvankelijk vond onderzoek plaats binnen het Mental Support Team, in samenwerking met Power by Peers, met als doel te verkennen in hoeverre dit team fungeerde als instrument voor empowerment. De centrale vraag was hoe het Mental Support Team bijdraagt aan het versterken van eigen regie en het vergroten van participatie van deelnemers. Het Mental

Support Team is opgezet om op laagdrempelige wijze ondersteuning te bieden aan mensen met mentale gezondheidsvragen of klachten, ook wanneer schaamte of culturele normen een belemmering vormen om hulp te zoeken. De vrijwilligers die de gesprekken voeren, hebben een training in mentale gezondheid gevolgd en zoeken samen met deelnemers naar manieren om negatieve gevoelens te verlichten. Voorbeelden hiervan zijn deelname aan koffieochtenden, het volgen van cursussen of het verbeteren van taalvaardigheden. Het project, dat met subsidie van ZonMw werd opgezet als de ‘ogen en oren van de wijk’, kende een moeizame uitvoering. De betrokken organisaties slaagden er niet in het team volledig te bemensen en het berustte te veel op denken en handelen vóór in plaats van mét de doelgroep. Volgens de kwartiermaker is Kanaleneiland een wijk waar zorg vaak gemeden wordt. *‘Er rusten taboes op thema’s als taal, mentale gezondheid en culturele diversiteit. Het bespreekbaar maken hiervan raakt aan de kern van iemands identiteit: ‘zeg je eigenlijk dat mijn identiteit niet goed genoeg is? Daarbij ontbreekt het sociale professionals nog te vaak aan voldoende cultureel-sensitief handelen. In Kanaleneiland blijkt het lastig om daadwerkelijk aan te sluiten bij mensen die verward of eenzaam zijn. Toch is de kern van het project waardevol: toeleiding naar formele zorg en ondersteuning bij bijvoorbeeld ondersteuning bij het vertalen, zodat deze niet aan jonge kinderen hoeft te worden overgelaten. Elke wijk heeft iets anders nodig’* (Kwartiermaker Thuis in je Wijk Kanaleneiland, persoonlijke communicatie, 3 november 2023).

- *‘Juist jongeren die ‘streetwise’ zijn, kunnen van grote waarde zijn in het werken met cliënten. Echter, deze jongeren beschikken vaak niet over een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG), wat hun inzet belemmert’. ‘In de wijk Kanaleneiland is de bekendheid met de opdrachtgevers van dit onderzoek nog beperkt’, maar organisaties als Humanitas en Jellinek zijn daarentegen wel goed ingebed in de wijk. Humanitas wordt gewaardeerd vanwege haar inzet op het gebied van wachtlijstoverbrugging, terwijl Jellinek bekendstaat om haar behandelaanpak rondom lachgasgebruik en andere verslavingen’* (Kwartiermakers Thuis in je Wijk, Kanaleneiland, persoonlijke communicatie, 3 november 2023)
- Samenwerken in de wijk; over de organisatiegrenzen heen. *‘Samenwerken in de wijk betekent dat we organisatiegrenzen overstijgen, bijvoorbeeld met DOCK en het Buurteam’, aldus de activerend begeleiders bij de Tussenvoorziening. Het doel is om zorg te dragen voor iedereen in de wijk, maar de samenwerking verloopt nog niet altijd even goed tussen alle betrokken organisaties. Eén van de uitdagingen is de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming), die het samenwerken bemoeilijkt. ‘Wat mag je wel en wat niet? Je moet je hier heel bewust van zijn’, benadrukken ze. ‘De regelgeving heeft het er niet eenvoudiger op gemaakt, en er is een duidelijk verschil zichtbaar in hoe actief de ene organisatie is ten opzichte van de andere’* (Activerend begeleider, persoonlijke communicatie, 30-10-2024).
- Samenwerking kent uitdagingen. *‘DOCK en Lister werken samen binnen de beperkingen van de zorg. We staan voor de uitdaging dat de primaire zorg in principe niets extra mag kosten. Initiatieven van DOCK vereisen alleen wel dat er ondersteuning en begeleiding geboden wordt. Dit terwijl het optimaal benutten van de sociale basis een onderdeel van het werk zou moeten zijn en bijdraagt aan de gezondheid en het welzijn van de cliënten. De opdracht en ambitie die alle betrokken partijen zouden moeten voelen en naleven, is dat de sociale basis beter benut wordt. De sociale basis moet voor iedereen onderdeel van het werk worden’* (DOCK, persoonlijke communicatie, 3 november 2023).
- Wat werkt? *‘Mensen samenbrengen en samen laten eten is effectief voor het creëren van verbinding, vooral met peers.’ Het draait om het opbouwen van duurzame, gelijkwaardige contacten, in plaats van co-regulatie met betaalde krachten, omdat die interactie anders aanvoelt. Het programma ‘Welkom Thuis in de Wijk’ heeft een programmaleider aangesteld en een organisatie wordt gevormd. Hoewel er al veel gebeurt en in beweging is, blijft de schaal klein en moet het bewustzijn onder professionals worden vergroot. Het vergroten van toeleiding en verbinding blijft belangrijk, maar de samenwerking tussen professionals is ingewikkeld. Iedereen heeft het druk, en de collegialiteit tussen*

organisaties is niet altijd optimaal. Een wekelijks uurtje bij DOCK of een maandelijkse borrel zou kunnen helpen om de samenwerking te versterken' (Kwartiermaker thuis in je Wijk Kanaleneiland, persoonlijke communicatie, 2 mei 2023).

- Sleutelfiguren in de Wijk

De wijk Kanaleneiland kent een aantal belangrijke sleutelfiguren. Eén van hen organiseerde bijvoorbeeld tijdens de Ramadan maar liefst 640 iftar-maaltijden en heeft recentelijk het verkeer geregeld bij een moskee. Een ander maakt rapportages voor televisie, organiseert stadswandelingen (ook in Kanaleneiland), en toont veel betrokkenheid bij de wijk. 'Er is namelijk veel kennis over en binnen de wijk, maar die wordt onvoldoende benut', aldus DOCK. De beide kwartiermakers 'Thuis in je wijk' werken elk zes uur per week aan het project 'Thuis in de Wijk Kanaleneiland'¹⁸. Hoewel er sleutelfiguren in de wijk zijn, lijken ze gefocust op hun eigen problemen en is het niet makkelijk om verbindingen te maken. Los daarvan neemt de Marokkaanse gemeenschap het initiatief voor het organiseren van de iftar-maaltijden. Daarnaast is er een appgroep genaamd 'Samen Kanaleneiland' en een drie-generatiecentrum dat soep, brood en fruit uitdeelt, waarbij met vrijwilligers wordt gewerkt. De financiering kwam oorspronkelijk van het Maagdenhuisfonds, wat het mogelijk maakte om twee jaar lang elke week maaltijden te verstrekken. Dit heeft de sociale cohesie in de wijk vergroot en een positief effect gehad. Projecten zoals 'Versneld Vernieuwen' van de gemeente Utrecht en het initiatief als 'Huis van Vrede', opgezet door Henk Bouwman, dragen bij aan collectieve empowerment. In het Huis van Vrede worden godsdienstlessen, taallessen en naailessen gegeven, en mensen kunnen er terecht voor een maaltijd en onderdak. Ook 'Villa Vrede', is een belangrijk voorbeeld van hoe de wijk zich inzet voor elkaar.

- Vertrouwd in en met de wijk

- Buurhuis; inloop. Vlak bij Tango bevindt zich het zogenaamde 'Buurhuis', waar mensen samenkomen om te koken, koffie te drinken en elkaar te ontmoeten. De inloop is geopend van 10.00 uur tot 17.00 uur, en de koffie is gratis. Zorgorganisaties en Woonin dragen bij aan de financiering. *'In de wijk rondom Tango zou meer sportaanbod moeten zijn, want momenteel moeten cliënten daarvoor naar Overvecht. Eén keer per maand gaat een groepje cliënten samen gratis naar de film, een cultuuraanbod in samenwerking met Springhaver en Louis Hartlooper. Dit geldt ook voor museumbezoeken. Wat iemand leuk vindt om te doen, verschilt echter per persoon, en niet iedereen staat ervoor open'* (Activerend begeleider, persoonlijke communicatie, 30 oktober 2024).
- Hoe de weg te vinden? Hoe vind je je weg in de buurt en is er voor jou genoeg te doen om mensen te ontmoeten of activiteiten te ondernemen? *'Eigenlijk heb je geen goed beeld van wat er allemaal te doen is in de wijk. Het zou handig zijn als er bijvoorbeeld pamfletten in de supermarkt of op lantaarnpalen zouden hangen, of als er via een app informatie beschikbaar zou zijn. Zelf is hij nog geen enkele keer in het buurthuis geweest, maar hij staat er wel open voor om erheen te gaan'* (R15, 30 augustus 2024).
- Wegwijs en ervaringsdeskundigheid. R18 is 'manager Wegwijs', een groep van ervaringsdeskundigen opgezet onder leiding van een medewerker die *'helaas al een jaar niet meer werkzaam is bij deze organisatie, waardoor de groep stil is komen te liggen'* (R18). Hij loopt tegen obstakels aan wanneer hij iets wil ondernemen met de groep, *'omdat hij geen toestemming krijgt en niemand het belang lijkt in te zien van het wegwijs maken van anderen. Het lijkt erop dat ervaringsdeskundigheid telkens opnieuw moet worden uitgevonden, en het is nog niet goed ingebed binnen de organisatie. Een andere ervaringsdeskundige, die inmiddels ook voor een andere organisatie werkt, heeft het beter voor elkaar'*, aldus R18. Zij weet de juiste wegen te bewandelen, durft meer en werkt binnen het

¹⁸ Zie ook bijlage 2: Uitvoeringsplan Thuis in je Wijk. Juli 2023.

'gezinnenteam'. Ondanks zijn inspanningen om aan te sluiten en zelfs een studie te volgen, heeft hij nog steeds het gevoel dat hij als cliënt wordt gezien (R18, 16-10-2024).

- 'De Tussenvoorzieningswijk'. Ben je wegwijz in de buurt? *'Ga naar buiten en laat je kop zien. Dit is feitelijke 'de Tussenvoorziening-wijk'.* Hij noemt zichzelf kind van instituties. Samen met Lister en de Tussenvoorziening vormt hij en maakt hij deel uit van de wijk. *'Iedereen kent elkaar'* (R19, 25 oktober 2024).
- Collectieve aanpak noodzakelijk voor de wijk
'Sociaal werk is vaak goed in staat om de individuele behoeften van mensen in kaart te brengen. Maar er is ook iets collectiefs nodig', zoals naar voren kwam uit een opdracht van Sociaal Werk Nederland voor een gemeente. Een grote groep mensen die eenzaam was, bleef namelijk buiten bereik. Een mogelijke oplossing hiervoor kan de inzet van de ABCD-methode zijn' (E. Luttik en H. Timmerman (SWN), persoonlijke communicatie, 10 en 15 januari 2024).
 - Beschermd Thuis en community building voor jongeren; de 'Parel' van Lister Zij maakt zich ernstig zorgen om opvang en Beschermd Wonen voor jongeren. *'Zo is bijvoorbeeld die ene betreffende organisatie een traumatische plek voor jongvolwassenen en pubers¹⁹. Ze hebben noch eigen ruimte, noch eigen regie. Ook wordt een paar keer per maand hun bed en kamer overhoopgehaald op zoek naar drugs. Terug naar de eigen organisatie; de Heijcop van Lister werd de 'Parel' genoemd. Een combinatie van opvang en welzijn; een plek waar een community gevormd had moeten en kunnen worden. Een ideale plek voor collectieve empowerment. Om elkaar te treffen; koffie te drinken, een praatje te maken etc. Hoe belangrijk is dit! Het vraagt opbouwwerk; het vraagt vertrouwen en opbouw van contacten'* (Individueel begeleider, persoonlijke communicatie, 17 november 2023).
 - Community De Schipper. Over uitdagingen, keuzes, overlast en acceptatie. Niet iedereen is hier 'vrijwillig'; sommige cliënten worden er geplaatst. *'Binnen het team zijn er uitdagingen, zoals een mismatch tussen de ggz-specialist en het team, wat voor spanningen zorgt. Ook is er sprake van agressie onder de cliënten, bijvoorbeeld het intrappen van een deur en schade aan een kijkvenster. Dit roept de vraag op of alle cliënten de situatie aankunnen en of er inspraak is. In De Schipper worden themagesprekken georganiseerd waar cliënten samen thema's bespreken, zoals de community en de relatie met burens. De onderwerpen voor deze gesprekken moeten uit de groep cliënten zelf komen, zodat zij kunnen aangeven wat voor hen de belangrijkste onderwerpen zijn'* (Kwartiermaker Thuis in je Wijk, persoonlijke communicatie, 31 augustus, 2022).

7.3.4 Formele en informele zorg

- Verbinder van organisaties. Het Netwerk Informele Zorg Utrecht (NIZU), gevestigd op het Nikolaaskerkhof, werkt als een verbinder tussen organisaties. Het NIZU wordt ook wel de fysieke plek van de sociale kaart in Utrecht genoemd. *'Het NIZU lijkt nog wat op afstand van de formele zorgpartijen'*, aldus kwartiermaker Thuis in je Wijk Kanaleneiland. Het netwerk staat voor nabijheid, toegankelijkheid en een oplossingsgerichte aanpak. *'Koop één pand en breng daar alle betrokken partijen samen'*. De gemeente Utrecht werkt met drie sporen: spoor 1, 2 en 3. Volgens de kwartiermaker en collega zou spoor 1, dat de sociale basis en eerstelijnszorg omvat, veel meer op de voorgrond moeten staan. En spoor 2 zou meer samenwerking kunnen gebruiken, want de sporen opereren te veel als aparte eilandjes. Hierdoor wordt de oorspronkelijke bedoeling van samenwerking, namelijk het verbeteren van de zorg, niet volledig bereikt.
- Competenties en bekendheid medewerkers informele zorg. *'Alle medewerkers informele zorg moeten met formele zorg kunnen werken; en vice versa'*, aldus Muller van het NIZU. *'Het NIZU heeft een brugfunctie. Medewerkers worden ook wel eens een wandelende sociale kaart genoemd. Het gaat*

¹⁹ Respondent noemt de naam van de organisatie; deze naam is niet opgenomen in het onderzoeksrapport.

om een mix van mensen die bij bewonersinitiatieven en vrijwilligersorganisaties zijn aangesloten. Het NIZU werkt in gezamenlijkheid aan een 'plus'. Toch loop je ook tegen grenzen aan; daarover is het NIZU met de gemeente in gesprek. Het NIZU ziet daarnaast dat in Overvecht en Sterrenwijk bijvoorbeeld 'zwaardere' groepen bij reguliere groepen geplaatst worden, vanuit het idee dat zeg de kaartclub dat wel trekt. Maar ze lopen tegen hun grenzen aan. Dwarsverbanden zijn buurthuizen in zelfbeheer. Zij willen de 'ingewikkelde' mensen niet bij bijvoorbeeld een kaartclub. Wat is er dan nodig? 'In ieder geval dat er begeleiding/ een groepsprofessional voor deze 'ingewikkelde' mensen geregeld wordt. Collectief werken vraagt meer en gaat in de toekomst alleen maar meer vragen. Er is iets extra's op nodig' (J. Muller, persoonlijke communicatie, 9 februari 2024).

- Informele zorg Kanaleneiland

Stichting Al Amal (Arabisch voor 'hoop') verbindt hulpvragen met informele zorg, met bijzondere aandacht voor vrouwen zonder verblijfsvergunning. Zij worden gekoppeld aan informele maatjes die hen ondersteunen bij dagelijkse zaken als peuteropvang, school, post en het begrijpen van officiële brieven. Aanmeldingen verlopen via begeleiders van organisaties zoals Huize Agnes, maar vrouwen kunnen ook zelfstandig binnenlopen met praktische hulpvragen. Na een eerste kennismaking starten zij samen een laagdrempelig traject. Buurtteammedewerkers kunnen contact opnemen met een ambassadeur van Al Amal voor advies over geschikte locaties of samenwerkingen. De coördinator van Al Amal speelt hierin een sleutelrol: zij zorgt voor de juiste matches, is actief bij DOCK en adviseert over geschikte partners om mee samen te werken. Als ambassadeur is ze een verbindende schakel tussen buurtteams, organisaties als de regiegroep en Buurtteam Leidsche Rijn, en de hulpvragers. Haar aanwezigheid in netwerken en bijeenkomsten is van grote waarde. Toch zijn er aandachtspunten. Niet alle organisaties kennen elkaar goed en mensen die net zelfstandig wonen, weten vaak hun weg nog niet te vinden. Vooral bij taalbarrières is ondersteuning van belang. De ambassadeur moet zorgvuldig afwegen waar haar aanwezigheid het meeste effect heeft, zeker gezien de grote caseload. Met behulp van de NIZU-app houden ambassadeurs onderling contact en ondersteunen zij elkaar in hun werk. Het programma 'Thuis in de Wijk' is inmiddels stevig verankerd in Utrecht, met maandelijkse evaluaties en rapportages per hulpvraag, inclusief herkomst en inhoud. In Utrecht-West alleen al worden er zo'n 300 hulpvragen per maand geregistreerd via de Buurtteams.

'Vragen als:

- *'Waarom is er weinig contact met de huisarts?*
- *'Waarom zijn er zo weinig vrijwilligers?*

worden gezamenlijk besproken en leiden tot gerichte actie. Het NIZU stelt daarbij een centrale vraag: 'Wat is er mogelijk in jouw wijk, en waarom niet in die van mij?' Formele én informele zorgpartijen pakken deze zorgvragen samen op. Ook 'peer support' is een belangrijk thema. Daarom organiseren NIZU en DOCK maandelijks een inloopspreekuur, waar verschillende partijen elkaar ontmoeten, kennis uitwisselen en samenwerken aan oplossingen' (B. Tabitte, persoonlijke communicatie, 20 december 2023).

Stichting Al Amal is op dinsdag, woensdag en donderdag geopend en biedt op deze dagen een inloopspreekuur aan. Vanuit dit spreekuur worden uiteenlopende hulpvragen gecoördineerd. De beschikbare uren zijn soms beperkt, maar wekelijks worden gemiddeld zo'n dertig mensen ondersteund. Wat begon als een kleinschalige naaclub is uitgegroeid tot een volwaardig steunpunt waar inwoners van Kanaleneiland, Transwijk en delen van de Dichterswijk terecht kunnen met vragen in hun eigen taal en binnen hun eigen culturele context. Ook worden er regelmatig vrouwengroepen georganiseerd, waarmee Al Amal fungeert als een belangrijke verbindende schakel in de wijk. Cliënten kunnen hulp krijgen in het Arabisch, Turks of Marokkaans. Volgens Tabitte (2024) vormt taal in de hulpverlening vaak een drempel, terwijl communicatie in de moedertaal zorgt voor sneller begrip en vertrouwen. Al Amal streeft ernaar om informatie zo

laagdrempelig mogelijk over te brengen. Soms lijken hulpvragen eenvoudig, maar blijken ze bij nader inzien complexer, waarna cliënten worden doorverwezen naar bijvoorbeeld het Buurtteam. De stichting werkt nauw samen met Buurtteams, die de zwaardere hulpvragen oppakken. Ook is er samenwerking met organisaties als het Leger des Heils en Qui Al, die jongeren met verslavingsproblematiek begeleiden of uit de criminaliteit helpen. Via een stevig ondersteuningsnetwerk worden cliënten effectief doorverwezen. Bij specifieke hulpvragen – zoals hulp bij het begrijpen van een brief of vertaling via de telefoon – wordt laagdrempelig ondersteuning geboden. Opvallend is dat veel vrouwen de voorkeur geven aan begeleiding door de meest ervaren medewerkers. Daarnaast geven vrouwen onderling ook praktische tips en advies aan elkaar. Standaard lopen studenten geneeskunde stage bij Al Amal. Zij vergroten hun kennis van communicatie en geven bijvoorbeeld presentaties over 'Gezond Leven'. De organisatie biedt ook een 'hulp-aan-huis'-traject aan. De naamsbekendheid groeit via mond-tot-mondreclame. Al Amal wordt gefinancierd door de gemeente Utrecht en maakt onderdeel uit van het programma 'Thuis in je Wijk'. Binnen dit programma wordt nauw samengewerkt met kerngroepen, de METT en de kwartiermaker van 'Thuis in je Wijk' in Kanaleneiland, met als doel sterke verbindingen te leggen tussen formele en informele zorg.

Wat werkt in de praktijk?

- Maak het tot een vaste taak van ambulant begeleiders om cliënten actief kennis te laten maken met initiatieven in de wijk;
- Let op signalen van mensen met een lichte verstandelijke beperking (LVB), aangezien dit vaak onopgemerkt blijft;
- Betrek de informele zorg al tijdens het begeleidingstraject;
- Ondersteun cliënten bij administratie of het wegwijs maken in voorzieningen, zoals Stichting Leergeld voor kinderkleding;
- Verwijs hen ook naar burgerinitiatieven, zoals 'Van Buren' in de Dichterswijk – opgezet door een echtpaar dat buurtbewoners helpt, vergelijkbaar met de aanpak van Stichting Present;
- Laat beleidsmakers zich adviseren door praktijkprofessionals en nodig hen uit om op locatie te komen kijken.
- Goede praktijkvoorbeelden zijn onder andere: *Hart van Noord*, *Karim* en *Amina Brancali* (*B. Tabitte, persoonlijke communicatie, 1 mei 2024*)

Vrijwilligers en burgerschap

Wat kan een vrijwilliger beter? En wat is collectief vastgelegd? *'Vrijwilligers kunnen in maatjesprojecten bruggen slaan. Individueel bekeken lijkt het niet zo ingewikkeld. Wat betreft burgerschap: de kloof tussen verschillende groepen in de samenleving wordt steeds groter. Met maatjesprojecten start en ontstaat er iets!'* (J. Muller, persoonlijke communicatie, 9 februari 2024)

7.4 Analyse literatuurverkenning, interviews en ervaringen respondenten

De literatuurverkenning, de interviews en ervaringen met respondenten bieden waardevolle inzichten in de kern- subthema's van empowerment, eigen regie en participatie, netwerk, bestaanszekerheid, wonen in de wijk wonen en de uitdagingen in Beschermd Thuis en Gemengd Wonen. Dit onderzoek geeft antwoord op de hoofdvraag hoe empowerment bijdraagt aan het versterken van eigen regie en participatie, waarbij verschillende onderzoeksmethoden zijn gecombineerd. Ook geeft het antwoord op deelvraag 3 in hoeverre de sociale basis in Utrecht, waarin samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg in de wijk, participatie-bevorderend en eigen regieversterkend werkt voor cliënten in Beschermd Thuis? De 19 respondenten in Beschermd Thuis laten zien dat ze volop participeren en regie over hun leven te ervaren, zowel de zij die de METT gevolgd hebben, als zij die de METT niet gevolgd hebben. Deze laatste groep zijn

misschien juist de cliënten in Beschermd Thuis en bewoners die het contract al op eigen naam hadden, die open stonden voor een interview in het kader van dit onderzoek.

Thema's die in deze analyse naar voren komen en uitgelicht worden, zijn²⁰:

De rol van de sociaal professional, waaronder de kwaliteiten en effectiviteit van de sociaal professional in Beschermd Thuis en in de wijk; de sociaal professional in relatie tot de vitale wijk; de toekomst van de zorg en begeleiding; het beroepenveld en noodzaak tot maatwerk.

7.4.1 De rol van (sociaal) professionals

- Werken vanuit flexibiliteit en ene persoonlijke benadering

In de thematische analyse van de data komt de rol – en vooral de verwachte rol – van de sociaal professional in Beschermd Thuis en de wijk, én in verbinding met de wijk, duidelijk naar voren. De 69 respondenten benadrukken dat sociaal professionals een grote rol spelen in het proces van empowerment. (Sociaal) professionals zelf noemen dat zij een spanningsveld ervaren tussen verplichtingen en het daadwerkelijk ondersteunen van de cliënt. Een aantal kwaliteiten en aanpak van een sociaal professional, specifiek in beschermd Thuis en ambulante begeleiding, staan centraal in het bijdragen aan het vergroten van empowerment, eigen regie en participatie. Het gaat hierbij met name om het vermogen vertrouwen op te bouwen – onder andere door geduld te tonen, écht contact te maken en het eigen oordeel uit te stellen. De vertrouwensrelatie tussen sociaal professional en cliënt ontstaat niet vanzelf, maar vraagt om tijd, aandacht en consistentie.

- Tijd nemen

Het loslaten van prestatieafspraken, tijd nemen, geen druk uitoefenen; focus (er écht zijn) zonder te streven naar 'snelle resultaten' biedt ruimte aan de bewoner in Beschermd Thuis/ cliënt om (zich) te ontwikkelen op eigen tempo. In lijn met de methodische professionalisering van de sociaal professional (Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk) laat de sociaal professional professionele nabijheid, compassievol contact, hoop²¹ en bemoediging zien. Hij werkt stigma-doorbrekend, oordeelt niet, legt meer eigen regie bij de cliënt en stelt doelen op in samenspraak met de cliënt. De samenwerking van de sociaal professional en de cliënt beoogt (het gevoel van het nemen van) verantwoordelijkheden te bevorderen en geeft het vertrouwen dat hij zelf invloed kan uitoefenen op het herstelproces. Door de nadruk te leggen op wat mogelijk is in plaats van op beperkingen, helpt dit cliënten in Beschermd Thuis zich te richten op haalbare doelen. Dit versterkt hun gevoel van eigen regie en draagt bij aan empowerment. Het loslaten van controle door de sociaal professional en het bevorderen van de autonomie van de cliënt is voor de sociaal professionals soms nog een uitdaging. De neiging bestaat om veel voor de cliënten te doen. Ondanks het belang van loslaten, is het tijdig herkennen van problemen of achteruitgang én er gepast op reageren belangrijk. Uit het geheel komt naar voren dat een goede sociaal professional niet alleen ondersteuning biedt, maar ook de intrinsieke motivatie van de cliënt in Beschermd Thuis stimuleert om eigen regie en participatie te bevorderen.

- Trauma-geïnformeerde zorg

(Sociaal) professionals zouden getraind moeten zijn in het bieden van trauma-geïnformeerde zorg en in het opbouwen van therapeutische relaties. Daarbij is het van belang dat sociaal professionals betrouwbare, zorgzame en langdurige relaties met hun cliënten opbouwen en daarbij uitgaan van een krachtgerichte benadering. Ook moet er voldoende ruimte zijn voor het gegeven dat getraumatiseerde mensen de effecten

²⁰ Zie voor de analyse van de thema's empowerment; eigen regie en participatie; netwerkopbouw en participatie bestaanszekerheid het onderzoek naar *'Empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025).

²¹ Noch in de theorieën, literatuurverkenning of de 69 gesprekken en interviews is het woord hoop gevallen; hoop als positieve kracht.

van hun trauma's soms proberen te managen door middel van bijvoorbeeld zelfbeschadiging, middelenmisbruik, of met alledaagse uitdagingen, en interventies om directe en lange termijnschade te verminderen (zelfregulering) (Schel, 2024).

- De (sociaal) professional van de toekomst

De rol van de zorgprofessional zal de komende vijf jaar ingrijpend veranderen, aldus één van de opdrachtgevers van dit onderzoek. De nadruk verschuift van puur praktische ondersteuning, zoals het helpen met financiën, naar een diepere focus op de reden achter het werk. De 'why' van de professional moet duidelijk zijn: waarom helpen we en wat is de veranderende rol binnen het opnameproces? De (sociaal) professional van de toekomst én het belang van een goede overgang naar en integratie in de wijk staat centraal. Dit vraagt om actieve inzet op het gebied van kennis over de community, het ontwikkelen van teamkracht en het opbouwen van een sterke gemeenschap. Daarnaast geeft deze organisatie aan dat het belangrijk is om processen goed te stroomlijnen, inlooppreekuren te organiseren, verschillende partijen samen te brengen en ontmoetingsruimtes te creëren. Los daarvan wordt voorgesteld om regelmatig iets leuks te organiseren voor alle bewoners van bijvoorbeeld de Schipper. *'Hoe je dit samen doet en blijft voeden in de richting van de community is een doorlopend proces'* (Medewerkers Lister, persoonlijke communicatie, 14 februari 2024).

- Contactmomenten

Volgens Lister is het versterken van de wijk een proces dat meerdere contactmomenten vereist. 'Soms moet je wel zeven keer met iemand meegaan om een verbinding te maken. Maar het uiteindelijke doel is om de wijk te versterken door sociale cohesie en eigenaarschap. Deze elementen, eigenaarschap en sociale verbinding, vormen de basis van een sterke gemeenschap' (Medewerkers Lister, persoonlijke communicatie, 14 februari 2024).

- Het beroepenveld en de noodzaak tot maatwerk

Er is kritiek op standaardbenaderingen in het beroepenveld. Het NIZU geeft aan dat dat het beroepenveld vaak standaardoplossingen biedt zonder echt in te spelen op de individuele behoeften van cliënten. Een 'one size fits all'-benadering werkt niet, omdat niet iedereen hetzelfde aanbod past. Voorbeelden in dit onderzoek illustreren hoe goedbedoelde interventies soms het tegenovergestelde effect kunnen hebben. Het NIZU benadrukt de noodzaak van maatwerk en stelt dat niet elk aanbod voor iedereen passend hoeft te zijn; het vereist afstemming op individuele behoeften.

7.4.2 Wonen in de wijk; de overgang van Beschermd Thuis naar wonen in de wijk

- Overgang van Beschermd Thuis naar zelfstandig wonen

Uit de voorbeelden blijkt dat uitstroom naar zelfstandig wonen te snel kan gaan en dat er een kloof tussen Beschermd Thuis en zelfstandig wonen is, met als risico dat de bewoners terugvallen in oude patronen of wederom dakloos worden. De respondenten geven zelf aan dat het beter is wanneer er minder voor hen geregeld wordt. Ook worden Gemengd Wonen en zogenaamde '*pantoffelwoningen*' als oplossing aangedragen. Dit betekent zoveel als ambulant wonen op korte afstand van zorginstelling. Tijd en middelen voor adequate begeleiding op het vlak van met name zin- en betekenisgeving schiet erbij in. Zowel de deelnemers aan de METT, als de overige respondenten in Beschermd Thuis gaven aan dat ze, ondanks hun eigen woonplek, nog steeds het stigma van dakloosheid ervaren. Dit beïnvloedt hun zelfbeeld en de mate waarin ze zich onderdeel voelen van de samenleving.

In projecten als Gemengd Wonen worden bewoners geselecteerd om onder meer de leefgemeenschap te versterken. Hoewel deze projecten succesvol kunnen zijn, is langdurige en gerichte begeleiding belangrijk, aldus de activerend begeleider. Onderling sociaal contact draagt bij aan wederzijdse steun tussen bewoners;

cliënten en niet cliënten van Beschermd Thuis. Wel worden de contacten door de bewoners soms als oppervlakkig ervaren en beperken activiteiten zich tot BBQ's of een bewonersbijeenkomst.

- Werken aan een Thuis

Een aantal respondenten geeft aan dat er onvoldoende tijd is voor ambulant sociaal professionals om te ondersteunen bij het creëren van een 'thuis'. Tegelijkertijd laten de verhalen van cliënten die zich voor het eerst in lange tijd thuis voelen, zien hoe belangrijk een eigen woning kan zijn voor herstel. Privacy, autonomie en het kunnen creëren van een eigen omgeving spelen hierin een centrale rol. De inrichting van een woning, met persoonlijke spullen, versterkt dit gevoel van 'thuis zijn'.

- De betekenis van een eigen huis

Het hebben van een eigen huis betekent veel voor de betrokkenen. Het biedt niet alleen een plek om fysiek te wonen, maar ook een ruimte waar zij autonomie kunnen ontwikkelen of herwinnen. Specifiek voor mensen die eerder dakloos waren, biedt een eigen huis veiligheid en een plek om aan eigen regie en participatie te werken. Het vasthouden aan een woning zonder terug te vallen op oude gewoontes, zoals alcohol en/ of drugsgebruik, is voor een aantal een belangrijk onderdeel van hun (herstel)proces. De angst om het huis opnieuw kwijt te raken speelt, vooral als de woninghuur hoog is of als er geen middelen zijn om het huis naar wens in te richten.

7.4.3 Samenwerking en wijkintegratie

Ondanks goede intenties om organisatiegrenzen te overstijgen en samen te werken aan het welzijn van (wijk)bewoners, waaronder cliënten in Beschermd Thuis, kent de samenwerking tussen (in)formele organisaties in Utrecht uitdagingen. Het betreft problemen met o.a. de AVG (privacywetgeving) en een gebrek aan middelen, personeel en tijd om de zorg en optimaal te verlenen. Het remt het benutten van de sociale basis in de wijk (DOCK). Ook wordt een kloof tussen (sociaal) professionals en de cliënten in Beschermd Thuis ervaren, vooral als het gaat om culturele sensitiviteit en het overbruggen van taboes rond mentale gezondheid en zorg (Kwartiermaker Thuis in je Wijk Kanaleneiland).

- Overgang naar de wijk

De overgang van Beschermd Thuis naar zelfstandig wonen in de wijk is een kwetsbaar proces dat begeleiding op maat, tijd en middelen vereist. De huidige aanpak kan leiden tot terugval of gevoelens van onveiligheid. Zogenaamde 'pantoffelwoningen' en Gemengd Wonen bieden mogelijke oplossingen, mits er voldoende begeleiding is. Samenwerking tussen zorg- en welzijnsorganisaties en tussen formele en informele zorgorganisaties kan beter worden gecoördineerd en geïntensiveerd - met afdoende middelen - om samenwerking tot stand te brengen.

- Sleutelfiguren in de wijk

In de wijk Kanaleneiland onder andere spelen verschillende sleutelfiguren een centrale rol bij het bevorderen van sociale cohesie en de organisatie van initiatieven. Zij hebben een rol in het stimuleren van samenwerking en verbinding tussen de bewoners onderling. Zij zetten zich in voor de gemeenschap, bijvoorbeeld door het organiseren van iftar-maaltijden tijdens de ramadan en het regelen van praktische zaken zoals het verkeer bij een moskee. Daarnaast zijn er mensen die betrokkenheid tonen door bijvoorbeeld stadswandelingen te organiseren en televisierapportages te maken. Deze sleutelfiguren zijn belangrijk omdat ze actief bijdragen aan de wijk en bewoners samenbrengen. Verschillende projecten hebben bijgedragen aan collectieve empowerment van de wijk; neem het initiatief 'Versneld Vernieuwen' van de gemeente Utrecht en het 'Huis van Vrede'. Hier worden taallessen en naailessen gegeven en kunnen mensen terecht voor een maaltijd en onderdak overdag. Het draagt bij aan verbinding in de wijk en biedt bewoners de kans om actief mee te doen aan gezamenlijke activiteiten. *'Wat de onderlinge samenhang echter lijkt te belemmeren, is het onvoldoende benutten van bestaande kennis en initiatieven in de wijk, evenals een*

gebrek aan afstemming tussen verschillende projecten en sleutelfiguren. Wanneer de focus te veel ligt op het eigen belang of op afzonderlijke initiatieven, in plaats van het vervullen van een verbindende rol, bestaat het risico dat bepaalde groepen zich buitengesloten voelen en dat de gezamenlijke inzet versnipperd blijft' (Kwartiermaker Thuis in je Wijk, persoonlijke communicatie, 31 augustus 2022).

7.4.4 Uitdagingen inclusieve samenleving

Een onbeantwoorde vraag is of de samenleving zelf een ingrijpende verandering moet ondergaan. Werkt de inclusieve samenleving? Wat zijn dan de uitdagingen? Burgers weten vaak wel wat nodig is. 'Onze les is dat de samenredzaamheid in sociale netwerken de kracht van inwoners laat zien en veel beter benut kan worden als gemeentebestuur dit faciliteert en ondersteunt' (Bussemaker, 2024). Samenredzaamheid is in lijn met collectieve empowerment en is wellicht deels een tegenhanger van individualisme en het in je eentje moeten vergroten en versterken van eigen regie.

8 Conclusies en aanbevelingen

Deze verdiepende studie gaat specifiek in op de deelvraag over de sociale basis in Utrecht; in hoeverre Utrecht een sociale basis heeft waarin (nauw) samengewerkt wordt tussen de informele en formele zorg, ondersteuning en/ of ontmoeting in de wijk, die eigen regie-versterkend en participatie-bevorderend is voor cliënten in Beschermd Thuis. Hierbij is onder andere gekeken naar de samenwerking tussen formele en informele zorg in de wijk. De conclusie uit het onderzoek naar *'empowerment van cliënten en sociaal professionals in Beschermd Thuis; over het versterken van eigen regie en participatie; pijlers voor duurzaam wonen in de wijk'* (Baas, 2025), komt overeen met de conclusie van deze verdiepende studie. Gebaseerd op de definitie van empowerment van Van Regenmortel (2008), is de conclusie dat empowerment van cliënten in Beschermd Thuis een proces van maatwerk is. Daarbij (her)winnen cliënten in Beschermd Thuis vertrouwen en regie in hun netwerk; werk; in hun eigen (t)huis en hun omgeving. Dat gebeurt onder meer door het bevorderen van participatie en het vergroten van de eigen regie en (zelf)bewustzijn van de eigen situatie.

Dit onderzoek benadrukt de impact van empowerment in Beschermd Thuis en de rol die zowel cliënten, als sociaal professionals spelen in het vergroten van eigen regie en participatie. De participatieve actiegerichte en inclusieve onderzoeksmethode, waarbij interviews, literatuur, beleidsdocumenten en praktijk-ervaringen worden gecombineerd, heeft waardevolle inzichten opgeleverd. Empowerment van cliënten en sociaal professionals is een belangrijke factor om eigen regie en participatie te bevorderen, waarbij maatwerk en het opbouwen van vertrouwen centraal staan.

Uit de beide trainingen, de interviews en de literatuurverkenning blijkt dat er een sterke behoefte is aan betekenisgeving en zingeving. Een zinvolle daginvulling en het ervaren van betekenis in het leven, worden gezien als de basis van empowerment. Een belangrijke vraag die naar voren komt, is wat sociaal professionals nodig hebben om empowerment van cliënten in Beschermd Thuis en in (ambulante) begeleiding anderszins te realiseren en de integratie in de wijk te bevorderen. Het wordt duidelijk dat een goede sociaal professional niet alleen ondersteuning biedt, maar ook de intrinsieke motivatie van de cliënten aanmoedigt om hun eigen regie en participatie te versterken, wat bijdraagt aan hun welzijn en autonomie.

Het is belangrijk om, zoals Olthof (2024) het begrip 'andersheid' omschrijft, niet te streven naar aanpassing aan de norm of het idee van 'hard werken om normaal te zijn'. Er zou gepleit moeten worden voor een herziening van het inclusiebegrip, waarbij ruimte wordt gemaakt voor diversiteit en 'andersheid'. Inclusie is met andere woorden niet gebaseerd op uniforme standaarden, maar op maatwerk en de erkenning van ieders unieke positie.

Toepasselijk noemen Wilken en Den Hollander (2019): 'Sense of belonging, being, becoming' dat nodig is in het nemen van eigen regie en het participeren van cliënten in Beschermd Thuis en cliënten in de wijk anderszins. Echt landen in de wijk en je thuis voelen, kan bemoeilijkt worden door gevoelens van uitsluiting en de mentale uitdagingen die gepaard gaan met het opbouwen van een (nieuw) leven in een eigen huis. De ervaring van zelfstigma bijvoorbeeld en het (soms) langdurige proces van acclimatiseren, maken dat de overgang naar een eigen huis mentaal belastend kan zijn. Het benadrukt eveneens de noodzaak van maatwerk in de (ambulante) begeleiding en van het goed aansluiten bij de behoeften van cliënten in Beschermd Thuis. Sommige cliënten ervaren het wonen en de verplichte begeleiding in Beschermd Thuis als betuttelend en onvoldoende gericht op autonomie met een (voor sommigen) abrupte overgang na twee jaar. Ook voelen cliënten zich soms verplicht tot bepaalde regelingen, wat hun autonomie verder zou inperken. Een ander punt van zorg is de (mentale) gezondheid en zelfredzaamheid van medebewoners. Sociale netwerken, relaties en bestaans(on)zekerheid spelen eveneens een rol in dit proces, vooral met betrekking tot de eigen financiële situatie en schuldhulpverlening. Het versterken van netwerken is hierbij

van belang voor mensen in kwetsbare posities; de METT draagt hieraan bij. Dat geldt ook voor intensieve begeleiding om (herhaalde) dakloosheid kan voorkomen.

(Sociaal) professionals hebben een wezenlijke rol in dit proces. Zij moeten in staat zijn om naast praktische ondersteuning ook aandacht te besteden aan de psychosociale aspecten om te komen tot het diepere doel van het werk en bij te dragen aan het welzijn van de cliënt. Het stellen van de juiste vragen en het creëren van beweging in het proces, zijn van belang om vooruitgang te boeken. De training 'Skillslab landen in de wijk' en de 'Maak je Eigen Thuis' (METT) dragen bij aan deze ontwikkeling, maar verdere verfijning en maatwerk zijn noodzakelijk. Goede hulpverlening draait om het vinden van een balans tussen het bieden van ondersteuning en het bevorderen van eigen regie en participatie. Moedigt tevens de intrinsieke motivatie van de cliënt aan om zijn of haar eigen herstelproces vorm te geven. Professionals kunnen meer inzetten op wat cliënten in Beschermd Thuis wél kunnen doen. In lijn met de conclusie van één van de respondenten: Beschermd Thuis met een (t)huis in de wijk, stelt hoge eisen aan de cliënten, sociaal professionals, zorgaanbieders en de buurt zelf.

Een belangrijk aandachtspunt is dat de overgang naar zelfstandig wonen door de 19 geïnterviewde respondenten in Beschermd Thuis als snel ervaren wordt, wat volgens hen kan leiden tot terugval. Maatwerk en voldoende begeleiding zijn hierbij nodig. De begeleiding is goed op de hoogte wat een wijk te bieden heeft en waar de cliënt aansluiting in de wijk kan vinden. Initiatieven als Gemengd Wonen biedt oplossingen om duurzaam wonen in de wijk te realiseren. Wonen in een Gemengd Wonen-complex fungeert op zichzelf als een methodiek, waarbij bewoners hun woon- en samenleefvaardigheden ontwikkelen. Een community van professionals die zich gezamenlijk verantwoordelijk maakt voor de successen en uitdagingen van een wonen in een community à la Gemengd Wonen, is daarbij een basisvoorwaarde om tot positief resultaat te komen. Door community coaching en community building te bieden, kan ingespeeld worden op de dynamiek en de cultuur in het complex en daar omheen.

Sleutelfiguren in de wijk, zogenaamde ambassadeurs, spelen een belangrijke rol in het bevorderen van sociale cohesie en in het organiseren van activiteiten die bewoners helpen integreren in hun (nieuwe) omgeving. Het bespreken van (zelf)stigma is een belangrijk onderdeel van toekomstige trainingen en van de ambulante begeleiding.

Deze verdiepende studie onderstreept het belang van samenwerking tussen verschillende (zorg)organisaties in de wijk én tussen wijken, zowel formeel als informeel. Ook wordt het belang van maatwerk benadrukt: oplossingen moeten aansluiten bij de persoonlijke behoeften van cliënten. Het bredere streven om de wijk vitaler te maken krijgt concreet vorm door verbinding te zoeken met de sociale basis. Dit gebeurt onder meer door middel van de inzet van wijkambassadeurs en het stimuleren van eigenaarschap in de wijk. In diverse Utrechtse wijken vindt deze benadering weerklank. Uit de interviews en bijeenkomsten binnen het programma '*Thuis in je Wijk*' blijkt bovendien dat bestaande initiatieven het meeste effect hebben wanneer ze gedeeld, onderling afgestemd en naar verwezen wordt. Zo ontstaat eveneens inzicht in wat werkt, wat niet werkt en wordt de kracht van de wijk optimaler benut.

Werk vanuit de basis aan een programmatische strategie om cliënten (beter) te laten landen in de wijk. Het gaat over toeleiding, de infrastructuur in de wijk; onderlinge samenwerkingen en vindbaarheid in de wijk. Maar ook over (h)erkenning van herstel, over behoefte en noodzaak aan veiligheid, de noodzaak aan hubs of veilige havens in de wijk én bovenal over (het stimuleren tot) participatie en (maat)werk.

Zoals Sociaal Werk Nederland het verwoordde naar aanleiding van een opdracht voor een gemeente: 'Een grote groep mensen was eenzaam en werd niet bereikt'. Sociaal Werk geeft aan in staat te zijn om in beeld te brengen wat individueel nodig is. '*Maár er is ook iets collectiefs nodig*' (E. Lukkik en H. Timmerman, persoonlijke communicatie, 10 en 15 januari 2024). Het werken vanuit community building, bijvoorbeeld

m.b.v. de ABCD-methode, met sleutelfiguren, kwartiermakers en wijkondersteuners, draagt bij aan het bouwen van sterke(re) gemeenschappen waar iedereen zich welkom voelt en op eigen wijze mee kan doen.

De training 'Skillslab landen in de wijk' biedt een waardevol kader voor reflectie en uitwisseling, maar verdere ontwikkeling is nodig om cliënten succesvol te laten landen in de wijk. De aanbeveling is om te blijven investeren in samenwerking en maatwerk, en te blijven leren van de praktijkervaringen om zo de kwaliteit van zorg en ondersteuning te verbeteren. Zet in de trainingen én in de begeleiding in op 'versterken'. 'Versterken omvat kracht- en herstelgericht werken' (Wilken en Den Hollander (2019), dat draait om het vergroten van de eigen regie, zelfredzaamheid, het ondersteunen van persoonlijke groei en het bevorderen van participatie van mensen in hun sociale omgeving.

Om ervoor te zorgen dat (ambulante) hulp in de toekomst beschikbaar blijft voor cliënten in Beschermd Thuis en cliënten in de wijk, is het nodig om sterker in te zetten op de verbinding tussen formele en informele zorg. Richt de aandacht daarbij meer op de netwerken rondom de cliënt. Dit vraagt deels om een verschuiving in rolopvatting: professionals en organisaties worden uitgedaagd om vanuit de praktijk en het dagelijks leven van de cliënt mee te denken over passende oplossingen. Community building vormt hierin het hart van de visie, het gaat om anders organiseren, met minder nadruk op formele zorg en meer aandacht voor de leefwereld van de cliënt. Ondersteuning door mensen met ervaringsdeskundigheid of ervaringskennis speelt hierin een waardevolle rol.

Tot slot, en in lijn met het gedachtegoed van Jeannette Pols, hoogleraar 'Anthropology of Everyday Ethics in Healthcare', wordt bepleit om met een antropologische blik naar de zorgpraktijk te kijken (UvA, 2022). Hierdoor wordt zichtbaar hoe zorgverleners ethiek en 'goede zorg' vormgeven, niet als abstracte begrippen, maar juist in hun alledaags handelen. Deze benadering sluit aan bij praktijkgericht onderzoek en participierend actieonderzoek binnen het sociaal werk. Door te werken op kleine en lokale schaal kan zo worden bijgedragen aan een rechtvaardige (micro)samenleving, waarin mensen daadwerkelijk gezien en gehoord worden binnen hun eigen context.

9 Dankwoord

Dank aan alle deelnemers aan de METT, alle 19 geïnterviewde respondenten in Beschermd Thuis; de respondenten die de Skillslab landen in de wijk gevolgd hebben; de (ervaringsdeskundige) facilitators en ontwikkelaars: Yvonne Beerenfenger, Lilian Bos, Babette den Oudsten, Virginia, Tim van Hoven Hazenberg, David de Goede; Astrid van Osenbruggen, Jerrol Beets, Boaz Siebesma; Sanne Wullums, Helma Ruitenbeek, Caroline Rijnveld, Marianne Post, Huis van Vrede, Aron Kroon, Josina Trompetter, Jan Berndsen, Martijn Kole, Emilia Hernandez Pedrero, Lex Staal, Hans Timmerman, Jan de Vries, Bouchra Tabitte, Bram Gootjes, Julia Muller, Edwin Luttik, Coline van Everdingen, Sandra Manintveld, Liek Rentrop, Jan Jans, Reinier Dijkstra, Mary van Termeij, Martin Roos, Goos Cardol en tot slot Nadine Langerak, Guusta van der Zwaard, Theo den Hertog, Juul Reinkink, en Mariel Kanne, Helga Veldhuizen, Kim van de Wetering, Lia van Doorn, Joanna Korfage, Dorieke Wewerinke en Fred, Ebbe en Brechtje Inklaar.

Referenties

- Actiz (2012). Preventie en zorg. Nieuwe definitie gezondheid. Geraadpleegd op 18 januari 2025, van <https://leden.actiz.nl/ledennet-onderwerpen/gezondheid/openbaar/nieuwe-definitie-gezondheid>.
- Adviescommissie Toekomst beschermd wonen (2015). *Van beschermd wonen naar een beschermd thuis*. Adviesrapport in opdracht van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.
- Adviespunt VN-verdrag Handicap (2025). *4 tips: Werken met ervaringsdeskundigheid volgens het VN-verdrag Handicap*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, van <https://nietsoveronzonderons.nl/meer-over-het-vn-verdrag-handicap/onze-artikelen/4-tips-werken-met-ervaringsdeskundigheid-volgens-het-vn-verdrag-handicap/>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224.
- Baas, I. (2023). *Evaluatie 'Maak je Eigen Thuis Training' (METT)*. Resultaten van deelonderzoek A: evaluatie van de METT.
- Baarda, B. (2019) *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. 3^e druk. Noordhoff Uitgevers Groningen/ Utrecht.
- Beentjes, B. (2020). Hoe kies je de juiste tool voor patiënten/ cliëntenparticipatie? The Patient Safety Company. Geraadpleegd op 24 januari 2022, van <https://www.patientsafety.com/nl/blog/patientenparticipatie-selecteer-tool>.
- Begemann & Vermaas (2013). *Zin in zelfredzaamheid. Zingeving en welbevinden in de Wmo*. Vilans: Utrecht.
- Beroepsvereniging van professionals in sociaal werk (BPSW) (2021). *Beroepscode voor professionals in sociaal werk*. Uitgave Beroepsvereniging van professionals in Sociaal Werk (BPSW).
- Beroepsvereniging van professionals in sociaal werk (BPSW) (2022). *Beroepsprofiel van de sociaal werker*. Uitgave Beroepsvereniging van professionals in Sociaal Werk (BPSW).
- BMC (2021). *Rapport onderzoek opvangvoorzieningen*. In opdracht van gemeente Utrecht, namens de U16.
- Boeije, H., Bleijenbergh, I. (2023). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Boom uitgevers.
- Boesveldt, N. (2022). *Rapportage Voorkomen Herhaalde Dakloosheid regio Utrecht – derde ronde*.
- Boesveldt, N., Palm, M. (2023). *Rapportage Voorkomen Herhaalde Dakloosheid. Rapportage vijfde meting van vijfjarig onderzoek naar recidive dakloosheid in Utrecht, meting 2023*.
- Boevink W. (2006). *Stories of recovery. Working together with experiential knowledge in mental health care*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Boevink, W. (2000). Deviant, Tijdschrift tussen psychiatrie en maatschappij, nummer 26.
- Boevink, W. Kroon, H. Delespaul, P. & Van Os, J. (2016). Empowerment according to persons with severe mental illness: development of the Netherlands list and its psychometric properties. Open journal of psychiatry. Vol.7. no1.
- Boevink, W. 2023. *Ontwikkeling en benutting van ervaringskennis en -kunde in Valente-organisaties*. Pag. 13-14.
- Boogers, M.J.G.J.A., & Reussing, R. (2019). *Decentralisatie, schaalvergroting en lokale democratie*. Bestuurswetenschappen, 2. Pag. 22-46.

- Beckerman, S., Westerveld, L. (2024). *Initiatiefnota dakloosheid. 'Er moet wat gebeuren, dit is menonwaardig'*.
- Bussemaker, J. et al. (26 november 2024). 'Wijkpreventie gebaat bij afstemming op vele niveaus'.
- Sociale Vraagstukken. Geraadpleegd op 9 januari 2025, van <https://www.socialevraagstukken.nl/aandachtswijken-hebben-multi-level-onderzoek-nodig/>
- Cardol, G & Jansen, J (2022). *Recht doen aan sociale professionals*. Uitgeverij Coutinho.
- Colburn, G. (2022). *Homelessness is a Housing Problem: How Structural Factors Explain U.S. Patterns* (University of California Press).
- College voor de Rechten van de Mens (2016). *Armoede, Sociale Uitsluiting en Mensenrechten*.
- College voor de Rechten van de Mens (2018). *Huisvesting. Het recht op behoorlijke huisvesting in Nederland*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, van <https://publicaties.mensenrechten.nl/file/07a72167-cc4c-4634-8b83-0db77ddbe70f.pdf>.
- COOAB 2.0. (z.d.). *Coördinerend Orgaan Opleidingen Agogische Beroepen in de ggz*. Geraadpleegd op 18 december 2024, van <https://cooab.nl/>.
- De Tussenvoorziening (2017). Projectplan Tango.
- De Tussenvoorziening (2020). VOIZ-academie projectplan.
- De Tussenvoorziening (2020). Ervaringsdeskundigheid ontwikkelen binnen de Tussenvoorziening.
- De Vries, H. (17 augustus 2018. Gewijzigd op 16 november 2020). Psychiater Dirk de Wachter strijdt tegen ijkigheid en nikserigheid. Geraadpleegd 10 januari 2025, van Reformatorisch Dagblad.
- Instituut voor interventiekunde (2020). Digitale kenniskaarten Appreciative Inquiry.
- Eerst een Thuis, (2023). Geraadpleegd 11 januari 2025, van [Springplank: werk betekent inkomen. zelfvertrouwen en zelfredzaamheid | Voorbeelden en ervaringen | Eerst een thuis.](#)
- Eickholt, W., (2017). *Wat ik nou toch heb meegemaakt. Verslag van een jaar dakloosheid*.
- Eickholt, W. Video (20 september 2019). *Als je dakloos bent*. De Nuk.
- Eigen Kracht Centrale (2020). *Eigen Kracht-conferentie voor individuen en families. Samen een plan maken..., samen beslissen..., ...Over de toekomst!*
- General Comment No. 7 (2018). *On the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention*.
- FEANTSA (1april 2025). ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. Geraadpleegd op 6 januari 2025, van <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>.
- Gemeente Utrecht (2016). *Regionaal veranderplan opvang en beschermd wonen. Handreiking Regionaal plan van aanpak beschermd wonen en maatschappelijke opvang: een taak voor alle gemeenten*.
- Gemeente Utrecht (2016). *Utrechtse uitgangspunten voor onderlinge (financiële) samenwerking in de U16-regio*.
- Gemeente Utrecht (Juli 2017). *Regionale koers maatschappelijke opvang en beschermd wonen U16. Van wonen in een instelling naar zelfstandig wonen met begeleiding*.

Gemeente Utrecht (2019) *Van regionale koers maatschappelijke opvang/beschermd wonen naar Regioplan MO/BW Utrecht-stad*.

Gemeente Utrecht (25 oktober 2019). *Raadsbrief G4 brandbrief stijgende dakloosheid*.

Gemeente Utrecht, 2020. Contractpartners aanvullende zorg Wmo vanaf 2020. Geraadpleegd op 18 januari 2025, van <https://zorgprofessionals.utrecht.nl/hulp-en-ondersteuning-wmo/aanbesteding-inkoop-en-subsidies/contractpartners-aanvullende-zorg-wmo-vanaf-2020>.

Gemeente Utrecht (2021). *Kernboodschap thuis in de wijk*.

Gemeente Utrecht (2021). *Samenwerking zorg sociale basis*.

Gilsing 2009, p.40 in Bestuurskunde 2013 (22) 3. Een gezin, een plan, een regisseur: de gemeente aan zet. Door Oude Vrielink, M., Koper, H. & Sterrenberg, L.

Groeidocument voor een nieuw opleidingsprofiel Ba-SW (23 augustus 2024). Gebaseerd op input van de LOO SW bijeenkomst van 26 januari 2024.

Ham, M. (14 november 2019). Sociaal werk kan niet anders zijn dan tegendraads. Geraadpleegd op 19 januari 2025, van <https://sociaal.net/achtergrond/sociaal-werk-tegendraads/>.

Hochstenbach, C. (2022). *Uitgewoond*. Das Mag.

Hogeschool Utrecht, Lectoraat Wonen en Welzijn. (2024). *Eerst een Thuis in regio. Ervaringen met een nieuwe aanpak van dakloosheid*.

Huber, M., Van Doorn, L., Davelaar, M. (2022). 'Lisbon declaration on combatting homelessness' in Sociale Vraagstukken. 24 maart 2022. Geraadpleegd op 18 oktober 2024, van <https://www.socialevraagstukken.nl/waar-we-staan-in-de-aanpak-van-dakloosheid-in-nederland/>

Huber, M. (2024). Samenvatting onderzoek 'Social Networks First?' Versie voor het Basisnetwerk Maatschappelijke Opvang van Valente, juni 2024.

Kal, D., Post, R., & Scholtens, G. (2012). *Meedoen gaat niet vanzelf. Kwartiermaken in theorie en praktijk*. Amsterdam: Uitgeverij Tobi Vroegh.

Kal, D. (2016). *Krachtig wonen in de wijk*. [Lezing]. Congres Aedes. Geraadpleegd op 18 oktober 2024, van https://www.kwartiermaken.nl/downloads/Aedes_2016_pdf.

Kampen, T. (17 oktober 2024). Inaugurele rede: *Gespleten loyaliteit. Sociaal werkers in morele nood*. Universiteit voor Humanistiek.

Kansfonds, Hogeschool Utrecht (2024). Iedereen telt mee! Resultaten tweede ETHOS-telling van dak- en thuisloosheid in 55 gemeenten. Geraadpleegd op 10 november 2024, van <https://www.kansfonds.nl/wp-content/uploads/2024/10/ETHOS-telling-2024-publieksrapportage.pdf>.

Kersthold, J. en Paradies, G. (2014). Wat doen burgers in de participatiesamenleving? Openbaar bestuur. Geraadpleegd op 23 januari 2022, van <https://core.ac.uk/download/pdf/31148972.pdf>

Koepel Gepensioneerden. (2015). De voordelen van de participatiesamenleving. Geraadpleegd 23 januari 2022, van <https://www.koepelgepensioneerden.nl/wp-content/uploads/2020/01/De-voordelen-van-de-participatiesamenleving-Movisie-8-december-2015.pdf>.

Kringwijs/ processen/ wijkexpeditie (2021). Geraadpleegd op 24 januari 2022, van <https://www.kringwijs.nl/processen-faciliteren/wijkexpeditie/>.

Kroon, H. *Psychiatrie en samenleving: zoeken naar verbinding*. Rede, 14 december 2018.

Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk (2017).

Landelijk Opleidingsoverleg Bachelor Social Work (LOO) (23 augustus 2024). *Groeidocument voor een nieuw opleidingsprofiel Ba-SW*.

Leeman, E. (2020). *Netwerkpsychiatrie. Samenwerken aan herstel en gezondheid. Resourcegroepen als basis*. Boom Amsterdam.

Lewin, K. (1948) *Resolving social conflicts: Selected papers on group dynamics*. Edited by Gertrud Weiss Lewin. Harper & Brothers, New York.

Lister (2021). Thuis in de Wijk. Meerjarenbeleidsplan Lister 2022-2026 (zorginhoudelijk). Geraadpleegd op 13 juni 2023, van <https://www.lister.nl/wp-content/uploads/2022/09/Lister-Meerjarenbeleidsplan-2022-2026-Thuis>

Lister (2022). *Marco: De Boodschap resoneert Beperkt. Ervaren cliënten voldoende invloed binnen Lister?*

Lister (z.d.) Samen werken aan herstel. Geraadpleegd op 18 februari 2024, van <https://www.lister.nl/>

Lister (2023). Projectplan METT Utrecht West.

Lowdes, V., Pratchett, L. (2006). *CLEAR: Understanding Citizen Participation in Local Government – and How to Make it Work Better*. Local Governance Research Unit, De Montfort University, Leicester, United Kingdom. Geraadpleegd op 8 mei 2025, van https://www.researchgate.net/publication/228425528_CLEAR_Understanding_Citizen_Participation_in_Local_Government-and_How_to_Make_it_Work_Better

Meetellen (2024). Aanvullend advies Meetellen in Utrecht. Geraadpleegd op 19 januari 2025, van [aanvullend advies](#).

Meetellen Amsterdam (2020) Cliëntbeleving Resourcegroepen Amsterdam.

Meetellen (2024). *Vinden wat je nodig hebt. Ervaringen van Utrechters in een kwetsbare situatie met het aanbod en de vindbaarheid van financiële regelingen en activiteiten in de buurt*.

Movisie (17 februari 2017). Geraadpleegd op 10 januari 2025, van *Profiel Informele Onafhankelijke Cliëntondersteuners. Wat kunnen ze en wat doen ze?* Profiel-Informele-onafhankelijke-cliëntondersteuners [MOV-12211376-1.0].pdf (movisie.nl).

Rademakers, J. Naar een inclusieve samenleving. Geraadpleegd op 11 januari 2025, van <https://www.nivel.nl/nl/nivel-onderzoeksagenda-2025-2027/uitdaging-inclusieve-samenleving>.

Regionale quickscan sociaal domein (2021). Hogeschool Utrecht/ Movisie.

Rijksoverheid (2022). *Governancecode zorg*.

Neuteboom, J. (2018). Drift for transitions. Organiseren van transitie, zijn, zien en doen. Masterclass Transitie management. Erasmus Universiteit/ Drift.

Olthof, J. (2024). *'Hard werken om normaal te zijn'. Praktijken en illusies van inclusie*. UvA.

Overkamp, E. et al. (2020) Tussenrapportage quick scan T0 Reflectie- en leertraject van beschermd wonen naar beschermd thuis U16. Hogeschool Utrecht en Movisie.

Peersupport Open Dialogue. Geraadpleegd 9 oktober 2021, van www.podnederland.nl.

Portaal. (z.d.-b). Onze gemengd wonen projecten. Geraadpleegd op 2 januari 2025 van <https://www.portaal.nl/over-ons/inclusieve-buurtten/onzegemengdwonenprojecten/>.

Post, M. (2024). Gezamenlijke routekaart. Lister.

Phrenos, Projectgroep Plan van aanpak ernstige psychische aandoeningen (2014). *Over de Brug*. Kenniscentrum Phrenos.

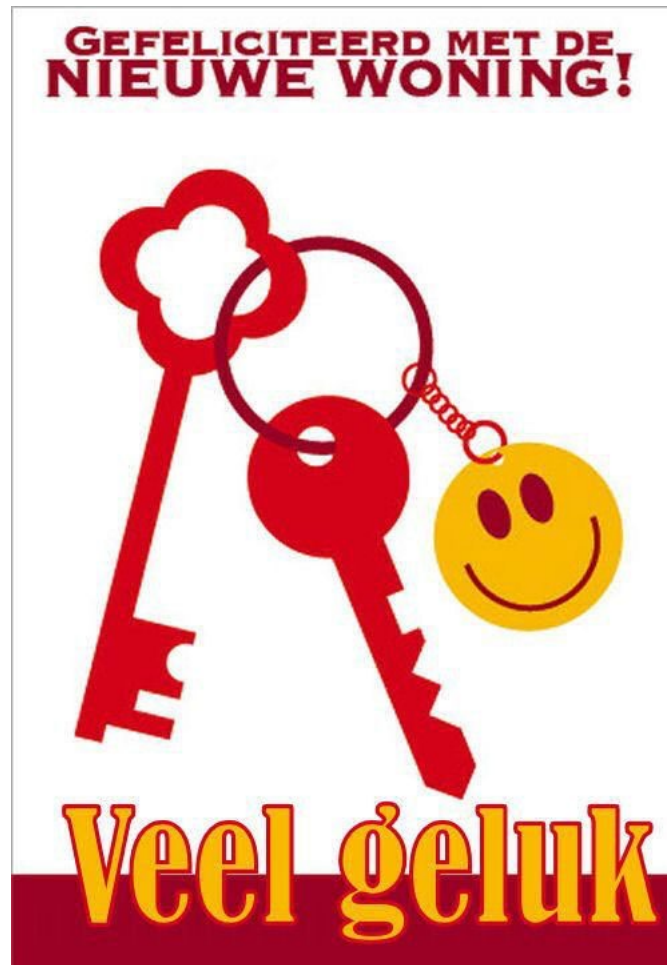
- Rapport Sociaal in Beweging (2022). *Empowerment van de sociaal professional als fundament. Advies van de verkenningcommissie Hogere Sociale Studies.*
- Regio Lekstroom (2020). Impactanalyse regio Lekstroom.
- Ricoeur, P. (1992). *Oneself as Another*. The University of Chicago Press.
- Regiegroep huis in je Wijk (2023). Uitvoeringsplan Thuis in je Wijk.
- Regionale quickscan GGZ Sociaal Domein (2021) in Profiel-Informele-onafhankelijke-cliëntondersteuners [MOV-12211376-1.0].pdf (movisie.nl).
- RVS (2020). Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen. Geraadpleegd op 9 januari 2025, van <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen..>
- SamenThuis2030 (2023). Whitepaper *Betekenisvol samenwerken met jongeren met ervaringskennis over (dreigende) dakloosheid. Een handleiding voor beleidsmakers.*
- Schel, S. (2024). *Towards understanding what Dutch people in a socio-economically disadvantaged position need to enhance their living conditions*. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Radboud Universiteit Nijmegen.
- Sergeant, S. (2021). *Working Together, Learning Together, Towards Universal Design for Research*. Antwerpen/ 's Hertogenbosch Gompel & Scacina Uitgevers.
- Sijbrandij, M. (2022). *Hulp van lotgenoot steunt vluchteling*. NRC, 13 en 14 augustus 2022
- Stel, v.d. J., Gool, v. R. (2020). Ontwikkeling van professionele competenties. Van visie via onderzoek naar competenties. In *Netwerkpsychiatrie. Samenwerken aan herstel en gezondheid*. Boom | de Tijdstroom.
- Taskforce EPA Midden Westelijk Utrecht (2015). *Volwaardig Burgerschap en Psychiatrie*.
- Tonkens, E., De Wilde, M. (2013). *Als meedoen pijn doet. Affectief burgerschap in de wijk*. Van Gennep Amsterdam.
- Tjaden, C.D. et al. (2020). Attachment as a framework to facilitate empowerment for people with severe mental illness. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice* published by John Wiley & Sons Ltd on behalf of British Psychological Society.
- Tjaden, C.D. et al. (24 november 2020). Embracing the social nature of recovery: a qualitative study on the resource group method for people with severe mental illness. *Frontiers in Psychiatry*.
- Trompetter, J. (3 september 2024). Verslag: Brainstorm Thuis in je wijk voor ambulant begeleiders die cliënten begeleiden met achtergrond ex-dakloosheid en bemoeizorg.
- UvA (22 november 2022). Met een antropologische bril naar zorgethiek kijken. Universiteit van Amsterdam. Geraadpleegd op 18 januari 2024, van <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-maatschappij-en-gedragswetenschappen/nieuws/2022/11/met-een-antropologische-bril-naar-zorgethiek-kijken.html?cb>
- Valente (22 juni 2021). *Lisbon declaration*. Geraadpleegd op 9 januari 2024, van <https://www.valente.nl/nieuws/europa-tekent-voor-einde-aan-dakloosheid/>.
- Valente (2023). *Kwaliteitsstandaard voor professionals in herstelondersteunende zorg*. Geraadpleegd op 18 januari 2024, van <https://www.valente.nl/wp-content/uploads/2023/10/Kwaliteitsstandaard-voor-professionals-in-herstelondersteunende-zorg-Valente.pdf>
- Valente (2022). Dossier participatie. Geraadpleegd op 9 januari 2024, van <https://www.valente.nl/themas/dossier-participatie/>.

- Valente (2023). *Rapportage Staat van de nachtopvang*. Geraadpleegd op 9 januari 2024, van <https://www.valente.nl/kennisbank/onderzoek-staat-van-de-nachtopvang-2023/>
- Valente (2025). *Receptenboek Wonen Eerst*. Werkgroep Wonen.
- Van Regenmortel, T. (2022). *Rede: Bouwen aan een wetenschappelijke basis voor sociaal werk. Onderzoek dat ertoe doet!* Tilburg University.
- Van Zutphen, M. (10 juli 2024) Hechting en identiteitsontwikkeling: hoe je hechting jouw zelfbeeld beïnvloedt. Geraadpleegd op 18 januari 2025 van <https://psycholoog.nl/blogs/hechting-en-identiteitsontwikkeling-hoe-je-hechting-jouw-zelfbeeld-beinvloedt> Identiteitsontwikkeling is het proces waarbij we een stabiel, verschillende hechtingsstijlen hebben een invloed op onze identiteitsontwikkeling.
- Verhoeven, N. (2023). *Thematische analyse. Patronen vinden bij kwalitatief onderzoek*. Boom uitgevers Amsterdam.
- Vereniging van Ervaringsdeskundigen (VvED) (2022). *Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid*.
- Vilans. (2018). *Herstel ondersteunende zorg – Herstel*. Kennisbundel.vilans.nl. Geraadpleegd 24 januari 2022, van <https://kennisbundel.vilans.nl/herstelondersteunende-zorg-herstel.html>
- VNG (2015). *Kernpunten advies Commissie Toekomst beschermd wonen. Regionaal Plan van Aanpak Beschermd Wonen*.
- VWS (11 december 2023). *Betreft Reactie schriftelijk overleg inzake Nationaal Actieplan Dakloosheid en beschermd wonen (29325 nr. 155)*.
- Weeghel, v. J., Couwenbergh, C. (2020). *Netwerkpsychiatrie. Samenwerken aan herstel en gezondheid*. Boom I de Tijdstream.
- Hét Platform voor ABCD Community Builders (2015). Geraadpleegd op 11 januari 2025, van <https://wijzijnabcd.nl/>
- Wilken, J. P. & Den Hollander, D. (2019). *Handboek steunend relationeel handelen: Werken aan herstel en kwaliteit van leven*. SWP Amsterdam.
- Wewerinke, et al. (2024). *Eerst een Thuis in regio Utrecht. Ervaringen met een nieuwe aanpak van dakloosheid*. Hogeschool Utrecht, Lectoraat Wonen en Welzijn.
- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) (2015). Geraadpleegd op 13 juni 2024 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorg-en-ondersteuning-thuis/wmo-2015>.
- Wolf, J. (2017). *Krachtwerk. Methodisch werken aan participatie en zelfregie*. Bussum: uitgeverij Coutinho
- Wolf, J., Scheepers, A., & Van Leerdam, J. (2022). *Naar een thuis in de wijk. Gids bij uitstroom uit beschermd wonen*. Nijmegen: Preventie Alliantie, Impuls Werkplaats & Cebeon.
- Wolf, J., Van den Dries, L. Impuls – Onderzoekcentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc (2023). *Het dashboard van het Nationaal Actieplan Dakloosheid*.
- ZonMw (2018). *De buurt aan de slag*. Geraadpleegd op 11 januari 2025, van <https://projecten.zonmw.nl/nl/project/de-buurt-aan-de-slag>.
- Zorg en Welzijn. *Sociaal werk moet inzetten op basisbanen*. Geraadpleegd op 20 augustus 2021, van <https://www.zorgwelzijn.nl/sociaal-werk-moet-inzetten-op-basisbanen/>
- Zwolle Actief. Geraadpleegd op 10 januari 2025 van <https://zwolleactief.nl/>.

Bijlagen:

- Analyse en Aanbevelingen Maak je eigen thuis training (M.E.T.T.) Baas, I. (2023)
- Uitvoeringsplan thuis in je wijk

**HIER
KOMT
ALLES
SAMEN**

Pinterest

**Analyse en Aanbevelingen
Maak je eigen thuis training
M.E.T.T.**

Ineke Baas, 17 augustus 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding en achtergrond (deelproject) analyse METT
2. Doelstelling en kern van de METT volgens de deelnemers
3. Wat is de METT?
4. Opbouw van de METT; kenmerken en oefeningen
5. Theoretische onderbouwingen van de METT, m.b.t. individuele empowerment, identificatie en betekenisvol leven.
6. Monitoring van de METT
7. Analyse en effectiviteit van de training
8. Aanbevelingen voor de METT in de overgang naar een beschermd thuis of zelfstandig wonen
9. Conclusie

1. Inleiding en achtergrond (deelproject) analyse METT

Hoe maak je je - eigen - thuis, ook in de wijk? Of je nou gaat verhuizen, nieuw komt in een wijk, terugkomt van een lange afwezigheid (zoals een langdurige klinische opname): het schakelen naar aanpassen aan nieuwe woonomstandigheden is altijd ingrijpend. Toch bezit je zelf al veel kwaliteiten die jou van dienst kunnen zijn om deze verandering aan te kunnen. (Bron: werkboek Maak je Eigen Thuis Training). De overgang naar zelfstandig wonen is spannend; de oude ik ken je, de nieuwe nog niet. Ook is het stil in huis, daar moet je aan wennen. Na jaren in de opvang weet je eigenlijk niet wat een eigen thuis is. Quote van één van de deelnemers van de METT:

Er is een groot gat tussen opvang en zelfstandig wonen. Hoe moet/ kan je hiermee omgaan? Stop met dingen te regelen voor deze mensen. Regel je eigen eten; ga niet wachten tot de medewerkers gaan koken. Ga je eigen vloer leggen. Op dit moment is de structuur en het patroon dat er te veel geregeld en te veel gedaan wordt voor cliënten die uit gaan stromen. Ook gaat de uitstroom véél te snel! De wal kan het schip keren als het te snel gaat en mensen weer terugvallen.

Soms kan de overgang naar zelfstandig wonen snel gaan. Binnen een week had één van de deelnemers de sleutel. Maar je wereld is klein, zeker als je lang dakloos of bijvoorbeeld gedetineerd geweest bent. Heel lang heb je het gevoel dat iedereen naar je kijkt. Dat er 'gedetineerde' of dakloze op je voorhoofd staat. Je hebt tijd nodig om te acclimatiseren en jezelf te accepteren. Het helpt dat je open over de periode die achter je ligt kan en mag zijn. De vraag wie je wat vertelt of hoe je omgaat met het afronden van ambulante begeleiding speelt. De rol van ervaringsdeskundigen in het delen van je verhaal en het herkennen van signalen speelt een grote rol in de METT. Een ervaringsdeskundige weet echt wat je meemaakt. Een sociaal werker kijkt te veel vanuit het methodische, ook naar normen en waarden. Maar vraag expliciet (bijvoorbeeld met behulp van de ervaringsdeskundige) wat ik voor jou kan betekenen. Iemand die zelf dakloos is geweest begrijpt dat.

Deze analyse maakt deel uit van de onderzoeksvraag:

Op welke wijze kan de eigen regie in Beschermd Thuis versterkt worden?

Het onderzoek bestaat uit twee deelprojecten:

1. Individuele empowerment
2. Collectieve empowerment

In het kader van het onderzoek door onderzoeker en docent Ineke Baas, Hogeschool Utrecht, naar wat bijdraagt aan de empowerment van cliënten in de wijk, onderzoekt Baas op welke wijze participatie én eigen regie individueel en collectief versterkt kan worden. In het onderzoek wordt deze vraag per deelproject beantwoord aan de hand van interviews, focusgroepen en literatuuronderzoek. Individuele empowerment in deze heeft betrekking op welke wijze empowerment van cliënten in de wijk bijdraagt aan participatie en eigen regie. Collectieve empowerment door 'power by peers' én de rol die professionals (kunnen) spelen in de empowerment van hun cliënten. Tot slot, hoe grijpt individuele en collectieve empowerment op elkaar in?

2. Doelstelling en kern van de METT, geformuleerd door vijf deelnemers van de METT

- De METT is 'halen en brengen', je moet jezelf blootgeven en kwetsbaar opstellen. Contactpersoon noemt het 'in herstel'. Mensen zijn niet gewend om zelf beslissingen te nemen! Heel belangrijk aspect van de METT. Hij gaat overigens de METT zelf geven in de toekomst, samen met Lilian.
- De METT benadert het gevoel, de identiteit en de eigen kracht. De METT is juist goed omdat het niet het praktische benadrukt, maar juist het gevoel hóe.
- De METT stimuleert om te participeren. Ook zonder Lilian was hij naar de METT gegaan. Hij kon en wilde niet meer in het stramien blijven en een andere groep mensen ontmoeten. Lange tijd heeft deelnemer de indruk gehad dat mensen aan hem konden zien dat hij dakloos geweest is. Dat het op zijn voorhoofd gedrukt stond als het ware. Hij leerde dat je je ook minder mag en kunt voelen; accepteerde dat je mindere dagen hebt.
- Bewustwording van eigen kracht en kwetsbaarheid. Meer zelfreflectie erdoor en proberen het moeilijke en het onzekere grijpbaar/ concreet te maken. Door de METT en vrijwilligerswerk iets vrijer, lossen gevoel.
- Met de METT kan je je leven weer opbouwen en kan je bouwen aan een toekomst.
- Met jouw inzicht kan je anderen helpen.

3. Wat is de Maak je Eigen Thuis Training: METT?

'De training is ontwikkeld door het Schakelpunt; een samenwerkingsproject van Lister, Tussenvoorziening, Doen & Laten en het Leger des Heils gericht op het bieden van handvatten bij het zelfstandig wonen en het landen in de woonwijk'. (Bron: Werkboek Maak je Eigen Thuis Training). Woon je ergens al een lange tijd of kom je er net wonen? De M.E.T.T. helpt je om je thuis te gaan voelen in jouw huis en wijk. Of kan je helpen voor te bereiden op een verhuizing. In de METT worden ervaringen gedeeld en samen oefeningen gedaan met een positieve blik op de toekomst. De trainers zijn ervaringsdeskundigen'. (Bron: flyer METT). Er wordt gewerkt aan empowerment en bewustwording. Dit behelst veel meer dan werken aan sociale contacten of aan specifieke vaardigheden. Centraal staat: wie ben jij; wat wil jij; hoe kan je je goed voelen op je eigen plek en wat is daarvoor nodig? De METT biedt (groeps)oefeningen gericht op zelfhulp en scholing, waarbij de eigen ervaringen centraal staan. Deze activiteiten worden door ervaringsdeskundigen met gelijksoortige ervaringen geboden en vinden plaats in een peersupport-omgeving, - deels vergelijkbaar met een herstelacademie. De kracht van de inzet van ervaringsdeskundigen is de gelijkwaardigheid, de ervaringskennis en het fungeren als rolmodel. Herstelgerichte (peer)ondersteuning staat centraal in de METT. Een speerpunt is dat de deelnemers, die overwegend een achtergrond hebben in Beschermd Wonen en de Maatschappelijke Opvang, gestimuleerd worden om activiteiten gericht op persoonlijk herstel te verkennen en op te pakken. Zo was of werd een deel van de deelnemers ervaringsdeskundige in opleiding aan de VOIZ-academy. Lister en de Tussenvoorzieningen nemen de ervaringen en resultaten mee in de doorontwikkeling van het

aanbod.

Inhoudelijke motivatie deelnemers METT

- Verder willen gaan
- Hulp van WIJ 3.0 is niet toereikend
- Ervaren van stigma
- I.p.v. vluchten in drank en drugs
- Helen
- Veilige plek/ veilig voelen
- Trots willen zijn
- Zeggenschap en regie over eigen leven willen ervaren
- Ervaren van groepscohesie; een groep hebben die achter je staat;
- Uit je huis gaan; van de bank af.
- Een eigen huis en nu?
- Alleen zijn en niet meer terug willen naar leven van dakloosheid en/ of verslaving.

4. Opbouw van de METT; kenmerken en oefeningen

De METT bestaat uit 6 bijeenkomsten, waarvan 1 terugkombijeenkomst. De METT werkt met een vaste opeenvolgende opzet. Dat zorgt voor herkenning en rust. Voorafgaand aan het geven van de METT's hebben Lister en de Tussenvoorziening 3 pop-up bijeenkomsten georganiseerd.

4a. POP-up METT

Het programma van de *pop-ups*, waaronder op 19 september 2022:

- Inloop van 30 minuten zodat iedereen goed kan landen;
- Welkom
- Steundocument
- Uitleg bijeenkomst
- Kwaliteiten en vervorming
- Dromen
- Vervolg

- **Opdracht sleutelbos**; startoefening van de pop-up METT. Het hebben van een sleutelbos. Waar staat dat voor? Wat betekent het voor je? Variërend: 'Met een sleutel besef je wat je hebt; maar de sleutel tot het hart zit er niet bij'. Sleutel staat voor een woning; een eigen huis. 'Je onveilig voelen in je eigen huis na een inbraak'.
- **Opdracht steundocument**. Wat heb je nodig? 'Vertrouwdheid, relaxedheid en verbinding'. 'Af kunnen zeggen'. 'Uit je huis gaan'. 'Tijden in de gaten houden'.
- **Opdracht 'Over de Drempel'**, METT pop-up 19 september 2022
Welke sfeer is er in huis als je de drempel over stapt?
Welke kleuren zie je?
Wat is er in jouw huis aanwezig dat belangrijk voor jou is? Bv planten, mensen of dieren?
Wat maakt dat je er thuis voelt?
Is er iets dat je je aan thuis doet denken?
Wil je nog iets naar binnen keren zodat jij je thuisvoelt?

- **Opdracht: kaarten/ kwartet.** Pak een z.g. 'faith-kaart' die je aanspreekt bij je mening. Het betreft een z.g. inspiratie kaartenset over welbevinden en zorg voor beter. Vertaal de inspiratiekaarten naar je eigen (t)huis. 'Een dier besodemetert je niet'; fijn om dieren aan te raken'. Vertrouwen is geschaad; vertrouwen moet verdiend worden. Veel zwanen en ganzen. Er is zoveel buiten dat je wel naar buiten móet.
- **Opdracht: ga met je gedachten naar je huis; wat gebeurt er in je eigen huis?** Nooit een thuis gehad; ging van kindertehuis naar kindertehuis. Geprobeerd een thuis van de woning te maken, niet gelukt. Geen herinneringen en geen foto's hebben. Thuis is veiligheid, tenminste zou een synoniem van veiligheid moeten zijn. Dat geldt niet voor alle deelnemers. 'Ik heb nu een woning en moet ik mij nu gelukkig voelen?' 'De woning is van de Tussenvoorziening, de gordijnen zijn van de Tussenvoorziening. De groene kleur is van de Tussenvoorziening. Maar wat is van jou?'
- **Opdracht: wie ben ik?** Nadenk-opdracht: Wie ben ik zelf? Hoe kan ik thuis mij zelf zijn? Durf je eigen ik te laten zien en je eigen masker af te zetten. Hoe kan je op zoek gaan naar jezelf? Je niet anders voordoen en dat die persoon dan óók iets opens zegt.
- **Opdracht Tips en Tops.** Inlevingsoefening. Wat ben je tegengekomen? Wat is jouw droom, bv ook deelnemen of een ervaringsdeskundigheidstraject bij de NOIZ volgen? Of Doen en Laten? Of juist deelname aan de VOIZ-academy?

Opbrengst pop-up trainingsbijeenkomsten:

Inzage in de thema's die spelen in het leven van de deelnemers, als:

- Leven met eenzaamheid; 'de eenzaamheid is het grootst';
- Training sterk door samenwerking met ervaringsdeskundige. Zij lichtte o.a. het thema eenzaamheid toe a.h.v. haar persoonlijke verhaal over dak- en thuisloosheid.
- Leven met angsten en spanning; een aantal deelnemers is bang voor het moment dat hun woning omgeklapt wordt op eigen naam;
- Gehoord en gezien worden
- Groepssamenstelling. In principe kan iedereen meedoen aan de METT. Wel kan het zijn dat de problematiek te zwaar is voor de METT. In dat geval is een time out interventie en/ of een één op één reflectie na afloop van belang.

4b. De inhoudelijke thema's van de METT

Per bijeenkomst wordt er stilgestaan bij een thema en gewerkt aan de hand van werkvormen. De thema's worden verpakt in 'verhuisdozen' in de vorm van werkbladen (zie bijlage 1). Het werkblad kun je zelf invullen op de manier die bij jou past. Dit kan in woorden, in tekeningen, met pictogrammen. Tijdens de METT-training worden de fictieve verhuisdozen gevuld. De thema's van de verhuisdozen zijn:

- Wie ben ik?
- Krachten en Belemmeringen
- Steun en Netwerk
- Verbinding
- Zingeving
- Gezondheid
- Fase van terugkomst/thuiskomst

In de eerste bijeenkomst wordt stilgestaan bij waar de deelnemer op dat moment staat in het wonen. Er wordt een visionboard gemaakt van hoe de deelnemers willen dat het wonen en in de (nabije) toekomst uit ziet. Wat de deelnemers al in huis hebben en wat hiervoor (evt. nog) nodig is staat centraal. De laatste

bijeenkomst wordt er afzonderlijk en met elkaar teruggeblikt aan de hand van een moodboard dat ons vertelt hoe (sterk) de deelnemer op dat moment 'is' in het wonen. We sluiten alle verhuisdozen, we laten eruit wat we niet meer nodig hebben en maken ruimte voor wat er nog nodig is.

4c. De opbouw van de afzonderlijke METT-bijeenkomsten

- 1) Werken met een z.g. steundocument. Ik steun mijzelf vandaag door... Dit staat gelijk aan een 'wellness check-in' over wat jij nodig hebt. Het is afkomstig uit de WRAP¹. Wat heb je nodig:
 - bv. vertrouwde; relaxedheid; verbinding;
- 2) Sleutelbos. Het hebben van een sleutelbos en de betekenis ervan. Besef wat je hebt. "De sleutel tot het hart zit er niet bij". Wat betekent een woning voor jou?
- 3) Gevolgd door terugkijken;
- 4) Een inhoudelijk thema. Bv positieve gezondheid;
- 5) Een oefening (bijvoorbeeld over de lijn: zelf doen; niets doen een ander laten doen);
- 6) Zorgdocumenten;
- 7) Een foto-oefening.

Terugblik

Elke keer, en de terugkombijeenkomst in het bijzonder, wordt er teruggekeken op de vorige keer: wat is je bijgebleven respectievelijk hoe kijk je terug op de hele METT-training en wat is je daarvan bijgebleven? Tijdens de terugkombijeenkomst op 24 maart 2023 noemden de METT-deelnemers (die eerder in een Beschermd Wonen voorziening verbleven):

- De METT is passend bij de eigen identiteit; bij vergroten van vertrouwen;
- Chaos durven toelaten;
- Veiligheid en vertrouwen is nodig;
- Op een veilige manier aan de slag met hoe je je voelt;
- Veel meer bewustwording en identiteit.

Inhoudelijk feedback en omgaan met thema's, waaronder:

Positieve gezondheid. Reacties:

- Het kostte veel energie, gewend aan vluchtgedrag;
- Het écht toepassen lukt niet;
- Bewustzijn: 'Waarom eet ik nu chocola?'
- Het lijden bewust aankijken;
- Het is een mentaal proces;
- Alleen doen? 'Je moet wel iemand hebben';
- Acceptatie.

Thema. Positieve Gezondheid gaat over:

- Zelfcompassie

¹De afkorting WRAP staat voor "Wellness Recovery Action Plan". Dit is een zelfhulpmethode en herstelprogramma voor mensen met psychische aandoeningen, ontwikkeld door Mary Ellen Copeland. Het programma is gericht op het vergroten van zelfregie en het bevorderen van het herstelproces van de persoon die het programma volgt. De WRAP biedt tools en strategieën voor het omgaan met symptomen en crises, het identificeren en gebruiken van ondersteunende hulpbronnen, het vaststellen van persoonlijke doelen en het opstellen van een actieplan voor het bereiken van deze doelen. Het is gebaseerd op de principes van empowerment, eigen verantwoordelijkheid en het benutten van persoonlijke krachten en middelen. De WRAP wordt wereldwijd gebruikt door mensen met verschillende psychische aandoeningen, zoals depressie, angststoornissen, bipolaire stoornis en schizofrenie. Het programma is ook effectief gebleken voor mensen die te maken hebben met verslavingen, trauma en stress.

- Zelfacceptatie
- Wat vertel je aan wie?
- Neem je anderen in bescherming?
- Naar buiten: werk met je eigen steundocument.

Thema. Werken met het levensverhaal.

Eenzaamheid vreet aan je. Het is niet leuk; er moet ruimte voor emotie zijn.

4d. Opbouw van de METT, ervaren door de deelnemers

- **Vision board**
Mooie opbouw om met het maken van een 'vision board' te beginnen. Je beeldt je een huis of wens over je huis uit in een vision board. Met andere woorden: maak je eigen droom. Tegelijkertijd is het meer dan dromen. Het is voor een aantal laten zien wat ze nu hebben en zij wensen. Bv een tuin; leven met gezin etc.
- **Pauzes**
De METT had rekening gehouden met ruim voldoende pauzes waardoor de duur van de training niet als 'zwaar' aanvoelde.
- **Fotokaarten**
De oefening met de kaarten was een goede oefening om na te denken, aldus één van de deelnemers. D.m.v. de kaarten kan je visualiseren hoe je je huis en/ of leven ziet. Wat wens je, wat droom je? Je werkt feitelijk de hele week met je kaart.
- **Voorstellen aan de hand van je hand**
Eén van de deelnemers noemde specifiek de oefening met de hand. In deze oefening stel je jezelf voor aan de hand van je hand en maak je een omtrek van je hand en vul je per vinger in wat er goed gaat (duim); waar je je op richt (wijsvinger); waar je een hekel aan hebt of lastig vindt (middelvinger); waar je trouw aan bent (ringvinger) en tot slot waar je nog in wilt groeien (pink). Je vertelt vervolgens dan aan de groep wat er bij iedere vinger staat.
- **Netwerkcirkel**
Ook de netwerkcirkel heeft indruk gemaakt. Eén van de deelnemers geeft aan dat zijn kringetje klein maar goed is. De familie staat voor de metafoor waar je vandaan komt en waar je naar toe gaat. Praten met moeder o.a.; hij kan altijd bellen. Contact met broer, zus en stiefvader is er, maar niet diep; ieder gaat zijnsweegs. Een andere deelnemer noemt inzet op het versterken van het sociaal en ondersteunend netwerk belangrijk en heeft behoefte aan meer focus op het netwerk. Zij noemt de netwerkcirkel bewustwording. Bij wie moet je bijvoorbeeld zijn en wie heb je nodig om ergens te komen? Ook bij PTSS moet je de huisarts en reguliere hulp weten te vinden.
- **Afwisseling**
De afwisseling tussen ervaringen uitwisselen in de groep en zelf opdrachten maken was natuurlijk en bijdragend aan het rendement van de training. Ook is aangegeven dat het goed is om eerst zelf aan de slag te gaan met de opdrachten en hier ruim de tijd voor te hebben. Vervolgens je gedachten en opbrengst van de opdracht te delen met de groep.
- **Eenzaamheid**
De oefening met drie soorten eenzaamheid is één van de deelnemers zeer bijgebleven. Er zijn verschillende soorten eenzaamheid. Met de groep lees je de bijlage over eenzaamheid. Iedereen leest een stukje voor en vraagt aan de deelnemers waar zij zich in herkennen.

- **De wijk**
De oefening in de wijk was 'een makkie'; namelijk een favoriet bankje had deze deelnemer al, maar buurtcafé ingaan of bij de burens aankloppen, daar heeft ze geen feeling mee. De checklist van de wijk-oefening is heel bruikbaar.
- **Vangnet**
In de opbouw had eerder ruimte voor het vangnet in de wijk kunnen zijn; het is cruciaal wat je doet als je je niet goed voelt.
- **Passie**
Goed dat de training je aanzet om te werken en handelen vanuit je hart; uit je hoofd is niet hetzelfde. Dan zit je er niet in nl.
- **Hobby's en vrije tijd**
Aandacht voor hobby's zit erin maar kan sterker. Hobby's moet je creëren. Wat doe je graag? Een van de deelnemers noemde bijvoorbeeld dat hij graag fotografeert. Werk meer en sterker met een stip op de horizon: hoe ga jij er komen?
- **Steunpunten in de wijk; naar voren en integraler in de training.**
De laatste bijeenkomst kwamen essentiële elementen naar voren, zoals steunpunten in de wijk, wat doe je als iets tegenzit en hoe ga je hiermee om. Deze elementen kunnen integraler in de gehele training verwerkt worden. De onderdelen sloten goed op elkaar aan en waren alle relevant voor de METT. De laatste trainingsdag daarvan kunnen de onderdelen meer gefaseerd en geïntegreerd in de gehele training verwerkt worden.
- **Moodboard.**
Mooi dat de training besloot met het maken van een 'mood board'.
- **Gezamenlijke evaluatie**
De gezamenlijke bespreking van de evaluatie, in de vorm van een focusgroep, werd als verrijkend ervaren. Door gezamenlijk terug te kijken en te delen, werd de opbrengst *samen gedeeld* en niet door de deelnemers afzonderlijk gedeeld. De deelnemers refereerden o.a. aan datgene wat ze als goed van elkaar ervaren hebben.
- **Status terugkomdag**
De status en inhoud van de terugkomdag was niet goed duidelijk, aldus één van de deelnemers. De training was immers afgesloten met certificaat. Oefeningen van de terugkomdag over 'hulpvragen/ zelf doen' hadden beter aan het begin van de trainingscyclus gepast. Als een soort nulmeting. 'Dat geldt ook voor de hulpvraag-flowchart-sleutelhangers. Was nuttig geweest aan het begin van de trainingscyclus'.
- **(Ervaringsdeskundige) trainers**
Overall, goed dat de ervaringsdeskundigen uit eigen ervaringen vertelden; daarmee creëerden zij herkenning en een brug voor de deelnemers om ook eigen ervaringen, krachten en kwetsbaarheden. Eveneens om twijfels te bespreken. De trainers Lilian en Yvonne zijn sterk in het faciliteren van basisveiligheid, structuur en rust. Prettig en warm in contact. Zij delen eigen ervaringen wanneer deze aanvullend zijn.

5. Theoretische onderbouwingen van de METT m.b.t. individuele empowerment, identificatie en betekenisvol leven.

- In de METT wordt gerefereerd aan de logotherapie. Elementen uit de logotherapie zijn het vinden van betekenis in het leven, dat essentieel is voor het ervaren van een gevoel van welzijn en voldoening. De logotherapie is ontwikkeld door de psychiater Victor Frankl. Frankl geloofde dat mensen op zoek zijn naar betekenis in hun leven en dat deze zoektocht naar betekenis een centrale rol speelt bij het bepalen van

ons gedrag en ons welzijn. Hij stelde dat de mens niet alleen een product is van zijn omgeving en zijn biologie, maar dat de mens ook een bewuste keuze kan maken om zijn houding ten opzichte van zijn omstandigheden te veranderen.

- Het vergroten van veerkracht en leren omgaan met uitdagingen loopt als een rode draad door de METT. De Veerkracht of ook wel Resilience Theory gaat ervan uit dat mensen veerkrachtig kunnen zijn en in staat zijn om te herstellen van tegenslagen en uitdagingen. Persoonlijk empowerment kan worden bevorderd door mensen te helpen hun veerkracht te vergroten en te leren om te gaan met uitdagingen en moeilijkheden. ,

- De METT genereert het aanboren en versterken van intrinsieke motivatie. De theorie van de zelfbepaling, ontwikkeld door Edward Deci en Richard Ryan, stelt dat mensen het gelukkigst zijn wanneer ze autonomie, competentie en verbondenheid ervaren. Autonomie verwijst naar het gevoel van controle hebben over het eigen leven, competentie verwijst naar het gevoel dat je vaardigheden hebt om dingen te doen, en verbondenheid verwijst naar het gevoel van verbondenheid met anderen. Wanneer mensen autonomie hebben, voelen ze zich meer gemotiveerd en competent om doelen te bereiken. Dit kan leiden tot persoonlijk empowerment. Deze z.g. zelfbepalingstheorie komt voort – volgens Deci en Ryan – uit intrinsieke motivatie die de meest duurzame en krachtige vorm van motivatie is, omdat het stimuleert om te handelen vanuit eigen interesses en waarden.

- Het bewerkstelligen van persoonlijk empowerment in de METT. De z.g. Social Cognitive Theory gaat ervan uit dat het gedrag van mensen wordt beïnvloed door zowel persoonlijke factoren als omgevingsfactoren. Persoonlijk empowerment kan worden bereikt door het aanleren van vaardigheden en strategieën die mensen helpen om beter om te gaan met de omgeving en hun eigen gedrag te beheersen.

6. Monitoring de METT

In het najaar van 2022 heb ik de METT als deelnemer en als onderzoeker bijgewoond. De deelnemers wonen zelfstandig - soms met begeleiding – en een aantal werkt in de NOIZ of VOIZ. Dikwijls werken zij daar als ervaringsdeskundige of ervaringsdeskundige in opleiding. De METT-training heb ik opnieuw gevolgd en onderzocht van januari t/m maart 2023. Ditmaal voor deelnemers die zelfstandig wonen – met begeleiding na uitgestroomd te zijn uit de Beschermd Wonen en de GGz. Tot slot heb ik de tweedaagse training voor ambulant werkende professionals Start in de Wijk als deelnemer en onderzoeker gevolgd.

Opvallend is dat naast de inhoudelijke thema's de deelnemers de volgende terugkerende thema's in de METT inbrachten:

- Hóe maak ik mijn eigen thuis? Als ik kijk naar de inrichting, hoe kan ik het dan naar mijn zin maken? Hoe wil ik het?
- De waarde van wonen. De waarde van wonen en de waarde van (een) netwerk(en) werd manifest. 'Mijn keuken is een, zo niet de belangrijkste plek voor mij'.
- Eenzaamheid en netwerk: wie heb ik in de 'binnenste' ring en wie daarbuiten? Contact met familie speelt een belangrijke rol. In deze METT-trainingen maakte familie voor de deelnemers veelal geen deel uit van de binnenste ring.
- Participatie, werk en specifiek (de mogelijkheid om te) werken als ervaringsdeskundige.

- Zingeving.

Kenmerken van de METT

- Respectvol; integer;
- De kracht van iets (in)brengen;
- Humor en zelfspot;
- Werken met ervaringskennis.

Onderzoeker en deelnemer tegelijkertijd

In de METT stellen de deelnemers zich kwetsbaar op. Het voelde vertrouwd en *mindful* om met de oefeningen aan de slag te gaan. De nieuwe groep en de persoonlijke verhalen openen je hart. Mooie korte reflecties op eigen leven door de trainers. Het is spannend om tegelijkertijd deelnemer en onderzoeker te zijn. Het is lastig in de zin dat het een drempel is om eigen kwetsbaarheden te benoemen. Uiteindelijk ben ik blij en is het noodzakelijk om met elkaar (en met jezelf) in gesprek te gaan over wat mij en de overige deelnemers bezighoudt en welke stappen ik zou kunnen zetten. Mooi om de oefening netwerkcirkel, kwaliteiten en belemmeringen te kunnen bespreken met elkaar. Ik heb een zeer positieve indruk van de training wat betreft het vergroten van bewustwording over het eigen netwerk; de eigen woning en de eigen omgeving. Een neveneffect van de training is dat deze tegelijkertijd een netwerk en contacten genereert, en daarnaast stimuleert tot participatie, werk of vrijwilligerswerk. In de bevlogen verhalen over de VOIZ en de NOIZ hoorde ik aspecten van zingeving en (toekomst)perspectief terug. Mede het laatste zorgde voor positieve energie in de training. Ik heb geleerd dat iedereen (inclusief medewerkers uit diverse disciplines) deelnemer moet (kunnen) zijn en zelf ervaart hoe de opdrachten/ training voor hem/ haar zijn. Door het maken van de z.g. 'mood board' en 'vision board' merkte ik dat het beeld dat ik voor ogen heb makkelijk terug te halen is. Het beeld is niet meer abstract. Ik heb de groep als een warm bad ervaren en ben dankbaar voor het vertrouwen en het delen met mij en vice versa, van ervaringen, angsten en kwetsbaarheden, wensen en hoop. Groepsbeleving en groepscohesie speelt een belangrijke rol in de individuele empowerment van de deelnemers. Er is waardering voor elkaar; zorgzaamheid, steun, warmte in een uitnodigend en welkom klimaat.

Randvoorwaarden voor deelname aan de METT?

- De pop-up/ try out was goed, maar ook merkbaar dat van één deelnemer de problematiek te zwaar was;
- In principe kan iedereen meedoen aan de METT;
- Bereidwilligheid en commitment; je moet er zijn, voor jezelf en de ander;
- Laat iedereen voorafgaand aan uitstroom de training doen;
- (Zicht op) een eigen plek hebben;
- Willen werken aan herstel en spreken over herstel;
- Moet je de taal machtig zijn? Het is lastig als je de taal en cultuur niet machtig bent, ook al werk je met intermediairs. Je moet een vertaalslag kunnen maken.
- Goed kunnen landen in de wijk. Het is niet het alleen het eigen huis, ook de omgeving én het kunnen regelen van dingen eromheen;
- Voor duurzame en succesvolle uitstroom naar beschermd thuis is meer nodig dan alleen training. 'Er moet veel in weinig tijd gebeuren als je over een half jaar je eigen huis hebt'.

7. Analyse en effectiviteit van de METT

Analyse op basis van meetbare resultaten. Waar je in een analyse de resultaten volgt voor én na de METT, schets ik hierbij de uitkomsten van de beleving en effectiviteit van de METT, aan de hand van interviews. De interviews zijn gedaan in de periode tot vier maanden ná de METT. De geïnterviewde deelnemers worden eveneens een jaar na de training opnieuw geïnterviewd. Om te meten in hoeverre de training effectief geweest is, ga ik na of de deelnemers de beoogde kennis en vaardigheden hebben verworven en of deze kennis en vaardigheden daadwerkelijk worden toegepast in de praktijk. Hiertoe onderzoek ik:

- Toename van kennis
- Verbetering van vaardigheden
- Toepassing van kennis en vaardigheden in de praktijk
- Feedback van deelnemers om te weten te komen of zij de training als waardevol hebben ervaren en of zij denken dat de training hen heeft geholpen.
- (Return on Investment (ROI) waarbij de ROI van de training wordt vastgesteld of de kosten van de training gerechtvaardigd zijn door de resultaten die zijn behaald is niet in deze fase uitgevoerd).

Voor dit onderdeel – evenals het onderdeel opbouw METT - zoals aangegeven door de deelnemers, is feedback verzameld van de deelnemers om te weten hoe zij de training hebben ervaren en toepassen in hun dagelijks leven. De scope van de interviewvragen is mede gebaseerd op basis van de thema's van de METT-training:

- Krachten en kansen en/ of belemmeringen; Steun en netwerk; verbinding en resourcegroepen.
- Gevoel van verbinding met anderen; Steun familie, netwerk, sociale contacten en/ of informele zorg.
- Zelfredzaamheid; Ontmoetingsplekken; (Omgaan met) eenzaamheid; Preventie: duurzaam wonen zonder terugval. Thuis in de Wijk. (Mentale) gezondheid;
- Zingeving en toekomstperspectief
- Maatschappelijk, medisch en persoonlijk herstel.

De interviewvragen zijn o.a.:

- Hoe kijk je terug op de training METT?
- Wat is de kern van de METT?
- Wat zijn kenmerken van de METT?
- Wat heeft de METT je gebracht; heb je iets specifiek geleerd of meegenomen?
- Is er een onderscheid te maken in training en therapie wat betreft de METT?
- Hoe is de opbouw en zijn de oefeningen van de METT?
- Hoe ben je met de METT in contact gekomen?
- Zijn er randvoorwaarden voor deelname aan de METT?
- Wat is de rol en het belang van ervaringsdeskundigheid in de training?
- Hoe draagt de METT bij aan zelfstandig wonen?
- Wat is volgens jou het rendement en de kracht van de training?
- Wat is de rol van de professional in participatie en het versterken van de eigen regie?
- Vervolg op de METT?
- Aanbevelingen voor de METT en voor de overgang naar beschermd thuis?

7a. Resultaten effectiviteit van de METT, door 5 deelnemers

Wat heeft de METT je gebracht?

- Zelf weer een stap verder gekomen;
- Leren niet te hoeven wedijveren. Deze groep was daar een mooi voorbeeld van. In tegenstelling tot medewerkers waar contactpersoon vaak wel het gevoel heeft dat er gewedijverd wordt;
- Iedereen spreekt dezelfde taal;
- Herkenning;
- Openheid.

Effectiviteit van de METT

- De METT leidt tot participatie; het is een herstelgroep;
- Door met ervaringsdeskundigen te werken was de training meteen effectief;
- Sneeuwbal: je bent gezien en gehoord;
- Bewuster nadenken met de METT;
- De METT biedt een netwerk; je hebt een netwerk nodig (bij uitstroom). Je kunt het niet alleen.
- Dat je je beter bestand voelt tegen agressie en intimidatie.

Heb je iets specifiek geleerd of meegenomen?

- Reflecteren waar je staat in je herstel;
- Dat we als groep heel erg hecht zijn;
- Dat je nooit klaar bent;
- Dat je soms ook cynisch kan worden van iemands verhaal.

Hoe draagt de METT bij aan zelfstandig wonen?

- Eén van de deelnemers woonde al zelfstandig voordat hij met de METT begon. Hij heeft hulp gehad bij het zelfstandig wonen. Nog altijd heeft hij contact met een medewerker van de Tussenvoorziening, maar de woning is inmiddels omgeklapt op naam van deelnemer. In het begin was het spannend toen het ambulante contact wegviel. Na twee jaar werd je overgedragen aan het Buurtteam. Hij ziet de medewerker nog steeds in het pand waar hij woont en maakt dan praatje met hem;
- Deze deelnemer zoekt contact op zijn tijd en op zijn manier. Met sommige burens houdt hij afstand. Het gaat dan vaak over gebruik en over dezelfde dingen. Het brengt hem niet verder. Contacten vroeger waren vaak 'functioneel'. Nu geeft hij aan met wie hij wel/ niet contact wil en bij hem thuis ontvangt. Hij gaat nu met andere mensen. Hij wil niet terug naar de 'oude' mensen en de 'oude' verwachtingen;
- Overgang naar zelfstandig wonen is spannend; de oude ik ken je, de nieuwe nog niet. Ook is het stil in huis. Daar moet je aan wennen;
- Ook voor hulpverleners is er een hele weg te gaan;
- De METT stimuleert om te participeren. Ook zonder de trainers was hij naar de METT gegaan. Hij kon en wilde niet meer in het stramien blijven en wilde een andere groep mensen ontmoeten;
- Stigma. Lange tijd heeft deze deelnemer de indruk gehad dat mensen aan hem konden zien dat hij dakloos geweest is. Dat het op zijn voorhoofd gedrukt stond als het ware. Hij heeft op internet opgezocht hoe hier mee om te gaan.
- Acceptatie. Hij leerde dat je je ook minder mag en kunt voelen; accepteerde dat je mindere dagen hebt.

Wat neem je mee van de METT?

- Het belang van landen en opladen in je huis;
- De METT geeft inzicht en leert je exact te weten wat je wilt;
- Ken je behoeften qua huis en wonen, ook al kan je niet alles in één keer verwezenlijken;
- Er is ook aandacht voor je als je geen ideeën of dromen voor een eigen woonplek hebt;

- Proberen het moeilijke en het onzekere grijpbaar/ concreet te maken;
- Inzicht dat je je leven weer op kunt bouwen;
- Dat je kunt bouwen aan je toekomst;
- Dat je met jouw inzicht anderen kunt helpen;
- Door de METT en vrijwilligerswerk iets vrijer, iets losser;
- Je bent er voor je eigen leerproces;
- Gebruik kunnen maken van verschillende tools uit de training;
- Je mag van jezelf zeggen en voelen dat het goed gaat;
- Je mag trots zijn; en je mag er zijn;
- Omgaan met stigma;
- Je leren aansluiten;
- Bewust en onbewust neem je dingen mee;
- Ideeën hoe je je woning kan en wilt inrichten.

7b. Rendement van de METT; door 5 deelnemers

Is het genoeg? 'Nee, maar wel een opsteker; het is wel empowerend en bewustzijnversterkend! Ook identiteitsversterkend', aldus één van de deelnemers.

- De METT kan iets aanraken en misschien brengt het betrokkenen iets verder;
- Meer reflectie;
- Bewustwording; visualisatie en meer zelfreflectie;
- Spelenderwijs 'naar de diepte';
- Meer participatie;
- Is het een 'APK'? Niet elk jaar de METT aanbieden wanneer je hem (al) gedaan hebt;
- Altijd goed om mee te doen; het is nooit te laat;
- Door het spelen van een spel uit de METT luisteren naar de behoeften van anderen;
- Bewustwording van eigen kracht en kwetsbaarheid;
- Leren van ervaringen die je hoort.

De METT is cruciaal voor het herstel én het hebben van een netwerk. Het is nooit te laat om met de METT te beginnen; een grote groep is al uitgestroomd maar zou wel mee kunnen doen. Zelfstandig wonen is een droom die uitkomt voor de deelnemers. Het gaat om het bieden van de juiste hulp en ondersteuning; als het goed gaat dan kan de woning na twee jaar omgeklapt worden.

7c. Behoefte aan vervolg op de METT?

Er is behoefte aan een vervolg op de METT, mede om de deelnemers van de METT te vertellen waar eenieder mee bezig is; fijn om met dezelfde groep verder te gaan. Was gezellig én serieus. Reacties lopen uiteen van: 'Behoefte om iets 'dieper' te graven nu de basis gelegd is; jammer dat het afgelopen is, tot misschien eens in de zoveel de tijd samen eten en het is belangrijk om een *community* te creëren. Je komt niet alleen consumeren. Het gaat om meedoen en om het hebben van en bijdragen aan een *gemeenschap*'.

8. Aanbevelingen voor de METT in de overgang naar een beschermd thuis of zelfstandig wonen

Ik gebruik feedback en evaluatieresultaten om aanbevelingen te doen voor de METT.

- Start nog in de opvang met de METT-training; in het voorstadium m.a.w.;
- CPE; op gebied van herstelgericht werken is er een wereld te winnen;
- Halverwege de METT -training een korte verkenning doen waar je staat; al iets met de opbrengst doen. Daarop nagaan of je iets aan de training wilt toevoegen. Maatwerk maken per groep.
- (Meer) inspelen op waar je staat in je herstel.
- Empoweren deelnemers: hoe ben jij met je hulpverlening in gesprek?
- Meer aandacht voor stigma
- Hoe kan je met stilte omgaan?
- Juist ook professionals* aan de training deel laten nemen; om het gevoel te hebben hoe het is om deelnemer te zijn en elkaar te begrijpen.

Aanbevelingen gericht op professionals*

Eén van de deelnemers refereert aan de professional in zijn/ haar rol als woonbegeleider. Wat heeft deze professional nodig? Quotes uit een interview met deze deelnemer van de 'Maak je Eigen Thuis Training':

De deelnemer in kwestie weet wat bepalend is voor hem/ haar; niet de professional. Er moet bewustwording zijn bij de professional over de leefwereld van cliënten. Cliënten maar óók professionals moeten empoweren. Veel cliënten denken vaak dat ze niets kunnen. Ze vinden dat jij als professionals dingen voor hen moet doen en moet regelen. Professionals moeten empoweren en praktische ondersteuning bieden, bijvoorbeeld samen schoonmaken. Probleem is dat professionals heel weinig tijd voor de begeleiding hebben; alles moet in de systemen verantwoord worden. Professionals kunnen hun werk veel leuker en minder hospitaliserend maken. Deelnemer is veel mensen tegengekomen die geen mening hebben, mede omdat ze het niet gewend zijn en vanuit zelfstigma. Professionals vinden het eng om op gelijke voet te *leven* met cliënten; ze voelen zich soms aangevallen, hoewel er wel een omslag gaande is. Het zou goed zijn voor elke professional om mee te doen als deelnemer aan de METT, om zich echt in de leefwereld van de cliënt te verplaatsen. Het gesprek dat de professional indiceert of aangaat, gaat niet over goed of fout. De professional verleidt om hem/ haar zijn verhaal te laten doen en leerervaringen op te doen.

Start in de Wijk voor professionals

De training 'Start in de Wijk' voor professionals is een gezamenlijke scholing voor hulpverleners Maatschappelijke Opvang, Beschermd Wonen en Buurtteams. De training wordt ingezet op bewustzijnsvergroting bij professionals over het belang van empowerment en op het versterken van het sociaal en ondersteunend netwerk en de manier waarop je hieraan als professional kunt bijdragen. De kern van de training voor professionals is het faciliteren van richting geven aan wat cliënten zelf kunnen en willen. De training gaat ook over samenwerking met de buurtteams. Bevindingen worden in een apart onderdeel gemonitord.

9. Conclusie(s)

Er is een groot gat tussen opvang en zelfstandig wonen. Een van de deelnemers noemt de overgang van opvang naar wonen zelfs problematisch. Hoe moet of kan je hiermee omgaan?

‘Stop met dingen te regelen voor deze mensen. Wat betreft koken; regel je eigen eten; ga niet wachten tot de medewerkers gaan koken. Ga je eigen vloer leggen. Op dit moment is de structuur en het patroon dat er te veel geregeld en te veel gedaan wordt voor cliënten die uit gaan stromen’. Ook gaat de uitstroom véél te snel! De wal kan het schip keren als het te snel gaat en mensen weer terugvallen, aldus één van de deelnemers van de METT.

Waar moeten we rekening mee houden? Door vijf deelnemers.

- Terugval speelt een grote rol; je bent ‘best’ kwetsbaar
- Uitstromers uit de maatschappelijke opvang (MO) landen beter in de wijk; Beschermd Wonen uitstromers en mensen met blijvend psychiatrische problematiek zijn ‘toch kwetsbaarder’. Punt is dat SVP’ers slechts vijftien minuten per week hebben en het wijkteam slechts één uur per week. Dat is te weinig en komt voort uit kortetermijndenken van de (lokale) politiek. Het verschilt per gemeente. Dit speelt in gemeente Veenendaal. In gemeente Utrecht wordt er iets minder vanuit de korte termijn gedacht. Er wordt duurzaam geïnvesteerd aan de hand van een langetermijnplan. Pak de kern aan; dat is de essentie van de gemeente Utrecht.
- Blijvend in de opvang en niet in herstel? Zoek dan een meer kleinschalige vorm. Bv de woonvorm van Kwintes in Zeist; de cliënten kunnen ’s nachts ook iemand bellen. Of ambulant wonen op ‘pantoffelafstand’ van de zorginstelling, onder andere in de vorm van beschut wonen en beschermd thuis. Maar, ambulante hulpverleners hebben echt heel weinig tijd. Over het algemeen alleen voor de praktisch ondersteunende zaken als de post etc. Aan het ‘werken aan een thuis’ komen de meeste ambulante hulpverleners niet toe.

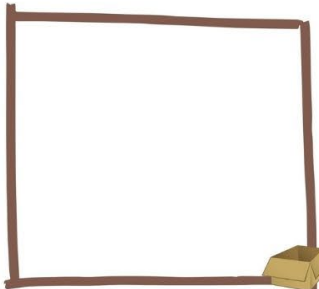
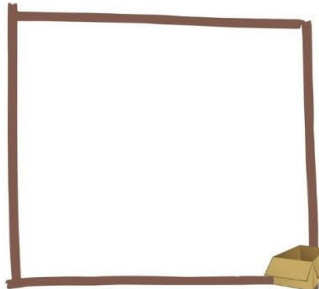
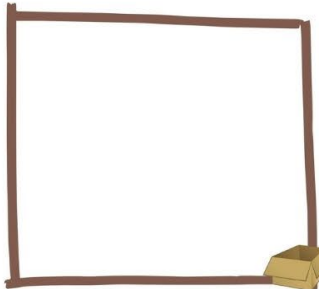
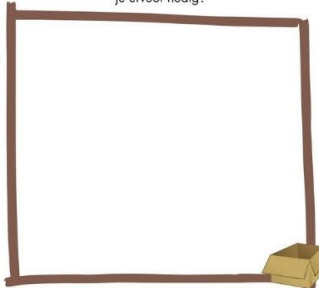
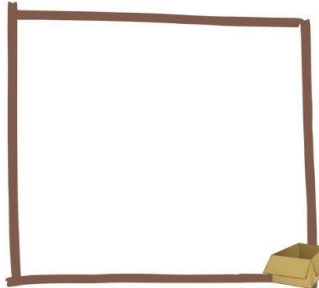
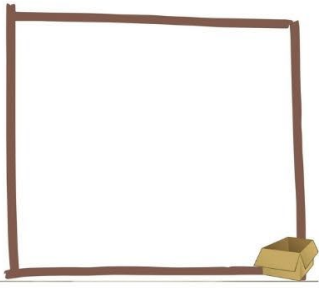
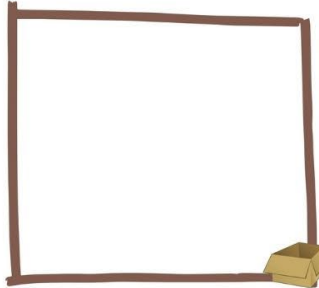
In deze context is de METT en de training Start in de Wijk zeer welkom!

De METT werkt van onbewust onbekwaam naar onbewust bekwaam, volgens de vier fases van de leercurve van Maslow. Mede door bewustwording lukt het de deelnemers de kern van zichzelf te raken. De oefeningen zijn hierop gericht, wat op de korte termijn positieve gezondheid, individuele empowerment en participatie bevordert.

Ik zie door de METT een toename van kennis en het leren en/ of versterken van vaardigheden in de praktijk. De feedback van deelnemers aan de METT impliceert dat zij de training als waardevol hebben ervaren en denken dat de training hen heeft geholpen. De tweede ronde interviews – eind 2023/ begin 2024 - gaat in op het duurzaam effect van de METT.

Bijlage 1

Overzicht van de werkbladen

DE VERHUISDOOS WIE BEN IK? Omschrijf wie jij bent. Denk hierbij aan vragen als: Hoe heet je? Hoe oud ben je? Waar kom je vandaan? Welke rollen heb je in je leven? Wat is belangrijk voor jou? Waar heb je een hekel aan? 	DE VERHUISDOOS KRACHTEN EN BELEMMERINGEN Welke krachten heb jij die helpend zijn in deze fase van je leven? Welke belemmeringen ken jij van jezelf die minder helpend zijn nu. Denk hierbij ook aan de krachten en belemmeringen vanuit je omgeving. 	DE VERHUISDOOS STEUN EN NETWERK Wie zijn jouw ondersteuners en wie ondersteun jij? Beide zijn even belangrijk. Wel zelf maar niet alleen!
DE VERHUISDOOS ZINGEVING Heb je voldoende daginvulling? Heb je hobby's? Heb je een religie? Heb je vrijwilligerswerk? Heb je werk of dagbesteding? Wat vind jij belangrijk om te kunnen doen en kan je dat ook vanuit je nieuwe woning doen? Wat heb je ervoor nodig? 	DE VERHUISDOOS VERBINDING Er ligt eenzaamheid op de loer als je verhuist naar een nieuwe omgeving of de intensiteit van begeleiding neemt af. Hoe maak jij verbinding? Is er een stap dit je hierin zou willen nemen en zo ja, welke? 	DE VERHUISDOOS GEZONDHEID Welke doelen en stapjes haal jij uit de positieve gezondheidstest? Wat zou jij in stand willen houden of juist uit willen proberen voor een positieve gezondheid?
DE VERHUISDOOS FASE VAN VERHUIZING/TERUGKOMST Wat en ook wie heb jij nodig om te kunnen landen in je nieuwe omgeving? Wat heb je gezien in de wijk dat je kan helpen om er thuis te voelen of in contact te staan met anderen? 		

Bijlage 2

Uitvoeringsplan Thuis in je wijk Juli 2023

Inhoudsopgave

1. Basisgegevens en samenvatting	2
2. Context en aanleiding	3
2.1 Afbakening	
3. Opgave	7
3.1 Ambitie	
3.2 Belanghebbenden: voor wie?	
3.3 Doelen	
4. Aanpak	9
4.1 DOEN in de wijk	
4.2 Bevorderen kennis en vaardigheden	
4.3 Communicatie	
4.4 Onderzoek en monitoring	
4.5 Fasering	
5. Ondersteuning van de uitvoering	16
6. Middelen	17
6.1 Inzet van mensen (tijd)	
6.2 Geld	
6.3 Informatie	
7. Risico's	18
8. Akkoord bestuurders	18

Bijlagen

1. Deelnemers Regiegroep
2. Eerste aanzet inspanningen per doel
3. Uitvoering en ondersteuning van de uitvoering
4. Ondertekenaars Akkoord Thuis in je Wijk

1 Basisgegevens

- a. Opdrachtgever: Regiegroep, zie bijlage 1 voor overzicht deelnemers
- b. Voorziene start- en einddatum opgave Thuis in je Wijk: 2023–2026
- c. Datum: Juli 2023
- d. Status: Definitief Uitvoeringsplan

Samenvatting

Utrecht wil een stad zijn waarin iedereen zich thuis voelt, mee kan doen en zichzelf kan zijn. Ook mensen die kwetsbaar zijn. In de praktijk blijkt dat kwetsbare inwoners nog vaak terugvallen op aanvullende zorg, waar dit ook laagdrempeliger en ‘normaler’ kan worden opgepakt. Tegelijkertijd staat door aanhoudende financiële en maatschappelijke onzekerheid, de houdbaarheid van het sociaal domein onder druk. We worden geconfronteerd met een snel groeiende vraag naar zorg enerzijds en financiële en personele krapte anderzijds.

Als we een stap extra willen zetten om inwoners met een psychische kwetsbaarheid, niet-aangeboren hersenletsel (NAH), of licht verstandelijke beperking (LVB), al dan niet met een achtergrond van dak- en thuisloosheid zich thuis te laten voelen, mee te laten doen en zichzelf te zijn, vraagt deze tijd van krapte om een nieuwe manier van werken en het richten van middelen. Zodat we meer kunnen bereiken met dezelfde inzet van middelen en mensen. Om een impuls te geven aan deze duurzame veranderopgave is een tijdelijk uitvoeringsprogramma nodig. We zien Thuis in je Wijk als vliegwiel voor een nieuwe manier van (samen)werken die, gezien de schaarste, hard nodig is.

In de eerste helft van 2023 zijn de samenwerkende partijen met behulp van Meetellen aan de slag gegaan om een gezamenlijke ambitie, doelen en waarden te formuleren en is er een structuur voor de samenwerking ter ondersteuning van de uitvoering opgezet. In dit uitvoeringsplan leest u deze uitgangspunten. Ze vormen de basis voor en geven richting aan de uitvoeringsfase ‘van denken naar doen’ die in de vier wijken na de zomer concrete invulling krijgt.

Het belangrijkste werk in het kader van Thuis in je Wijk gebeurt in de wijken. Daarbij sluiten we waar mogelijk aan bij bestaande netwerken zoals de Gezonde Wijk aanpak, casusiekoverleggen en kenniskringen. Met elkaar onderzoeken partijen in de sociale basis, sociale basiszorg, aanvullende zorg en eerstelijnszorg, corporaties, bewoners (bijvoorbeeld burens of familieleden), vrijwilligers en de gemeente hoe zij op een andere manier kunnen samenwerken. In de praktijk doen zij nieuwe ervaringen op en leren van elkaar. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid.

Thuis in je wijk is er niet op gericht om nieuwe voorzieningen te creëren, maar op het ontwikkelen van een gezamenlijke werkwijze, het bevorderen en benutten van contacten in de buurt en op het geschikter en toegankelijker maken van bestaand aanbod en ontmoetingsplekken, passend bij de behoeften van inwoners met een kwetsbaarheid. Hierdoor voelen mensen met een kwetsbaarheid zich meer thuis in de wijk, voorkomen we de vraag naar zorg en kunnen we duurzaam en toekomstbestendig onze inwoners die dat het meest nodig hebben zo goed als mogelijk helpen.

2 Context en aanleiding

Zeven jaar na de start van de transitie en transformatie in het sociaal domein blijkt dat voor inwoners met een psychische kwetsbaarheid, niet-aangeboren hersenletsel (NAH), of licht verstandelijke beperking (LVB), al dan niet met een achtergrond van dak- en thuisloosheid het nog steeds ingewikkeld is om mee te kunnen doen in de samenleving. Uit gesprekken in de wijk met inwoners met een kwetsbaarheid, vrijwilligers en professionals komt naar voren dat het huidige aanbod in de sociale basis onvoldoende aansluit bij de behoefte van deze inwoners en er nog onvoldoende gebruik wordt gemaakt van contacten in de buurt. Hierdoor is het voor deze inwoners moeilijker om mee te doen in de samenleving en komen hun “gewone mensen vragen” vaak bij de aanvullende zorg terecht. Professionals, bestuurders en ambtenaren concluderen dat de doelgroep te vaak terugvalt op aanvullende zorg, waar dit ook laagdrempeliger en ‘normaler’ kan worden opgepakt.

Urgentie

Door aanhoudende financiële en maatschappelijke onzekerheid, staat de houdbaarheid van het sociaal domein onder druk. We worden geconfronteerd met een snel groeiende vraag naar zorg enerzijds en financiële en personele krapte anderzijds. Als we een stap extra willen zetten om deze inwoners zich thuis te laten voelen, mee te laten doen en zichzelf te zijn, vraagt dat om een nieuwe manier van (samen)werken en het richten van middelen.

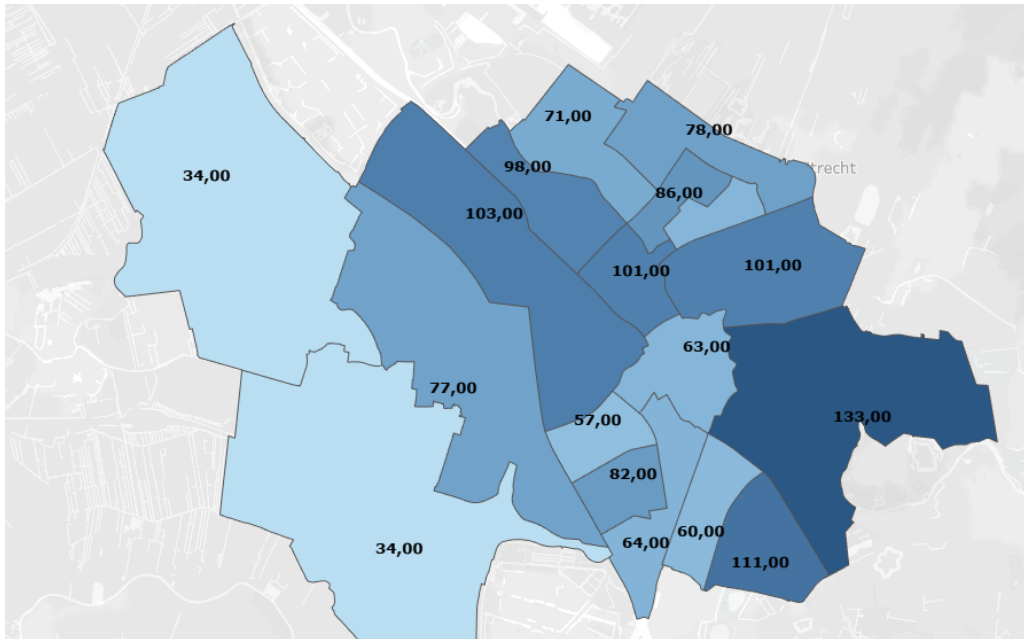
Wanneer we deze uitdaging niet met elkaar oppakken kunnen inwoners met een kwetsbaarheid onvoldoende ondersteund worden, wat kan leiden tot grote problemen in hun leven, zoals eenzaamheid, schulden en overlast. Dit leidt tot extra maatschappelijke kosten, bijvoorbeeld omdat deze inwoners intensievere hulptrajecten nodig hebben of een beroep doen op de aanvullende zorg om een stap te zetten in hun herstel.

Uit cijfers¹ blijkt dat de vraag naar individuele begeleiding de afgelopen jaren met 10% per jaar is gestegen en de verwachting is dat de vraag naar ambulante zorg door blijft groeien. Het betreft begeleidingstrajecten a € 12.500,- voor individuele begeleiding en € 16.400,- voor beschermd thuis per jaar. Tegelijkertijd hebben we te maken met krapte, zowel financieel als in menskracht. Dat geldt voor de zorg én binnen de sociale basis. In de onderstaande kaart en grafieken wordt de inzet en ontwikkeling van de aanvullende zorg weergegeven. De totale kosten van de aanvullende zorg binnen de vier aandachtswijken van Thuis in je Wijk bedragen momenteel € 15.336.000,- per jaar.

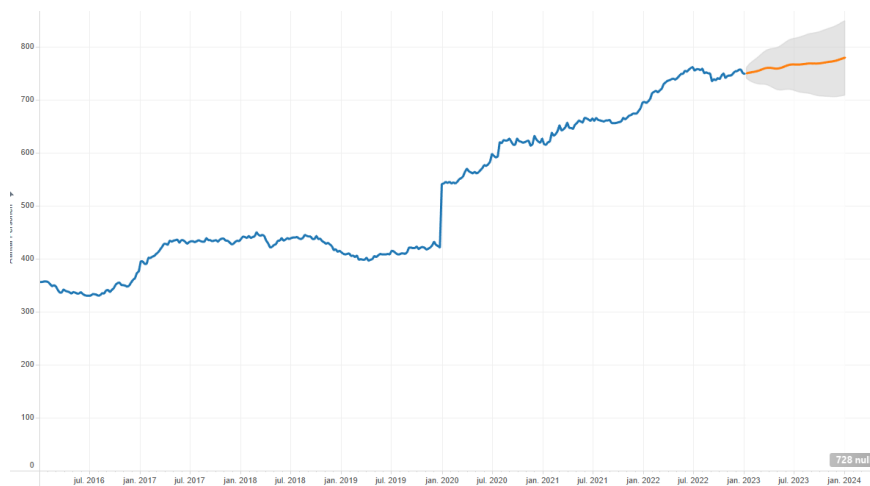
Daarnaast laat de ‘Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022’ zien dat er een duidelijke afname is van de ervaren gezondheid, mentale gezondheid en kwaliteit van het leven ten opzichte van de cijfers uit 2020. Ook is ernstige eenzaamheid toegenomen onder volwassenen. In 2022 ervaart 77% van de Utrechtse volwassenen (18 t/m 64 jaar) de eigen gezondheid als goed. Dit is duidelijk lager dan in 2020 (87%) en ook lager dan in de jaren voor corona. Tussen 2012 en 2018 voelde ongeveer 81% van de volwassenen zich gezond.

¹ Dashboard aanvullende zorg

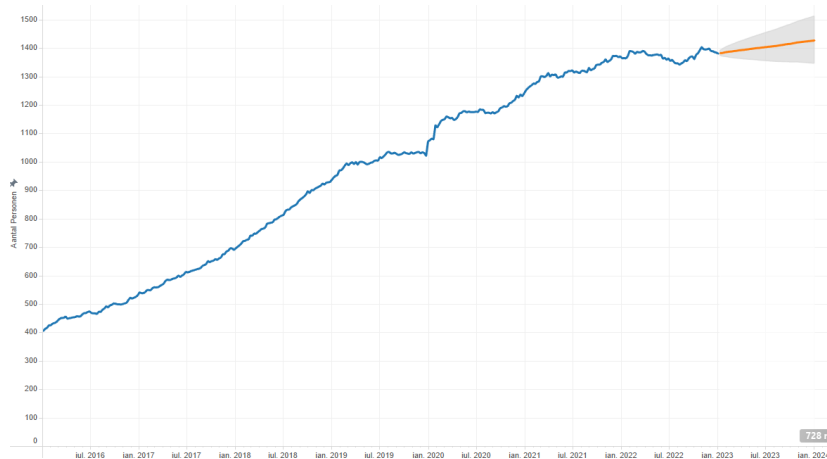
Aantallen ambulant wonende cliënten per buurtteam gebied

Verwachting ontwikkeling Beschermd Thuis (intensieve ambulante begeleiding)

Verwachting ontwikkeling Individuele Begeleiding

Proces tot op heden

Het is niet zo dat deze ontwikkeling nu pas start. Er zijn in de praktijk al goede initiatieven en ontwikkelingen. Op verschillende plekken in de stad zijn professionals, vrijwilligers en inwoners aan de slag in buurten en wijken om beter en anders met elkaar samen te werken. Begin 2022 is een stedelijke regiegroep gestart onder de noemer 'Thuis in de wijk', om de onderlinge samenwerking met inwoners, organisaties en professionals in de wijk verder te verbeteren. Tijdens een inspiratiebijeenkomst op 31 maart 2022 zijn goede voorbeelden met elkaar uitgewisseld (zie ook [Startbijeenkomst Thuis in je wijk 2022 \(nizu.nl\)](https://nizu.nl/Startbijeenkomst-Thuis-in-je-wijk-2022))

Om de ontwikkeling van de beweging een stap verder te brengen is in het najaar 2022 een onderzoek uitgevoerd en zijn adviezen voor de aanpak geformuleerd in het adviesrapport 'Sleutels voor Thuis in de Wijk'. De belangrijkste adviezen om Thuis in je Wijk te laten slagen luiden:

- Investeer in concrete programma's op de werkvloer waar feitelijke samenwerking en integratie centraal staan;
- Signaleer welke belemmeringen er op systeemniveau zijn en zorg dat deze op systeemniveau worden opgelost zodat het werk op de vloer beter uitgeoefend kan worden;
- Van clientgerichte zorg naar netwerkgerichte zorg: vraagt om verandering van mindset en gelijkwaardig samenspel;
- Stevige sociale basis: bestaande diensten en voorzieningen geschikt maken;
- Aanpakken per wijk of buurt: ga DOEN en sluit aan bij bestaande netwerken.

De belangrijkste adviezen voor de ontwikkeling van de aanpak luiden:

- Maak gezamenlijk met betrokkenen een heldere visie op Thuis in je Wijk;
- Kies voor focus in de scope;
- Maak helder wat het doel is en heb oog voor de twee perspectieven: kwaliteit van leven en kosten perspectief;
- Zorg voor een stevige opdracht voor Thuis in je Wijk en organiseer de governance op strategisch, tactisch en operationeel niveau.

In de eerste helft van 2023 zijn de samenwerkende partijen met behulp van Meetellen aan de slag gegaan met de adviezen en zijn de volgende stappen gezet:

- Een gezamenlijke ambitie (visie) die gedragen wordt door de partners;
- Getekend Akkoord Thuis in je Wijk²;
- Concept kernboodschap;
- De doelen van de aanpak, waarbij het perspectief kwaliteit van leven als uitgangspunt gekozen is;
- Eerste inventarisatie voor een actieagenda.

De ontwikkeling van de aanpak en het werken en ervaren in de praktijk zijn zodoende parallelle processen. Het is belangrijk dat we de ervaringen uit de praktijk benutten om samen van te leren en verder op te ontwikkelen.

Thuis in je Wijk draagt bij aan de onderdelen welzijn, zorg en ondersteuning in het coalitie akkoord. Het geeft uitvoering aan de Sociale Visie Utrecht 2040, beleidsnota WMO, de

² Zie bijlage 4 voor een lijst van partijen die het ambitieakkoord hebben ondertekend.

beleidsnota Volksgezondheid (mentale gezondheid en gezonde wijken) en sluit aan bij de doelstellingen van het IZA en GALA (betaalbaar houden van zorg en preventie).

Thuis in je wijk heeft raakvlakken met verschillende thema's en ontwikkelingen, zoals: de Gezonde Wijknetwerken, de buurtagenda's, Ongelijk investeren voor gelijke kansen, Inclusie, Eenzaamheid, Transformatie Beschermd Wonen en Voorkomen herhaalde dakloosheid, Woonvisie en community building. Tevens zal de duurzame veranderopgave die met Thuis in je Wijk wordt nagestreefd landen in de uitvragen vanuit de WMO.

Gezonde Wijknetwerken

Thuis in je wijk zoekt actief de verbinding met de reeds opgebouwde netwerkinfrastructuur van de Gezonde Wijken. De Gezonde Wijknetwerken zijn in alle 4 de wijken actief. Hierin werken samen: DOCK, SterkZorg, Sport Utrecht, Buurtteam Sociaal, Buurtteam Jeugd & Gezin, JGZ, NIZU, Volksgezondheid en in een aantal wijken is ook Indigo, Careijn, Lister, bewonersorganisaties en Al Amal deelnemer in de kerngroep. Binnen de context van de Gezonde Wijken zijn helpende concepten ontwikkeld zoals een gezamenlijke nieuwsbrief voor het hele netwerk, ambassadeursgroepen die nieuwe werkwijzen ontwikkelen om tot betere zorg/hulp te komen, wijkcolleges waarin kennis/data, ervaringen van professionals en bewoners worden samengebracht en tot verdiepende inzichten en nieuwe coalities kan worden gekomen en de Leergang werken in een achterstandswijk, waarin multidisciplinaire teams getraind worden, zodat het mes aan 2 kanten snijdt: men leert elkaar meteen beter kennen en doet gezamenlijk kennis op.

Thuis in je wijk sluit aan bij deze bestaande structuren en profiteert van deze reeds opgebouwde ervaringen. Het is de kunst te verrijken wat er al is.

Inhoud Uitvoeringsplan

In dit Uitvoeringsplan beschrijven we de ambitie van Thuis in je Wijk, welke doelen we willen bereiken en hoe we daar aan gaan werken.

2.1 Afbakening

Thuis in je Wijk is een uitvoeringsprogramma waarin partijen in de sociale basis, sociale basiszorg, aanvullende zorg en eerstelijnszorg, bewoners (bijvoorbeeld bureaus of familieleden) en de gemeente (zorg, wonen, werk en inkomen, veiligheid en de wijkbureaus) samen werken aan een gezamenlijke ambitie en gezamenlijke doelen.

Thuis in je Wijk is er niet op gericht om nieuwe voorzieningen te creëren, maar op het ontwikkelen van een gezamenlijkewerkwijze, het bevorderen en benutten van contacten in de buurt en op het geschikter maken van bestaand aanbod en ontmoetingsplekken, passend bij de behoeften van inwoners met een kwetsbaarheid. Als gaandeweg blijkt dat er toch iets anders nodig is, dan is het alsnog mogelijk dat er iets nieuws wordt ontwikkeld.

Thuis in je Wijk focust zich op specifieke groepen bewoners met een (tijdelijke) kwetsbaarheid. Hoewel het vraagstuk ook een rol speelt bij andere doelgroepen zoals jongeren, ouderen en statushouders, richt de aanpak zich nu niet op deze groepen. Wel zullen de opbrengsten van Thuis in je Wijk tevens ten goede komen aan een bredere groep inwoners.

Thuis in je Wijk is een wijkgerichte aanpak. Het richt zich op vier wijken: Overvecht, Noordwest, Kanaleneiland en Leidsche Rijn. Omdat niet iedere wijk hetzelfde is, bekijken de betrokkenen op buurt- en wijkniveau wat er nodig is. Hiervoor bestaat geen blauwdruk.

3 Opgave

3.1 De ambitie

Utrecht wil een stad zijn waarin iedereen zich thuis voelt, mee kan doen en zichzelf kan zijn. Ook mensen met een kwetsbaarheid. Utrechters met een psychische kwetsbaarheid, een verleden in dakloosheid, niet-aangeboren hersenletsel of een verstandelijke beperking hebben soms iets extra's nodig om mee te kunnen doen, zichzelf te kunnen zijn, een sociaal netwerk op te bouwen en zich thuis te voelen in de wijk.

Factoren die helpend zijn voor inwoners om zich thuis te voelen in de wijk zijn:

- Als je buurtgenoten kent en je een praatje met hen kan maken;
- Als je buurtgenoten kunt ontmoeten en je je veilig voelt;
- Als er een herkenbare en laagdrempelig toegankelijke plek is, zowel financieel als fysiek, waar je anderen kunt ontmoeten, waar je je verhaal kwijt kunt, waar je je welkom voelt en erbij hoort, waar je jezelf kunt zijn en serieus genomen wordt;
- Als je weet waar je terecht kunt met alle typen vragen en voor praktische hulp;
- Als je ergens heen kunt voor activiteiten en vrijwilligerswerk.

Om dit ook te bereiken voor mensen in een kwetsbare situatie zetten we voor hen een stap extra.

3.2 Belanghebbenden: voor wie?

Thuis in je wijk gaat uiteindelijk over alle bewoners van Utrecht en over inclusieve buurten. Maar voor deze aanpak focussen we ons nu eerst op bewoners met een psychische kwetsbaarheid, een verleden in dakloosheid, niet-aangeboren hersenletsel of een verstandelijke beperking.

We kiezen voor deze doelgroep om de volgende redenen:

- Een deel van deze bewoners heeft iets extra's nodig om mee te kunnen doen;
- Deze bewoners hebben vaak een (tijdelijke) vraag naar zorg en ondersteuning. Als we zo vroeg mogelijk ondersteuning bieden bij (onverwachte) vraagstukken in hun dagelijks leven, dan voorkomen we escalatie tot een ingewikkelde zorgvraag.
- Een groot deel van deze bewoners is verbonden aan organisaties die zorg en ondersteuning bieden.

Isa (41 jaar) woont in een flat in Ondiep. Ze woont hier nu een jaar of 2 in een buurt die ze vooaf niet kende. Samen met Isa heeft haar ambulant begeleider gekeken naar de mogelijkheden in de wijk en hebben ze contact gezocht met het buurtteam in de wijk, die de begeleiding heeft overgenomen, omdat het echt beter met haar gaat. Handig, omdat het buurtteam een paar straten verderop zit. Ook heeft ze een maatje van Handje Helpendie één keer in de week langskomt en haar helpt met alle papieren. Dat is heel fijn, en ze wordt heel blij van het persoonlijk contact met haar maatje. Gewoon ook even een praatje, een kopje koffie drinken samen. Ze is ook een keer met haar maatje naar het buurthuis gegaan, om te eten met buurtgenoten. Dat wordt 1 keer in de week georganiseerd. Nu gaat ze er één keer in de week zelf heen, zonder haar maatje, want intussen heeft ze er andere mensen ontmoet. De sociaal makelaar eet soms ook mee, en die geeft haar weer tips over andere activiteiten in de buurt. Ze voelde zich zo best snel thuis in de buurt. In de supermarkt komt ze regelmatig een bekende tegen. En sinds ze een hondje heeft, maakt ze regelmatig een ommetje in de buurt en maakt een praatje met mensen die ze tegenkomt. Ook heeft ze goed contact met de sociaal wijkbeheerder van de woningcorporatie. Daar kan ze makkelijk terecht als er iets is.

Isa heeft samen met het buurtteam afgesproken dat de wekelijkse begeleiding stopt, omdat ze vindt dat dit niet meer nodig is. Wel maken ze de afspraak dat als er iets is ze altijd kan appen of bellen met de buurtteammedewerker in de buurt. Zo had ze een tijdje geleden problemen met haar burens. Toen heeft de begeleider van het buurtteam een gesprek georganiseerd met de

buren waar Isa zelf ook bij was. De irritaties zijn uitgesproken, haar begeleider heeft uitgelegd dat Isa soms kortsluiting in haar hoofd krijgt en zich dan voor een buitenstaander misschien wat vreemd gedraagt. Dat gesprek heeft goed geholpen en nu hebben ze weer goed contact.

Thuis in je wijk is ook van belang voor medewerkers van organisaties, voor vrijwilligers en actieve bewoners in de wijk. Het heeft gevolgen voor de manier waarop zij hun functie vervullen en samenwerken met anderen. Ook voor de gemeentelijke afdelingen zoals zorg, wonen, werk en inkomen, veiligheid en de wijkbureaus vraagt deze opgave om samenhang in opdrachten en verbinding tussen de uitvragen en subsidieregelingen.

3.3 Doelen

Met Thuis in je Wijk willen we bereiken dat inwoners met een kwetsbaarheid zich thuis voelen in de wijk. Dat vraagt een gelijkwaardige samenwerking tussen informele en formele organisaties, professionals en bewoners in de wijk.

Met Thuis in je Wijk dragen we bij aan de onderstaande vijf strategische doelen (in geel). Daaronder is nadere invulling gegeven aan wat we daarmee bedoelen en waarom het doel bijdraagt aan de ambitie.

Operationele meetbare doelen

In vier wijken werken (zorg)professionals, vrijwilligers, betrokken bewoners en de gemeente samen om invulling te geven aan deze strategische doelen. Iedere wijk vraagt een eigen aanpak met activiteiten en inspanningen die bijdragen aan de operationele doelen. Op wijkniveau worden daarvoor eigen actieplannen opgesteld. Een eerste aanzet van waar op ingezet zou kunnen worden is tevens in bijlage 2 opgenomen.

Ambitie Thuis in je Wijk						
ambitie	Utrecht wil een stad zijn waarin iedereen zich thuis voelt, mee kan doen en zichzelf kan zijn. Ook mensen met een kwetsbaarheid. Utrechters met een psychische kwetsbaarheid, een verleden in dakloosheid, niet-aangeboren hersenletsel of een verstandelijke beperking hebben soms iets extra's nodig om mee te kunnen doen, zichzelf te kunnen zijn, een sociaal netwerk op te bouwen en zich thuis te voelen in de wijk. Om dit ook te bereiken voor mensen in een kwetsbare situatie zetten we voor hen een stap extra.					
	doel	Vragen worden vaker opgelost in het gewone leven.	Inwoners ervaren beter contact met hun omgeving.	Ontmoetingsplekken in de wijk worden beter bezocht.	Activiteiten en (vrijwilligers)werk zijn beter toegankelijk.	(Aanvullende) zorgpartijen werken op voet van gelijkwaardigheid meer samen met de sociale basis, informele organisaties en inwoners in de wijk
	probleem	Door een gebrek aan netwerk of omdat mensen hun netwerk niet willen belasten of de weg niet weten of omdat de maatschappij te ingewikkeld is, komen gewone vragen van inwoners uit de doelgroep vaak terecht bij hun ambulant begeleider of bij andere zorg.	Voor bepaalde inwoners is het soms ingewikkelder om alledaags gewoon contact te hebben met hun omgeving. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van stigma of zelfstigma en gebrek aan kennis en begrip. Eenzaamheid en het gevoel van uitsluiting is dan een risico. Dit risico is groter in buurten waar weinig sociale samenhang is.	Er zijn veel ontmoetingsplekken in de stad. Toch zijn deze niet altijd even toegankelijk of vindbaar. Het kan dan gaan om fysieke geschiktheid of financiële toegankelijkheid, maar ook de mate waarin iemand zich welkom voelt. Of ondersteuning bij de introductie ontbreekt.	Er is veel aanbod, maar dat is niet altijd voldoende bekend, toegankelijk of passend. Het kan dan gaan om de eisen die gesteld worden, of de mate waarin de activiteit aansluit bij de behoefte en het vermogen om mee te doen. Ook de mate waarin iemand zich welkom voelt is van belang. Of ondersteuning bij de introductie ontbreekt.	Ambulant begeleiders vervullen soms een grote rol in het leven van een bewoner, maar hebben niet alle antwoorden, zijn niet de oplossing voor alles en zijn er maar tijdelijk. Zij kunnen meer samenwerken met andere partijen en personen die andere kennis en kunde meebrengen.
	draagt bij	We werken aan dit doel, omdat hiermee het leven van kwetsbare inwoners normaler wordt. Er zijn meer personen en plekken waar ze met vragen terecht kunnen. En ze minder afhankelijk worden van hun begeleider.	We werken aan dit doel, omdat uit onderzoek blijkt dat veel mensen behoefte hebben aan alledaags laagdrempelig contact in de buurt en zich daardoor veiliger en meer thuis voelen in de wijk.	We werken aan dit doel, omdat uit onderzoek blijkt dat veel mensen behoefte hebben aan laagdrempelige plekken waar zij terecht kunnen voor ontmoeting, activiteiten en eventueel voor hulp.	We werken aan dit doel, omdat werken en meedoen kan bijdragen aan zingeving in het leven. Daarnaast vergroot het de kans om in contact te komen met anderen en een sociaal netwerk te vormen.	We werken aan dit doel, omdat de zorgbegeleider niet altijd de enige persoon is die kan helpen bij het thuis voelen in de wijk. Juist ook anderen, zoals familie, buren of vrijwilligers kunnen daar een rol in vervullen.

4 Aanpak

Alle inspanningen binnen Thuis in je Wijk moeten bijdragen aan de doelen en de ambitie. Daarbij hanteren we in onze werkwijze de volgende **waarden**, die zijn afgeleid van de leidende principes van de ‘Utrechtse Aanpak in het sociaal domein’:

Iedereen is nodig

Thuis in je Wijk is een uitvoeringsprogramma waarbij (zorg)professionals, vrijwilligers, betrokken bewoners en de gemeente in de wijken samenwerken aan het ‘hoe’ vanuit een gezamenlijke ambitie en doelen. Thuis in de Wijk is namelijk een ontwikkeling die iedereen aangaat en waarvoor iedereen nodig is.

Lokale kennis en aanpak is leidend

Daarbij kijken we wat er op wijkniveau nodig is en hoe dat stedelijk ondersteund kan worden. Bijvoorbeeld in de vorm van faciliteiten, zoals deskundigheidsbevordering en communicatie. Maar ook door richting en ruimte te bieden, in de vorm van een gezamenlijke ambitie en ondersteunend management.

Gezamenlijke werkwijze – anders samenwerken

De aanpak richt zich niet op het ontwikkelen van nieuw aanbod en voorzieningen. We sluiten aan op wat er al is en investeren in duurzame nieuwe manieren van samenwerken. Daarbij zijn de ervaringen en kennis uit de praktijk over wat werkt en wat er nodig is leidend. Hoe de gezamenlijke werkwijze er uit ziet is nu nog niet scherp omschreven. In een gezamenlijke zoektocht wordt deze de aankomende jaren ontwikkeld. Wat deze werkwijze omvat wordt gaandeweg geconcretiseerd binnen de werkgroepen en in de wijken. De werkwijze uit zich in ieder geval in;

- Rolopvatting
 - verwachtingen managen naar de inwoner
 - zorgprofessional kan niet alles ‘oplossen’
 - wel ondersteunen van interactie
 - niet alleen oog voor de client, maar ook voor zijn omgeving
- Netwerksamenwerking
 - van zorgen *voor* naar zorgen *dat*
 - gelijkwaardig en meer samenwerken
 - flexibel op- en afschalen van inzet
 - samen leren van ervaringen in de praktijk
- Efficiency
 - van individueel naar collectief
 - inzetten op andere vormen van ondersteuning

Monitoren

Van de aanpak verwachten we op termijn de volgende zichtbare veranderingen te zien:

1. Professionals van (aanvullende) zorgpartijen werken op voet van gelijkwaardigheid en meer samen met de sociale basis, sociale basiszorg, eerstelijnszorg, vrijwilligers en bewoners in de wijk;

2. Bewoners uit de doelgroep ervaren een verbetering in het meedoen in de wijk en het vinden wat je nodig hebt.

We werken hier aan in de onderstaande onderdelen van de aanpak:

4.1 DOEN in de wijk

Het belangrijkste werk in het kader van Thuis in je Wijk gebeurt in de wijken. Daarbij sluiten we waar mogelijk aan bij bestaande netwerken zoals de Gezonde Wijk aanpak, casusiekoverleggen en kenniskringen. Met elkaar onderzoeken we en doen we ervaringen op door op een andere manier te werken. We werken toe naar een gezamenlijke werkwijze en brengen deze in de praktijk. Overlaten aan de ander (al dan niet met specifieke expertise) en samenwerken rondom de inwoner met een kwetsbaarheid is een basishouding. Hiervoor is het nodig dat mensen elkaar kennen, een hecht netwerk vormen en signaleren waar gaten of juist overlap zit in het aanbod. Door samen kennis en ervaring op te doen en samen te werken in de praktijk, leren we hoe we mensen met een kwetsbaarheid zich meer thuis kunnen laten voelen in de wijk en ontwikkelen we met elkaar een nieuwe manier van werken.

Een kwartiermaker per wijk stimuleert de ontmoeting en samenwerking binnen het (aanwezige) netwerk. Hij of zij organiseert reflectiemomenten binnen de nieuwe vormen van (samen)werkingen in de wijk en sluit daarvoor aan bij bestaande netwerken. Verder maakt de kwartiermaker een actieplan met afspraken over concrete acties en volgt of deze het gewenste resultaat hebben. De acties dragen bij aan de doelstellingen en de ambitie van Thuis in je Wijk.

De kwartiermakers worden tijdelijk ingezet en organisatorisch ondergebracht bij Dock. De kwartiermakers nemen deel aan de werkgroep DOEN in de wijk. Hierdoor kunnen ervaringen, signalen en geleerde lessen in de zoektocht naar een gezamenlijke werkwijze en de verschillen in voortgang in de verschillende wijken met elkaar gedeeld worden en opgetild naar het niveau van het actieonderzoek om tot gedeelde geleerde lessen te komen om direct weer in de praktijk toe te passen. Het tempo verschilt per wijk. In sommige wijken is er al veel aandacht voor Thuis in je Wijk (bijvoorbeeld Noordwest) en in andere worden de eerste stappen gezet (bijvoorbeeld Leidsche Rijn).

Tamara, sociaal makelaar van Dock, vertelt tijdens de bijeenkomst van Thuis in je Wijk op 31 januari enthousiast over haar samenwerking met ambulant begeleiders in de wijk. Bewoonster had vertrouwen nodig dat er goede samenwerking is tussen beiden. Elkaars werkwijze en werkzaamheden kennen in de wijk. Elkaar aanvullen als professional wanneer nodig en elkaar kunnen vinden.

De aanwezigheid van buurtkoffies in buurthuizen, de buurtwerkkamer en andere veilige inclusieve plekken waar bewoners naar toe kunnen gaan helpen om inwoners zich thuis te laten voelen in de buurt waar ze wonen. 'Door een hand uit te steken en de bewoner uit te nodigen om samen op pad te gaan om verschillende activiteiten te zien, zonder de verplichting er aan mee te moeten doen. Maar te laten ervaren dat er plekken zijn in de wijk waar de bewoner binnen mag komen om activiteiten te volgen ter ontspanning of om wat te kunnen betekenen voor een ander'. Een bewoonster die zij kennis liet maken met de buurtkamer zei hierover: 'Vrijwilligers werk ook leuk, leuke mensen ontmoet, zaterdag broodjes gesmeerd voor Julianapark! Vrijdag ook geholpen en samen gegeten 's avonds. Een leuke buurtkamer waar ik altijd een warme ontvangst ervaar. Je gaat echt van die mensen houden. Leuke collega's en de mensen die er komen zijn ook zulke lieve mensen. Ik ga er met plezier erheen!'

4.2 Bevorderen kennis en vaardigheden

In een aparte werkgroep bundelen en ontwikkelen we gezamenlijk aanbod van trainingen en workshops. Hierbij is de behoefte van professionals (sociale basis, sociale basiszorg, aanvullende zorg en eerstelijnszorg), vrijwilligers en betrokken bewoners binnen de wijkaanpakken, het DOEN in de wijk, leidend. Ook hierbij geldt dat we voortbouwen op dat wat er al is, verrijken waar dat behulpzaam is en dubbelingen tegengaan.

We richten ons met het bevorderen van de kennis en vaardigheden op het stimuleren van een andere manier van (samen)werken. Dit vraagt bijvoorbeeld van professionals een beweging van clientgerichte ondersteuning naar netwerkgerichte ondersteuning bij het meedoen in de maatschappij en het bieden van kansen voor het ontwikkelen en versterken van een steunend netwerk en een beweging naar van zorgen *voor* naar zorgen *dat*. We streven met het bevorderen van de kennis en vaardigheden naar een verandering in houding en gedrag en het bevorderen van kennis en vaardigheden bij professionals, vrijwilligers en betrokken bewoners.

Een brainstorm met de regiegroep van partners heeft een eerste beeld opgeleverd, waarop we de inzet binnen dit onderdeel van de aanpak kunnen richten. We denken hierbij aan:

- Samen organiseren introductie nieuwe medewerkers (bv eerstelijns samen met sociaal domein); hierbij bouwen we voort op wat hierop al in de Gezonde Wijkaanpak is ontwikkeld.
- Stimuleren en faciliteren van kennis en/of vaardigheden voor beheerders van de locaties en vrijwilligers over sociale toegankelijkheid;
- Het implementeren en delen van de geleerde lessen uit het ontwikkelonderzoek (zie paragraaf 4.4);
- Verzamelen en delen van elkaars aanbod aan trainingen, workshops en expertise;
- Maken van een gezamenlijke jaaragenda voor trainingen;
- Openstellen van trainingen voor een mix van professionals en vrijwilligers;
- Inzetten van ervaringsdeskundigheid en clientperspectief, in aansluiting op de module persona-gericht werken van de ambassadeurs Gezonde Wijk.

Als mogelijke verzamelplek voor bestaand aanbod aan trainingen en workshops is een te ontwikkelen 'Utrechtse school voor sociaal wijkwerk' genoemd.

Een werkgroep start in 2023 met het uitwerken van een plan van aanpak voor het bevorderen van kennis en vaardigheden, waarin de volgende elementen zijn opgenomen: de gestelde doelen, het op te leveren resultaat, wat daarvoor nodig is en welke activiteiten dit jaar al opgepakt kunnen worden en welke in een later stadium, passend bij de behoefte aan kennis en vaardigheden die vanuit de wijkaanpakken wordt opgehaald.

4.3 Communicatie

In een netwerk van (communicatie)adviseurs van verschillende organisaties ontwikkelen we de communicatieaanpak voor Thuis in je Wijk. We maken voor de aanpak onderscheid in twee fasen. In 2023 is de communicatie met name gericht op het informeren over de opgave, de urgentie en de aanpak. Vanaf het derde kwartaal 2023 zal communicatie ook ingezet ter ondersteuning en versterking van de activiteiten in de wijk, bijvoorbeeld door goede voorbeelden in de praktijk uit te lichten en te delen.

Communicatiedoelen

Met de communicatie in 2023 willen we bereiken dat de personen in de communicatie doelgroep (zie hieronder):

- geïnformeerd zijn over Thuis in je Wijk;
- zich bewust zijn van wat dat betekent;
- een dialogo op gang komt over hoe we hier samen invulling aan kunnen geven;
- in de praktijk anders en meer gaan samenwerken.

Concept kernboodschap

We willen dat iedereen die in Utrecht woont zich thuis voelt, mee kan doen en zichzelf kan zijn. Ook mensen met een kwetsbaarheid. Utrechters met een psychische kwetsbaarheid, een verleden in dakloosheid, niet-aangeboren hersenletsel of een verstandelijke beperking hebben soms iets extra's nodig om mee te kunnen doen, zichzelf te kunnen zijn, een sociaal netwerk op te bouwen en zich thuis te voelen in de wijk. Daarbij kun je denken aan contact met buurtgenoten, activiteiten, (vrijwilligers)werk en ontmoetingsplekken waar je je welkom voelt, je verhaal kwijt kunt en terecht kunt met vragen.

Uiteindelijk gaat dit over alle inwoners van Utrecht en over inclusieve, leefbare en prettige buurten. Maar met Thuis in je Wijk richten we ons nu eerst op die Utrechters die iets extra's nodig hebben.

Met Thuis in je Wijk zetten we in vier wijken (Overvecht, Noordwest, Kanaleneiland en Leidsche Rijn) in op de samenhang, de samenwerking en de toegankelijkheid van ondersteuningsaanbod en ontmoetingsplekken die aansluiten bij de behoefte van deze Utrechters. Hiervoor is het nodig dat (zorg)professionals, vrijwilligers en de betrokken inwoners meer, anders en op basis van gelijkwaardigheid samenwerken. Dat is nu extra belangrijk, want de vraag naar zorg stijgt en er is een tekort aan mensen en geld.

Communicatie doelgroep

De groepen waarop de communicatie zich in de eerste fase richt zijn:

- wijknetwerken met;
 - medewerkers informele zorg
 - medewerkers sociale basis
 - medewerkers sociale basiszorg
 - medewerkers aanvullende zorg
 - medewerkers of vrijwilligers van ontmoetingsplekken (bv buurthuizen in zelfbeheer)
- de doelgroep van Thuis in je Wijk (een psychische kwetsbaarheid, een verleden in dakloosheid, niet-aangeboren hersenletsel of een verstandelijke beperking) en hun netwerk (familie, naasten, burens). Goede communicatie, aansluitend op de specifieke (werk)situatie, kennis, motivatie en mogelijkheden van de doelgroep en makkelijk beschikbare informatie zijn voor hen nodig.
- betrokken bestuurders
- consultants woningbouwcorporaties

Uitwerking

De communicatie aanpak wordt ontwikkeld in een aparte werkgroep en met behulp van het panel Meetellen. Daarbij zetten we in ieder geval in op:

- Inspireren, samen en van elkaar leren;
- Aansprekende voorbeelden, lessen en ervaringen delen, in aansluiting op de daarvoor bestaande infrastructuur, zoals de Wijkcolleges en Leergang Werken in een achterstandswijk;
- Elkaar kennen, aansluiten bij fysieke ontmoetingen in de wijken en nieuwe ontmoetingen bevorderen;
- Bevorderen dat partijen elkaar en elkaars aanbod kennen in de wijk, in aansluiting op dat wat er al is.

Daarbij benutten we ook vooral bestaande communicatiemiddelen, zoals wijkbladen als Dreefnieuws, Mens en Wijk en de videoreeks van Samen in Overvecht of mogelijk groepsapps of facebookgroepen van bepaalde buurten of straten.

Als basisinformatie stellen we een Q&A op met antwoorden op de volgende vragen:

Noodzaak van het Thuis in je Wijk	- wat is de situatie en waarom moet die veranderen? - waarom nu? - waarom is Thuis in je Wijk opgezet? - wat is de ambitie van Thuis in je Wijk?
De gewenste verandering	- welke doelen willen we bereiken? - wat betekent dat voor betrokkenen? - wie zijn de sleutels tot verandering? - wat kan ik doen? - wat levert het mij als betrokken professional of vrijwilliger op? - Wat levert het de inwoner met een kwetsbaarheid op?
De aanpak	- wat zijn de processtappen en planning? - wat zijn de concrete activiteiten? - wat gaan we merken van Thuis in je wijk?

4.4 Onderzoek en monitoring

Tijdens de uitvoering van deze opgave monitoren we of de beoogde doelen bereikt worden. Dat doen we op de volgende manier:

<i>Doel 1</i>	<i>Professionals in de (aanvullende) zorg werken op voet van gelijkwaardigheid en meer samen met de sociale basis, sociale basiszorg, eerstelijnszorg, vrijwilligers en inwoners in de wijk.</i>
	Bronnen om zicht te krijgen; - Actieonderzoek op project, wijk en stedelijk niveau; - naar gelijkwaardige samenwerking door het volgen van een paar projecten/plekken in de wijken. - Leer- en ontwikkelplaatsen om in gesprek te reflecteren op nieuwe manieren van (samen)werken. - Interviews, observaties en enquêtes met professionals en vrijwilligers over de ontwikkeling van de nieuwe manier van werken.

	- Kennis en data over de ontwikkeling van de caseload (aard van de ondersteuningsvraag, duur van de ondersteuning, ontwikkeling wachtlijsten, gebruik van collectief aanbod) en duidingsgesprekken daarover. - Uitkomst Ervaringswijzer: enquête onder cliënten van de aanvullende zorg partijen. - Rapportage ‘Vinden wat je nodig hebt’ en een vervolg daarop - Wijkdata/ Wijkdoen - Data van de afzonderlijke partners binnen Thuis in je Wijk
<i>Doel 2</i>	<i>Inwoners uit de doelgroep ervaren een verbetering in het meedoen in de wijk en het vinden wat je nodig hebt.</i>
	Bronnen om zicht te krijgen; - Meetellen doet onderzoek naar de beleving van de doelgroep, bijvoorbeeld door rapportage ‘Vinden wat je nodig hebt’ en bewonersgesprekken in de vier aandacht wijken. - Actieonderzoek naar ervaringen van de doelgroep bij het meedoen op een paar plekken in de wijken. Participeren, observeren en gesprekken voeren om ervaringen op te halen bij de doelgroep. - Kennis en data over de ontwikkeling van de vraag naar (aanvullende) zorg en duidingsgesprekken daarover. - Inwoners enquête (om het jaar) - Gezondheidspeiling (om het jaar) - Wijkdata/ Wijkdoen

Onderzoek

De ontwikkeling van Thuis in je Wijk wordt onderzocht door de Universiteit voor Humanistiek (UvH) en de Universiteit Utrecht (USBO) in samenwerking met de Hogeschool Utrecht. Het onderzoek is een ontwikkelonderzoek waarin we langdurig projecten volgen en bekijken hoe ze bijdragen aan thuisvoelen in je wijk. Daarnaast richt het onderzoek zich op de samenwerking tussen de betrokkenen (de zorg- en welzijnspartijen en de burger- en buurtinitiatieven) en het gezamenlijk leren.

Aanpak onderzoek

Gedurende een vierjarig traject worden meerdere activiteiten/projecten onderzocht waarin partijen samenwerken om burgers met een ondersteuningsvraag zich thuis te laten voelen in hun wijk. De te onderzoeken activiteiten worden geselecteerd op basis van een longlist die samen met de regiegroep wordt samengesteld. De activiteiten/samenwerkingsverbanden die hierin opgenomen worden voldoen minimaal aan de volgende voorwaarden:

- De manier van samenwerken is nieuw of anders dan voorheen;
- Meerdere samenwerkingspartners uit verschillende sporen werken samen;
- De activiteit draagt bij aan meerdere doelen van Thuis in je Wijk;
- De activiteit draagt bij aan het vijfde doel, de samenwerking op voet van gelijkwaardigheid.

De uiteindelijke keuze voor de activiteiten/samenwerkingsverbanden, die opgenomen worden binnen het onderzoek, zal vanuit de wijkaanpakken komen. Hierbij is instemming van de betrokkenen voorwaarde voor deelname aan het actieonderzoek en is er oog voor de spreiding over de vier aandachtswijken.

Rondom het onderzoek worden, naast de regelmatige reflectiemomenten in de vier wijken gefaciliteerd door de kwartiermakers, drie keer per jaar leerbijeenkomsten georganiseerd voor de betrokkenen en medewerkers. Tijdens deze leerbijeenkomsten brengt de onderzoeker uitkomsten van het onderzoek in en evalueren we met de zorg- en welzijnspartijen, de woningcorporaties, de buurt- en bewonersinitiatieven (in ieder geval met de partijen die betrokken zijn bij de geselecteerde projecten) wat er goed gaat in de samenwerking, wat er beter kan (mede op basis van de terugkoppeling van de kwartiermakers) en wat andere partijen binnen Thuis in je Wijk hiervan kunnen leren. Ook bekijken we wat we inhoudelijk kunnen leren als het gaat over wat er nodig is om je meer thuis te voelen in je wijk en wat het vraagt om alledaags burgerschap in de buurt vorm te geven.

Resultaat

Het onderzoek levert de volgende resultaten op:

- Kennis en informatie over wat er nodig is om aan dat thuis voelen in de wijk in de praktijk vorm te geven, zowel wat betreft ondersteuning aan burgers als in het samenwerken tussen zorg- en welzijnspartijen, buurten, bewonersinitiatieven en andere betrokken partijen;
- Doorgaand gezamenlijk leren door middel van de leerbijeenkomsten;
- Overdraagbare academische en praktijkgerichte kennis. De belangrijkste uitkomsten en getrokken lessen worden vertaald zodat deze direct toe te passen en overdraagbaar zijn voor alle partijen die actief zijn bij Thuis in je Wijk, maar ook voor andere partijen in Nederland die hier mee bezig zijn aangezien het een landelijk vraagstuk betreft.

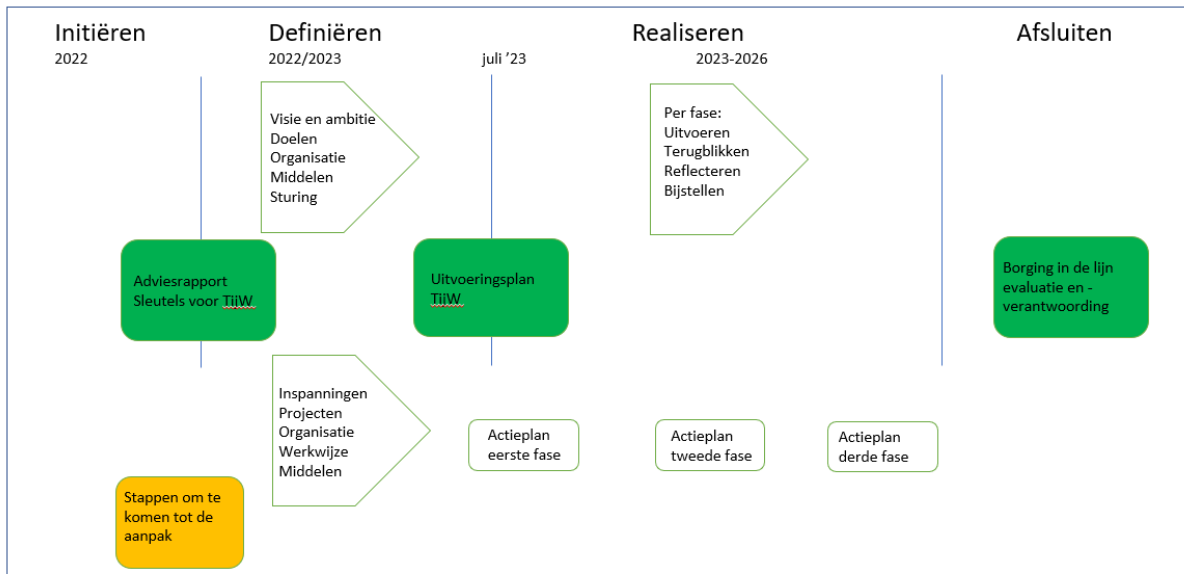
Uitvoering

Het onderzoek wordt uitgevoerd door een onderzoeker (promovendus) aan die een rol krijgt in de organisatie. Het gehele ontwikkel-onderzoek wordt begeleid door Femmianne Bredewold (Onderzoeker en expert op het thema sociale inclusie in buurten en wijken aan de Universiteit voor Humanistiek. Zie: <http://www.femmiannebredewold.nl>) en Scott Douglas (onderzoeker en expert op het thema integraal samenwerken aan de Universiteit Utrecht. Zie: <https://www.uu.nl/staff/SCDouglas>). De leerbijeenkomsten vinden plaats onder leiding van deze twee experts, die als medefacilitators tijdens de leerbijeenkomsten zullen optreden en verantwoordelijk zijn voor het opleveren van de eindresultaten.

Het onderzoek zal plaatsvinden binnen de academische kenniswerkplaats Alledaags Burgerschap in de Buurt, die momenteel in ontwikkeling is door de Universiteit voor Humanistiek (UvH).

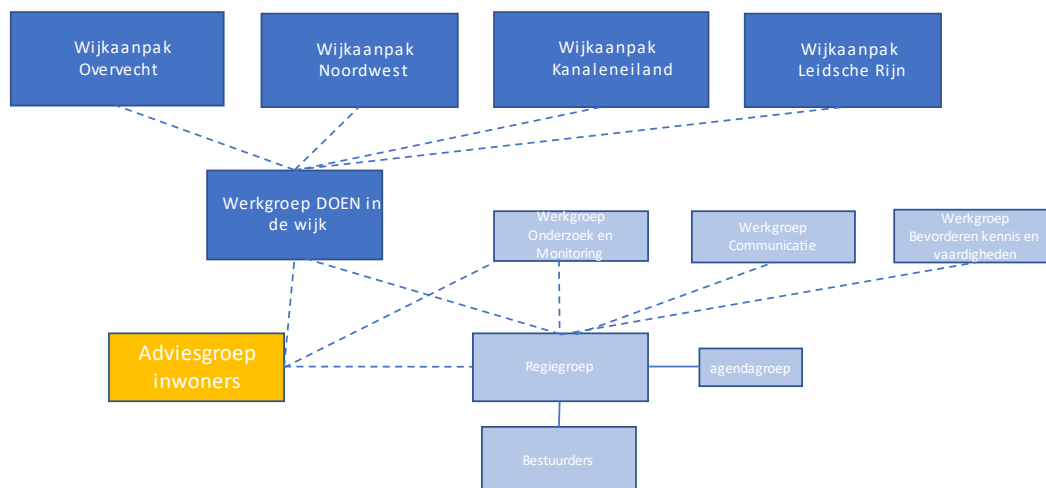
4.5 Fasering

Thuis in je Wijk loopt tot eind 2026. Met deze tijdelijke impuls wordt een langdurig effect beoogd. In onderstaand schema geeft de gehele looptijd weer, waarin de globale fasering is opgenomen. De (verschillende) looptijden van de actieplannen van de vier aandachtswijken worden afgesloten met een terug- en vooruitblik.

5 Ondersteuning van de uitvoering

Het zwaartepunt bij Thuis in je Wijk ligt bij de netwerken in de wijken. De ondersteuning is erop gericht om deze netwerken te faciliteren. Daarnaast volgt de regiegroep de samenhang tussen en de voortgang van de onderdelen van de aanpak, zodat de inspanningen bijdragen aan het bereiken van de doelen. Hieronder is de ondersteuning van de uitvoering opgenomen. Zie voor een gedetailleerde beschrijving van de rollen en taken van de diverse onderdelen de bijlage 3.

6 Middelen

6.1 Inzet van mensen (tijd)

Inzet in de wijken

De voortgang van deze gezamenlijke opgave is voor een belangrijk deel afhankelijk van de prioriteit en aandacht die er vanuit alle partners aan wordt gegeven. Voldoende ruimte en tijd van alle partners inclusief hun medewerkers is nodig om bij te dragen aan de ontwikkeling van Thuis in je Wijk.

Op de eerste plaats vraagt Thuis in je Wijk om een basisinfrastructuur in de wijken om samen te kunnen werken. In alle wijken waar Thuis in je wijk van start gaat is er in ieder geval het Gezonde Wijk netwerk, met een actieve gezonde wijkalliantie, wat als basis kan dienen voor Thuis in je Wijk. Het opzetten, onderhouden en bestendigen van deze netwerken kost tijd en energie van alle betrokkenen.

In de wijk Noordwest is de vorming van de basisinfrastructuur verst ontwikkeld en heeft de Gezonde Wijkalliantie Noordwest het initiatief genomen om de “basisinfrastructuur voor multidisciplinair samenwerken” die daar is opgebouwd te gaan verduurzamen. Zij hebben de Wijkalliantie+ gevraagd daarbij te helpen, aangezien dit geen uniek vraagstuk is voor de wijk Noordwest alleen. In meerdere wijken speelt de vraag wat nodig is om het multidisciplinair samenwerken (blijvend) te faciliteren en welke nieuwe afspraken nodig zijn over de inzet van mensen en middelen.

Hoewel de invulling per wijk kan verschillen gaat het onder andere om de deelname aan de wijkkerngroep, bijdrage leveren aan en ontwikkelen van activiteiten, deelname aan gezamenlijke trainingen en kennisbevordering. In de actieplannen per wijk wordt een inschatting van deze inzet opgenomen.

Ondersteuning van de uitvoering

Naast inzet in de wijken vraagt ook de ondersteuning van de uitvoering om van alle partijen. Het gaat daarbij om deelname aan een van de werkgroepen (DOEN in de wijk, Bevorderen kennis en vaardigheden, Communicatie en Monitoring en onderzoek). Afgevaardigden van de werkgroepen bereiden samen de regiegroep voor.

6.2 Geld

Vanuit de gemeente wordt, naast de inzet van capaciteit, een extra financiële impuls gegeven als stimulans om met deze opgave een langdurig effect te bereiken. Uitgangspunt daarbij is dat de inzet bijdraagt aan het tegengaan of wegnemen van oorzaken van de groei van de zorgvraag en er perspectief is op een duurzame verandering. Dekking voor de extra inzet is voorzien binnen Versneld Vernieuwen en de SPUK.

In deze fase van de gezamenlijke opgave faciliteert de gemeente door:

- Inzet financiële middelen ter bekostiging van de kwartiermakers Thuis in je Wijk voor de duur van twee jaar;
- Inzet van Meetellen in de adviesgroep inwoners, in het onderzoek en voor het begeleiding van bewonersgesprekken in de wijken;
- Inzet op kennis en deskundigheidsbevordering bij ontmoetingsplekken waardoor ook kwetsbare groepen zich welkom voelen en beheerders en vrijwilligers voldoende toegerust zijn om met mensen met ingewikkeld gedrag om te gaan.

- Inzet financiële middelen ter bekostiging van onderzoek UvH/UU voor 2023. Voor de daarop volgende periode tot eind 2027 worden de kosten gedragen door de gezamenlijke partners en staat de gemeente garant voor de totale onderzoekskosten;
- Inzet coordinatie op deze opgave tot eind 2023.

6.3 Informatie

Informatie wordt centraal opgeslagen in One-drive van de gemeente Utrecht binnen de teamssite Thuis in je Wijk. Na de beeindiging van hun inzet dragen de huidige gemeentelijke coördinatoren het beheer van de informatie en het archief over aan de regiegroep Thuis in je Wijk.

7 Risico's

In deze fase zien wij twee risico's die gedurende de looptijd van Thuis in je Wijk van invloed zijn op de voortgang binnen deze gezamenlijke opgave en die tot vertraging kunnen leiden.

- Gebrek aan voldoende beschikbare capaciteit van alle partners om een actieve bijdrage te leveren binnen de organisatie, op zowel de stedelijke onderwerpen als in de vier aandachtswijken.
- Op dit moment weten we niet wat de impact van het ontwikkelen en implementeren van een gezamenlijke werkwijze is op het primair proces. Wat vraagt dit van medewerkers en van organisaties in tijd en geld en lukt het dan ook om met elkaar uitvoering te geven aan deze veranderopgave?
- In de regiegroep zijn niet alle betrokken partijen vertegenwoordigd. Dit kan exclusiviteit uitstralen en dat is geenszins de bedoeling. Hier moeten we ons bewust van zijn, op blijven acteren en open blijven staan voor partijen om gaandeweg aan te sluiten. In de wijken zal dit minder spelen, omdat diversiteit aan betrokkenen in de (bestaande)wijkenetwerken groter is.

Tot slot zijn er ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op Thuis in je Wijk zoals de landelijke zorgakkoorden en waar de regiegroep geen invloed op heeft. Het is belangrijk om deze ontwikkelingen te volgen en op aangehaakt te zijn.

8 Akkoord bestuurders

Met het akkoord van de betrokken bestuurders op het uitvoeringsplan is de status van dit plan definitief.

Bijlage 1 Deelnemers regiegroep Thuis in je Wijk

Partij	Persoon
Lister	Sanne Wullems
Leger des Heils	Josina Trompetter, Boaz Siebesma
Abrona	Corien Besamusca
De Tussenvoorziening	Jarrel Beets
Buurtteams sociaal	Angela van der Hoeven (agendalid)
DOCK	Sam van Zandvoord
Humanitas DMH	Nanske van Campen
Handje Helpen	Irene Domburg
NIZU	Irene Domburg
De Wilg	Nicole de Jong, Sofie Kock
Stichting Al Amal	Caroline Sarolea
Wij 3.0	Menno van Piggelen
Meetellen	Annette Schlingmann (agendalid)
Gemeente Utrecht	Martin Bluijs, Femke Scholten, Miranda Ooijevaar

Bijlage 2 Eerste aanzet inspanningen per doel

Eerste suggesties, nader in te vullen per wijk:

doel	Ambitie Thuis in je Wijk				
	Utrecht wil een stad zijn waarin iedereen zich thuis voelt, mee kan doen en zichzelf kan zijn. Ook mensen met een kwetsbaarheid. Utrechters met een psychische kwetsbaarheid, een verleden in dakloosheid, niet-aangeboren hersenletsel of een verstandelijke beperking hebben soms iets extra's nodig om mee te kunnen doen, zichzelf te kunnen zijn, een sociaal netwerk op te bouwen en zich thuis te voelen in de wijk. Om dit ook te bereiken voor mensen in een kwetsbare situatie zetten we voor hen een stap extra.				
doel	Vragen worden vaker opgelost in het gewone leven.	Inwoners ervaren beter contact met hun omgeving.	Ontmoetingsplekken in de wijk worden beter bezocht.	Activiteiten en (vrijwilligers)werk zijn beter toegankelijk.	(Aanvullende) zorgpartijen werken op voet van gelijkwaardigheid meer samen met de sociale basis, informele organisaties en inwoners in de wijk
inzetten op	Om dit te bereiken moeten we werken aan ... Stimuleren en faciliteren van kennis en/of vaardigheden voor professionals, vrijwilligers en sleutelfiguren in de wijk om te helpen bij het opbouwen en inzetten van het netwerk. Bewustwording, kennis en begrip vergroten bij bewoners wat een inclusieve samenleving vraagt en kan brengen. Ervaringsdeskundigen inzetten bij onder andere het formuleren van brieven.	Om dit te bereiken moeten we werken aan ... Stimuleren en faciliteren van kennis en/of vaardigheden voor professionals, vrijwilligers en sleutelfiguren in de wijk om te helpen bij het opbouwen en inzetten van het netwerk. Bewustwording, kennis en begrip vergroten bij bewoners wat een inclusieve samenleving vraagt en kan brengen. Vaardigheden voor het leggen van sociaal contact bij de doelgroep vergroten. Gevoel van welkom in de wijk voor nieuwe bewoners vergroten (buurtdoos/welkomstboekje/wegwijzer)	Om dit te bereiken moeten we werken aan ... Inventariseren ontmoetingsplekken en hun toegankelijkheid/geschiktheid en deze laten testen door ervaringsdeskundigen. Sleutelpersonen met veel kennis van het aanbod die kunnen werken als verwijzers. Stimuleren en faciliteren van kennis en/of vaardigheden beheerders van de locaties en vrijwilligers over sociale toegankelijkheid. Steunend netwerk of vrijwilligers inzetten als maatje om mee te gaan en kennis te maken bij een nieuwe plek. Kennis over aanbod bij begeleiders vergroten.	Om dit te bereiken moeten we werken aan ... Bijeenkomsten in de wijk met informatie over wat er mogelijk is (ook eventueel in andere wijken). Sleutelpersonen met veel kennis van het aanbod die kunnen werken als verwijzers. Steunend netwerk of vrijwilligers inzetten als maatje om mee te gaan en kennis te maken bij een nieuwe plek. Kennis over aanbod bij begeleiders vergroten. Wegnemen van drempels en eisen om mee te doen. Nb activiteiten of werk mogen ook in een andere wijk zijn.	Om dit te bereiken moeten we werken aan ... Bewustwording over dat hulp nodig is bij alledaags contacten sociaal netwerk en de waarde daarvan. Bewustwording en kennis vergroten over wat samenwerking met anderen kan brengen. Scherp bepalen wat persé door de (aanvullende) zorg gedaan moet worden. Inzetten ervaringsdeskundigen. Slimmer gebruik maken van maatschappelijk vastgoed om ontmoeten & samenwerken te stimuleren. Meer medewerkers en vrijwilligers in de wijk en minder op kantoor

Bijlage 3 Uitvoering en ondersteuning van de uitvoering

Uitvoering in de wijken

Onderdeel	Rollen/taken	Betrokkenen wijkkerngroepen (in ontwikkeling)
Kernteam Noordwest	Thuis in je Wijk in de praktijk brengen door het verbinden van wijkwerkers en het stimuleren van een nieuwe manier van (samen)werken.	Monique Sluiman-Faro (kwartiermaker) Leger des Heils, Dock, NIZU, Oog voor Utrecht, Tussenvoorziening, Bij Boschardt, De Kracht van Zuilen, Doen en Laten, Gemeente Utrecht VG, De Wilg (Ondiep), Dock, Lister, Amerpoort, AB spectrum, Buurteam Sociaal, Abrona
Kernteam Overvecht	Thuis in je Wijk in de praktijk brengen door het verbinden van wijkwerkers en het stimuleren van een nieuwe manier van (samen)werken.	Adnane Moussaoui (kwartiermaker) – Samen voor Overvecht – GGZ overleg Overvecht; huisartsen, gebiedsteam GGZ, Buurteam Sociaal, Lister, Overvecht gezond, Gemeente Utrecht VG – Sirene overleg; Enik, Buurteam Sociaal, De Wilg, Power by Peers, Doen en laten, Interactcontour, Handje helpen, NIZU, Zin, Dock
Kanaleneiland	Thuis in je Wijk in de praktijk brengen door het verbinden van wijkwerkers en het stimuleren van een nieuwe manier van (samen)werken.	Yvonne Beerenfenger en Emilia Hernández Pedrero (kwartiermakers) Humanitas, Lister, Basmah, Dock, Partner in zorg, huisarts, Indigo, Buurtzorg Nederland, Bij Boschardt, Koos, Buurteam Sociaal, NIZU, Renqli, Sportutrecht, Al Amal, Interactcontour, Taal doet meer, Power by Peers, Wij 3.0.
Leidsche Rijn	Thuis in je Wijk in de praktijk brengen door het verbinden van wijkwerkers en het stimuleren van een nieuwe manier van (samen)werken.	Sandra Willemsen (kwartiermaker) Philadelphia, Lister, Dock, NIZU, Handje Helpen, Utrecht Natuurlijk, Profs NAH, In de kern gezond, Tussenvoorziening, Gemeente Utrecht VG, Buurteam Sociaal, Doen en laten, Interactcontour.

Ondersteuning van de uitvoering

Onderdeel	Rollen/taken	Deelnemers
DOEN in de Wijk	Ondersteunen van de kwartiermakers bij hun inzet in de wijken door het uitwisselen van ervaringen en van elkaar leren.	Sam van Zandvoord (Dock) Marianne Post (Lister) Julia Muller (NIZU) en Martin Bluijs (gemeente) Kwartiermakers Thuis in de Wijk
Bevorderen kennis en vaardigheden	Ontwikkelen en bundelen gezamenlijk aanbod van trainingen en workshops voor professionals en vrijwilligers.	Marianne Post (Lister) Corien Besamusca (Abrona) Nanske van Campen (Humanitas) Nicole de Jonge (De Wilg) Miranda Ooijevaar (VG, gemeente)
Communicatie	Ontwikkelen van de communicatiemiddelen en het inzetten van bestaande communicatiekanalen.	Communicatiemedewerker (ntb) Netwerk van comm. adviseurs; Angeliën Metselaar (Humanitas) Cees van de Brink (NIZU) Corien Besamusca (Abrona) Jeanet van der Linden (LdH) Marc Mathies (Tussenvoorziening) Marc van Seunter (BT sociaal) Marga Sutherland (Gezonde wijk alliantie Noordwest, Sterk Zorg) Olivier Beens (Wij 3.0) Vera Rijcken (gemeente Utrecht)
Onderzoek en Monitoring	Informatie bij elkaar brengen en monitoren van de voortgang op de doelen. Bevindingen delen en indien nodig opschalen.	Josina Trompetter (LdH) Maurits Beenackers (Lister) Femmianne Bredewold (UvH) Annette Schlingmann (Meetellen) Femke Scholten (Beleid MO gemeente) Afgevaardigde datateam VG (gemeente) ntb
Adviesgroep inwoners	Adviseert namens hun eigen achterban op niveau van de wijken en de aanpak en draagt bij aan het actieonderzoek, door onder andere bewonersgesprekken te organiseren	Annette Schlingmann (Meetellen)
Agendagroep	Vorbereiding bijeenkomsten en besluitvorming regiegroep	- Doen in de wijk (Sam van Zandvoord) - Bevorderen kennis en vaardigheden (Nicole de Jonge) - Onderzoek en monitoring (Josina Trompetter) - Beleidsadviseur MO (Martin Bluijs) - Communicatie agendalid (ntb) - Coördinator (ntb)

Regiegroep	Gezamenlijk eigenaar opgave TijW. Gezamenlijk verantwoordelijk voor het ontwikkelen van de aanpak en het uitvoeringsplan, het bewaken van het voortgangsproces, financiën, sturen op doelen en samenhang tussen de onderdelen– in de aanpak. Verantwoordelijk voor afstemming met de eigen achterban en bestuurders. Vorbereiding besluiten bestuurders	Managers partners TijW (zie bijlage 1)
Bestuurders	Verantwoordelijk voor het faciliteren van de randvoorwaarden voor het DOEN in de wijk, zoals inzet van menskracht, geven van ruimte, aanmoediging, aandacht om met elkaar te werken aan deze opgave. Verantwoordelijk voor het nemen van besluiten op basis van adviezen die worden gegeven vanuit de regiegroep. Verantwoordelijk voor het forceren van doorbraken en het oplossen van belemmeringen op systeem niveau.	Directeuren/ bestuurders partners TijW

Bijlage 4 Ondertekenaars Akkoord Thuis in je Wijk

Partij	Persoon
Gemeente Utrecht	Hans Uneken/ Linda Voortman
Lister	Theo den Hertog
Leger des Heils	Reinier Dijkstra
Abrona	Ageeth Wildeman
Timon	Wim van Wijk
Philadelphia	Harmen Mook
Kwintes	Joke de Vries/ Mary van Termeij
De Tussenvoorziening	Peter Wijga
Amerpoort	Anne Slingerland
Steunpunt GGZ	Dineke Smit
Reinaerde	Janneke Wenink
Buurtteams sociaal	Annemieke Scholten
DOCK	Rene Verkuylen/ Sam van Zandvoord
Humanitas DMH	Aagje vd Stagge/ Judith Kuperus
Sport Utrecht	Joscha de Vries
Plushome	Trudy de Groot
Wijksupport	Wijksupport
Vrijwilligerscentrale Utrecht	Judith Deynen
Meetellen	Marieke van Mil/ Rachel Molenaar
Wijkcoöperatie Kanaleneiland	Wijkcoöperatie Kanaleneiland
Portaal	Jeske Hoogebeen
Cazas Wonen	Danielle van Veen
Woonin	Annemoon van Dijk
Jados	Eelke Eggink
Handje Helpen	Irene Domburg
NIZU	Irene Domburg
De Wilg	Nicole de Jong
Taal doet Meer	Roy Kreeftmeijer (namens getekend)
Stichting Exodus Nederland	Merel Dirkse
Utrecht Natuurlijk	Marjolein Romijn
Stichting Al Amal	Caroline Sarolea
InteraktContour	Hanz Lasthuis
Wij 3.0	Menno van Piggelen
SterkZorg	Barend van Dijk

